

Professores Generale
Magar-ii
Senatus
Professores n. Diocesis

**TARTU
ÜLIKOOLI
(ACADEMIA
GUSTAVIANA)
SENATI
PROTOKOLLID**

*Pro-rectore reverencio dmodus, vobis
et Clarissimo Do. M. F. V. A. V. G.
GINIO 1632-1634, cu deo
in Academia sac. Dorpaten.*

GINIO 1632-1634

Professores Quinarius
Adiutores
M. F. V. A. V. G.

**KONSISTORIUMS-
PROTOKOLLE
DER UNIVERSITÄT
DORPAT
(ACADEMIA
GUSTAVIANA)**

Professores

Tartu ülikooli (Academia Gustaviana)
senati protokollid

Konsistoriumsprotokolle der Universität
Dorpat (Academia Gustaviana)

COMMENTARII ACTORUM SENATUS
UNIVERSITATIS TARTUENSIS
(ACADEMIAE GUSTAVIANAE)
AB ANNO MDCXXXII
USQUE AD ANNUM MDCLVI

I

TARTU MCMLXXVIII

PUBLICATIONES BIBLIOTHECAE UNIVERSITATIS
LITTERARUM TARTUENSIS

IV

TARTU ÜLIKOOLI (ACADEMIA GUSTAVIANA)
SENATI PROTOKOLLID 1632-1656

KONSISTORIUMSPROTOKOLLE DER UNIVERSITÄT
DORPAT (ACADEMIA GUSTAVIANA) 1632-1656

I 1632-1634

TARTU 1978

UDK 378.4(474.2)(093.2)"16"

Redaktsioonikolleegium - Redaktionskollegium:

M. Ermel, R. Kleis, M. Kümmik, L. Peep,
M. Rand, L. Tiik, L. Trikkant

Koostanud, tõlkinud ja kommenteerinud - Verfaßt, übersetzt
und kommentiert von

Arvo Tering

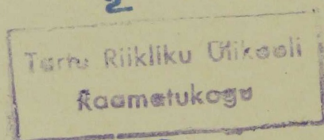
Keane kujundenud - Entwurf des Schutzumschlages:

Tiina Sepp

Vastutavad toimetajad - Verantwortliche Redakteure:

Keja Noodla, Helmut Piirimäe

2

J5216

III PKO

EESÖNA

Tartu Ülikooli panus Eesti ja naabermaade teadusesse ja kultuurilukku on olnud silmapaistev kõigil ta eksisteerimise etappidel. Ülikooli ajaloo igakülgne ja terviklik uurimine eeldab, et vähemalt olulisemad algallikad oleksid uurijatele publikatsioonidena kättesaadavad. Vanima perioodi, Academia Gustaviana (1632 - 1665) allikdokumentide avaldamisega tegi algust Juhan Vassar, kelle koostatud publikatsioon¹ sisaldab valiku ülikooli seutemist, õiguslikku ja majanduslikku külge ning õppetööd kajastavaist allikaist. 1928. aastal olid tehtud ära kirjad ka Academia Gustaviana senati istungite protokollidest, mis kavatseti samuti avaldada Tartu Ülikooli toimetistes.² Kuid pärast ülikooli 300. aastapäeva tähistamist kadus Eesti kodanliku vabariigi vastavatel ametkondadel huvi publitseerimistegevuse finantseerimiseks.³ Tehtud ära kirju pole õnnestunud leida.⁴

TRÜ Teaduslik Raamatukogu on ülesandeks võtnud järkjärgult publitseerida Academia Gustaviana senati istungite protokollid kui ülikooli vanimat perioodi kõige mitmekülgsemalt kajastavad allikad. Seni on neist trükitis avaldatud vaid üksikuid väljavõtteid.⁵

¹ Tartu Ülikooli ajaloo allikaid. I. Academia Gustaviana. a) Ürikuid ja dokumente. Koost. J. Vassar. Tartu, 1932. 236 lk. (Tartu Ülikooli Toim., C, 14.)

² ENSV Riiklik Ajaloo Keskarhiiv (ENSV RAKA), f. 2100, nim. 4, s.-ü. 227, l. 17; Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. v.

³ Per Wieselgren. Suecana i Tartu universitetsbiblioteks hendskriftsamling. - Svio-Estonica 17. Lund, 1964, lk. 165 (edaaspidi: P. Wieselgren. Suecana).

⁴ ENSV Riiklikus Ajaloo Keskarhiivis säilitatavas Tartu Ülikooli fondis puudub publitseerimiskomisjoni toimik, kust oleks olnud lootust ära kirju leida.

⁵ Fr. Puksov. Episoder ur skolväsendets historia i Tartu under den svenska tiden. - Svio-Estonica 1934. Tartu, 1934, lk. 21-22; P. Wieselgren. Suecana, lk. 166.

Koos teiste rootslaegse ülikooli arhiividokumentidega 1710. a. Rootsi viidud ja Uusikaupunki rehulepingu alusel 19. sajandi algul Liivimaaale tagastatud protokollid saabusid Tartu ülikooli raamatukogusse hiljemalt 1848. a.⁶ 19. sajandi lõpus võeti need arvele manuskriptide kogus (Mscr. 262a). 1960. aastatel moodustati TRÜ Teadusliku Raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas (TRÜ TR KHO) Academia Gustaviana ja Academia Gustavo-Carolina fond (nr. 7), milles senati protokolle on 21 säilitusüksust.⁷

Academia Gustaviana senati istungite protokolle leidub TRÜ Teaduslikus Raamatukogus järgmistest ajavahemikkudest: oktoober 1632 - märts 1634, mai - oktoober 1637, mai 1638 - oktoober 1640, november 1644 - november 1646, november 1647 - veebruar 1655. Need lünklikult säilinud protokollid on 1640. a. oktoobrini ainult kontseptid. Senati istungeid protokolliti kahtlemata kogu Academia Gustaviana Tartu-perioodi vältel. Seda tõendavad ka kaasaegsete tehtud väljavõtted mitmest protokollist, mis meieni pole säilinud.⁸ Lünki võib põhjustada asjaolu, et protokolle võeti hiljem ülikooli arhiivist⁹ välja tõestusmaterjali otsimiseks kohtu-uurimise tervis ega toodud enam tagasi. Nii võisid ühe või mitme semestri protokollid jääda tagastamata. Samuti pole võimatu, et need jäid mõne ülikooli algsestatest huvitava Academia Gustavo-Carolina (1690-1710) professori kätte.¹⁰

⁶ A. Tering. Academia Gustaviana ja Academia Gustavo-Carolina käsikirjalised allikad TRÜ Teaduslikus Raamatukogus - Tartu ülikooli ajaloo küsimusi 1. Tartu, 1975, lk. 33-35.

⁷ TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 3-23.

⁸ Väljavõtted protokollidest on olemas 2.4.1642, 2.5.1644, 12.5.1647, 4.4.1655 - 9.2.1656 (ENSV RAKA, f. 278, nim. 2, s.-ü. 169, l. 121; TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 50, l. 4; s.-ü. 14, l. 1-lp.; s.-ü. 51, l. 5, 8, 13-15, 20-21, 27).

⁹ Ülikooli põhimääruse kohaselt pidi sekretär konsistooriumi protokollid enne rektori vahetust rektori juuresolekul arhiivi hoiule panema (Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 53). Seni pole leidnud andmeid, et puuduvad protokollid asuksid Rootsi Riigiarhiivis või suuremates raamatukogudes.

¹⁰ AG senati protokollidest on teinud väljavõtteid kõnekunsti ja juura professor Olof Hermelin, kelle huvialaks oli ajalugu (Upsala Ülikooli Raamatukogu, Nordini kogu, kd. 66, l. 8-18p.; mikrofilm TRÜ TR KHO-s). AG originaaldokumendid, sealhulgas ka protokollid olid aluseks teoloogiaprofessor Ingemund Brömsi 1707 koostatud käsikirjale "Historia Academiae Dorpatensis" (originaal Upsala Ülikooli Raamatukogus, ärakiri TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 39).

Vastavalt ülikooli põhimäärusele (constitutiones) oli Academia Gustaviana'l kaks senatit ehk konsistooriumi - suur ja väike.¹¹ Suures konsistooriumis, millest pidid osa võtma kõik korrelised professorid, arutati ülikooli organisatsioonilisi ning õppetöösse puutuvaid küsimusi, samuti oli see kohtuinstantsiks ülikooli jurisdiktsioonile alluvate isikute (õppejõud, üliõpilased, teenistujad) tsivilasjade ja väiksemate kriminaalasjade lahendamisel. Väike konsistoorium (rektor ja dekaanid) tuli kokku sagedamini, et arutada jooksvaid küsimusi õppetöö ja majandusasjade alalt; esimese astme kohtuinstantsina lahendas see väiksemaid tüliküsimusi.¹²

Säilinud protokollidest ilmneb, et senati istungitel arutatavate küsimuste ring oli järgmine:

1. Organisatsioonilised küsimused: rektori valimine; professorite ühiskondlike ülesannete (ülikooli majandusasjade, trükikoja ja raamatukogu inspekteerimine) jaotamine; professorite valimine ja kutsumine vabaks jäänud kohtadele, ametivende andmine.

2. Õppetöö. Iga semestri algul manitseti ühistoidul või riigistipendiumil olevaid üliõpilasi end kindlatele loengutele registreerima; senatis lepiti kokku eksamite ja disputatsioonide läbiviimise ning kõnede pidamise korras ja ajas.

3. Majandusküsimused: professorite ja teenistujate palgad, üliõpilaste ühistoitolustamine ja stipendiumid (alates 1638), hoonete remont, küttepuudega varustamine, ülikooli mõisate haldamine.

4. Academia Gustaviana trükikoda, raamatukogu ja ülikooli eelarvel töötav triviasalkool.¹³

5. Kohtuasjad. Suurima osa protokollidest hõlmavad väga põhjalikult arutatud, tänapäeval tühistena näivad tüliküsimused. Kuid just nendes kajastuvad ajastu eetilised normid

¹¹ Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 41-42.

¹² Säilinud protokollidest on kummagi konsistooriumi omi eraldi peetud 1638-1640 ja 1647-1648.

¹³ Vastavate probleemide uurimisel on senati istungite protokolle kasutanud Fr. Puksoo (Puksov): Vt. Tartu ja Tartu-Pärnu rootsiaegse ülikooli trükikoda. Tartu, 1932. 100 lk.; Die Bibliothek der Universität Tartu und Tartu-Pärnu in der Schwedenzeit. - Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1931. Tartu, 1932, lk. 252-282; Episoder ur skol-väsandets historia under den svenska tiden. - Sviao-Estonica 1934. Tartu, 1934, lk. 20-28.

ja tõekspidamised. Peegeldades erinevate sotsiaalsete kihtide (üliõpilased, professorid, linnakodanikud, garnisonisõdurid, riigiametnikud, vaimulikud, sadlikud, talupojad) vahelisi suhteid, evarдавad nad ettekujutust 17. sajandi ülikoolilinnast olustikust.

Protokollijaks senati istungitel oli tavaliselt ülikooli sekretär, tema puudumisel mõni professoritest. Protokollide kasutamisel ajalooallikana ei tohi unustada protokollija isikliku suhtumist istungitel arutatusse, eriti tüliasjade lahendamisel.

Esimeseks sekretäriks oli (1638. a. oktoobrini) matemaatikaprofessor Joachim Warneke.¹⁴ Tema sekretäriaajast on säilinud mustandid, oselt läbi kriipsutatud,¹⁵ puuduavad aga protokollid 1634. a. märtsist 1637. a. maini. J. Warneke asumisega Tertu bürgermeistriks 1638. a. sügisel jäi koht vabaks 4. maini 1639, mil sekretäriwande andis üliõpilane Andreas Sandhagen.¹⁶ Vahepeel protokollisid vaheldumisi professorid Laurentius Ludenus ja Heinrich Hein.¹⁷ A. Sandhagen oli sekretäriks 1642. a. hilissügiseni, protokollid on säilinud ainult 1640. a. sügiseni.¹⁸ Uue sekretärina oli ülikooli palgal endine rae-sekretär Joachim Gerlach.¹⁹ Tema seitsmeaastasest sekretäriaajast puuduavad 1643/44. ja 1646/47. õppeaasta protokollid. 1644/45. õppeaasta protokollid on kirjutatud teise käekirjaga, vaid sisuregister on Gerlachi enda kirjutatud.²⁰ J. Gerlachi surma järel andis sekretäriwande (9. 2. 1650) tema väimees Christian Eberhard,²¹ kes oli selles teenistuses 1653. a.

¹⁴ Viimane J. Warneke protokollitud istung toimus 16. 10. 1638 (TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 7, l. 23).

¹⁵ Läbi on kriipsutatud heebrea keele professori J. Weidlingi kohtuasjaga seotud protokollid.

¹⁶ TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 9, l. 10p.

¹⁷ Sealsemas, s.-ü. 7-9. L. Ludenus oli protokollinud ka varem, rektorina 1637. a. sügisel ning hiljem, 1640. a. sügisel (TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 6-7, 11).

¹⁸ Sellest perioodist on säilinud väljavõte senati otsusest 2. apr. 1642 (ENSV RAKA, f. 278, nim. 2, s.-ü. 169, l. 121).

¹⁹ TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 46, l. 58. Linnateenistusest oli J. Gerlach end palunud vabastada 1. juulil 1642 (ENSV RAKA, f. 995, nim. 1, s.-ü. 254, lk. 11-12).

²⁰ Ilmselt oli ta mustandi lasknud ümber kirjutada mõnel üliõpilasel.

²¹ TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 18, l. 6.

jaanuarini. 8. märtsil 1653 astus ametisse üheteistkümnendat aastat Tartus õppinud Andreas Fridzberg.²² Tema ümberkirjutistena on säilinud ka J. Gerlachi ja Ch. Eberhardi peetud protokollid alates 1649. a. jaanuarist. Puudu on Academia Gustaviana viimase Tartus tegutsemise aasta protokollid alates 1655. a. veebruarist.²³

+ + +

Publikatsiooniseeria on teaduslik, kommenteerimisel ja registrite koostamisel arvestatakse eeskätt akadeemilist kasutajaskonda. Et teha seda kättesaadavaks ka teistele asjahuvilistele, varustatakse publikatsioon algtekstile võimalikult lähedase paralleelilõikega.

Igas köites tuakse isiku- ja kohanimeregistrid. Viimases köites ilmuvad isikunimede (elulooliste andmetega) ja kohanimede koondregistrid ning ühine aineregister.

Publitseerimisel juhindatakse järgmistest põhimõtetest:

1. Tekstuaalsed märkused esitatakse joonealuste viidena. Sisulised märkused (kommentaarid) on paigutatud väljande lõppu.

2. Testmeosas antakse kõik daatumid vana (juuliuse) kalendri järgi, nagu need on ka publitseeritavates materjalides.

3. Tekstis sageli esinevad lühendid tuakse lühendite nimestikus, muud lühendid avatakse tekstis.

4. Mahakriipsutatud sõnad või laused, mis võiksid teksti kriitilisel uurimisel abiks olla, esitatakse joonealuste märkustena.

5. Protokollija poolt pooleli jäetud lausete lõpp märgitakse kriipsudega /---/.

6. Ilmsed õigekirjavead algtekstis parandatakse joonealustes märkustes.

7. Suured ja väikesed algustähed jäävad üldiselt normeerimata, kui neid aga pole võimalik eristada, kasutatakse päris- ja kohanimedes ning saksakeelsetes nimisõnades suurt algustähte.

2 ²² TRÜ TR KHO. f. 7, s.-ü. 21, l. 5p.

²³ veidi aitavad seda lünka täita seoses prof. Johannes Erici Stiernstråle kohtuasjaga tehtud väljavõtted 4. 4. 1655 - 9. 2. 1656 (TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 51, l. 5, 8, 13-15, 20-21, 27).

8. Interpunktsiooni normeeritakse ainult sedavõrd kui see osutub vajalikuks lause mõtte arusaadavuse huvides.

9. Kokku-lahkukirjutamine jäetakse normeerimata, kui seda pole aga võimalik eristada, toimitakse praeguste õige-kirjareeglite järgi.

10. Ij, ji, j̄, v - u, &, numbrid sõna osana (näiteks "7bris" pro "septembris"), vokaalipikendusmärgid (näiteks â) antakse normeerimata.

11. Lühendusmärkidega sõnaosad või sõnad avatakse nurksulgusid kasutamata (näiteks "Dñs" = "Dominus", "q" = "qui", "m" = "mm", "cāa" = "causa", "tñ" = "tamen"). Astronoomilised märgid asendatakse nädalapäevade nimetustega.

12. Põhiteksti äärel on nurksulgudes näidatud käsikirja säilitusüksus ja lehe number, pöördel asuv lehekülg tähistatakse tähega "v". Üleminek uuele leheküljele, kui see ei alga uue lõiguga, märgitakse kahe kaldjoonega.

13. Eestikeelses tõlkes ja teatmeosas tuuakse isikunimed kas allikates, eeskätt allkirjades või kirjanduses enamkasutatud kujul.

Publikatsiooni esimese vihiku valmimisele sitas tõhusalt kaasa Kaja Noodla, kelle abita oleksid lahendamata jäänud paljudki algteksti dešifreerimisel ja tõlkimisel tekkinud küsimused. Väärtuslike nõuannete ja näpunäidete eest on koostaja tänulik professor Helmut Piirimäele, dotsent Richard Kleisale, dotsent Leo Tiigile, Voldemar Millerile, Leo Metsarile, dotsent Felix Kibbermannile, professor Elmar Ilusale ning Olev Nagelile. Publikatsiooni eessõna ja esimese vihiku kommentaarid tõlkis saksa keelde Mare Rand, fotoreproduktioonid valmistas Jüri Laan.

VORWORT

Die Universität Tartu (Dorpat) hat auf allen Etappen ihres Bestehens einen großen Beitrag zur Wissenschaft und Kulturgeschichte Estlands und seiner Nachbarländer geleistet. Die Publikation des grundlegenden Quellenmaterials ist eine wesentliche Voraussetzung für die allseitige Forschung der Geschichte der Universität. Die erste Publikation der ältesten Periode der Universität, der Academia Gustaviana (1632-1655) stammt von Juhan Vassar,¹ der eine Auswahl von den die Gründung, die juristische und wirtschaftliche Seite sowie den Unterricht widerspiegelnden Quellenmaterialien veröffentlicht hat. 1928 wurden auch die Protokolle der Sitzungen des Senats der Academia Gustaviana kopiert, um diese ebenfalls in den Schriften der Tartuer Universität zu veröffentlichen.² Doch verloren die zuständigen Behörden des bürgerlichen Estland nach der Feier des 300-jährigen Jubiläums das Interesse an der Finanzierung der Publizierungstätigkeit.³ Bisher ist es nicht gelungen, die erwähnten Kopien zu finden.⁴

Die Wissenschaftliche Universitätsbibliothek Tartu hat sich zur Aufgabe gemacht, die Sitzungsprotokolle des Senats der Academia Gustaviana als das die älteste Periode der Universität widerspiegelnde Quellenmaterial laufend zu publizieren. Bisher sind nur einige Auszüge veröffentlicht worden.⁵

¹ Quellen zur Geschichte der Universität Dorpat. 1. Academia Gustaviana. a) Urkunden und Dokumente. Hrg. v. J. Vassar. Tartu, 1932. 236 S. (Acta et Comment. Univ. Tartuensis, C, 14.)

² Staatliches Historisches Zentralarchiv der Estnischen SSR (weiterhin: ENSV RAKA), F. 2100, Verz. 4, Arch. 227, Bl. 17; Quellen zur Geschichte, S. V.

³ Per Wieselgren. Suecana i Tartu universitetsbiblioteks handskriftsamling. - Svio-Estonica 17. Lund, 1964, S. 165 (weiterhin: P. Wieselgren, Suecana).

⁴ Im Archivbestand der Universität Tartu, der zum Besitz des Staatlichen Historischen Zentralarchivs der ESSR gehört, gibt es keine Akte der Publizierungskommission, die die Kopien hätte enthalten können.

⁵ Fr. Puksov. Episoder ur skolväserdets historia i Tartu under den svenska tiden. - Svio-Estonica 1934. Tartu, 1934, S. 21-22; P. Wieselgren, Suecana, S. 166.

Die Protokolle, die samt anderen Archivmaterialien der schwedischen Universität im Jahre 1710 nach Schweden gebracht und Anfang des 19. Jh. laut dem Friedensvertrag von Nystad Livland wiedergegeben wurden, sind in der Tartuer Universitätsbibliothek spätestens 1848 angekommen.⁶ Ende des 19. Jh. wurden sie in die Manuskriptensammlung (Mschr. 262a) eingetragen. In den 1960 Jahren wurde in der Handschriften- und Raritätenabteilung der Wissenschaftlichen Universitätsbibliothek Tartu der Archivbestand der Academia Gustaviana und der Academia Gustavo-Carolina gebildet (F. 7), der die Sitzungsprotokolle des Senats (21 Bestandseinheiten) enthält.⁷

Die Tartuer Universitätsbibliothek besitzt die Sitzungsprotokolle des Senats der Academia Gustaviana aus folgenden Perioden: Okt. 1632 - März 1634, Mai - Okt. 1637, Mai 1638 - Okt. 1640, Nov. 1644 - Nov. 1646, Nov. 1647 - Febr. 1655. Dabei handelt es sich bis Oktober 1640 nur um Konzepte von Protokollen. Die Sitzungen des Senats wurden ohne Zweifel im Laufe der ganzen Arbeitsperiode der Academia Gustaviana zu Protokoll genommen - von mehreren sich bis heute nicht erhaltenen Protokollen haben ihre Zeitgenossen Exzerpte hinterlassen.⁸ Oft wurden Protokolle aus dem Universitätsarchiv⁹ herausgenommen, um Materialien zur Beweisführung bei Gerichtsuntersuchungen zu finden. Es konnte geschehen, daß die Protokolle eines Semesters oder mehrerer Semester nicht zurückgegeben wurden, so entstanden schon Lücken in der Reihenfolge der Protokolle. Es ist nicht ausgeschlossen, daß sie im Privatbesitz eines Professors der Academia Gustavo-Caroline

⁶ A. Tering. Academia Gustaviana ja Academia Gustavo-Carolina käsikirjelistelised allikad TRÜ Teaduslikus Raamatukogus - Tartu ülikooli ajaloo küsimusi 1. Tartu, 1975, S. 33-35.

⁷ Die Handschriften- und Raritätenabteilung der Wissenschaftlichen Universitätsbibliothek Tartu (weiterhin: TRÜ TR KHO), F. 7, Arch. 3-23.

⁸ Es gibt Auszüge aus den Protokollen vom 2. 4. 1642, 2. 5. 1644, 12. 5. 1647, 4. 4. 1655 - 9. 2. 1656 (ENSV BAKA; F. 278, Verz. 2, Arch. 169, Bl. 121; TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 50, Bl. 4; Arch. 14, Bl. 1-lv; Arch. 51, Bl. 5, 8, 13-15, 20-21, 27).

⁹ Laut den Konstitutionen der Universität sollte der Sekretär vor dem Rektorenaustausch in der Anwesenheit des Rektors die Protokolle des Konsistoriums ins Archiv deponieren (Quellen zur Geschichte, S. 53). Es ist bisher unbekannt, daß das Schwedische Staatsarchiv sowie die größeren Bibliotheken über die bei uns fehlenden Protokolle verfügen.

(1690-1710) blieben, der sich für die Anfangsperiode der Universität interessierte.¹⁰

Laut den Konstitutionen der Universität hatte die Academia Gustaviana zwei Senate oder Konsistorien - das große und kleine Konsistorium.¹¹ Im großen Konsistorium, an dem alle ordentlichen Professoren teilnehmen sollten, wurden organisatorische und Lehrprobleme der Universität erörtert. Gleichzeitig war es eine Gerichtsstanz für die Beilegung der Zivil- und kleineren Kriminalangelegenheiten der der Jurisdiktion der Universität unterstehenden Personen (Lehrkräfte, Studenten, Angestellte). Das kleine Konsistorium (Rektor und Dekane) kam öfter zusammen, um laufende wirtschaftliche und Lehrangelegenheiten zu erörtern. Als Gerichtsstanz ersten Grades legte es kleinere Streitfragen bei.¹²

Aus den Protokollen ist zu ersehen, daß der Kreis der Probleme, die in den Sitzungen des Senats erörtert wurden, folgender war:

1. Organisatorische Fragen: die Wahlen des Rektors; das Erteilen der gesellschaftlichen Aufträge (Aufsicht über die Druckerei, die Bibliothek und über wirtschaftliche Angelegenheiten der Universität) unter Professoren; die Berufung und die Wahlen der Professoren zur Besetzung vakanter Professuren; die Ablegung des Amtseides.

2. Der Lehrbetrieb. Anfang jedes Semesters wurden die Studenten, denen ein Freitisch oder Staatsstipendium gewährt worden war, ermahnt, sich auf bestimmte Vorlesungen einzutragen; es wurde im Senat über die Ordnung und Zeit der Abhaltung der Examen, Disputationen und Reden übereingestimmt.

¹⁰ Mehrere Auszüge aus Protokollen der Senatssitzungen der AG hat der Professor der Eloquenz und Jurisprudenz Olof Hermelin gemacht, der sich für die Geschichte interessierte (Universitätsbibliothek Upsala, Nordische Sammlung, Bd. 66, S. 8-18v; der Mikrofilm in der Universitätsbibliothek Tartu). Die Originaldokumente der AG, darunter auch die Protokolle lagen der Handschrift des Theologieprofessors Ingemund Bröms "Historia Academiae Dorpatensis" (1707) zugrunde. (Des Original in der Universitätsbibliothek Upsala, die Kopie: TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 39.)

¹¹ Quellen zur Geschichte, S. 41-42.

¹² Nur in den Jahren 1638-1640 und 1647-1648 wurden die Protokolle der beiden Konsistorien voneinander getrennt geführt.

3. Wirtschaftsfragen: Gehälter der Professoren und der Angestellten, der Freitisch für Studenten und ihre Stipendien (seit 1638), die Renovierung der Gebäude, die Versorgung mit Brennholz, die Verwaltung der Güter der Universität.

4. Die Druckerei und die Bibliothek der Academia Gustaviana und die auf Budget der Universität arbeitende Trivialschule.¹³

5. Gerichtssachen. Den meisten Teil der Protokolle bilden diejenigen, die man beim Schlichten heute so unwichtig scheinender, damals ausführlich erörterter Streitfragen geführt hat. Doch kommen in ihnen die ethischen Normen und Anschauungen ihrer Zeit am klarsten zum Vorschein. Indem sie die Beziehungen zwischen den verschiedenen sozialen Schichten (Studenten, Professoren, Stadtbürger, Soldaten der Garnison, Staatsbeamte, Geistliche, Adlige, Bauern) widerspiegeln, erweitern sie unsere Vorstellung vom Leben in einer Universitätsstadt des 17. Jh.

Das Protokoll wurde in den Sitzungen des Senats gewöhnlich vom Universitätssekretär geführt, in seiner Abwesenheit übernahm diesen Auftrag einer der Professoren. Beim Anwenden der Protokolle als Geschichtsquelle darf man nicht die voreingenommene Haltung des Protokollführers zu dem in der Sitzung Besprochenen, besonders im Falle der Beilegung einer Streitsache, vergessen.

Als erster bekleidete den Posten des Sekretärs (bis Okt. 1638) der Professor der Mathematik Joachim Warneke.¹⁴ Aus seiner Amtszeit haben sich Konzepte erhalten, die aber meistens durchgestrichen sind,¹⁵ fehlen aber die Protokolle seit März 1634 bis Mai 1637. Als J. Warneke im Herbst 1638 Bürgermeister von Tartu wurde, blieb sein Posten bis zum

¹³ Bei der Untersuchung entsprechender Probleme hat Fr. Puksoc (Puksov) die Protokolle der Senatssitzungen benutzt: Siehe Tartu ja Tartu-Pärnu rootsiaegse ülikooli trükikoda. Tartu, 1932. 100 S.; Die Bibliothek der Universität Tartu und Tartu-Pärnu in der Schwedenzeit. - Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1931. Tartu, 1932, S. 252-282; Episoder ur skolväsendets historia under den svenska tiden. - Svio-Estonica 1934. Tartu, 1934, S. 20-28.

¹⁴ Die letzte von J. Warneke protokollierte Sitzung fand am 16.10. 1638 statt (TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 7, Bl. 23).

¹⁵ Man hat die Protokolle durchgestrichen, die sich auf den Prozeß vom Professor der hebräischen Sprache J. Weidling beziehen.

4. Mai 1639 unbesetzt, bis der Student Andreas Sandhagen den Sekretärseid ablegte.¹⁶ In der Zwischenzeit protokollierten abwechselnd die Professoren Laurentius Ludenius und Heinrich Hein.¹⁷ A. Sandhagen war Sekretär bis zum Spätherbst 1642, zu unserem Besitz gehören nur die Protokolle bis Herbst 1640.¹⁸ Der frühere Ratssekretär Joachim Gerlach wurde neuer Universitätssekretär.¹⁹ Von seiner siebenjährigen Amtszeit fehlen die Protokolle der Semester 1643-1644 und 1646-1647. Die Protokolle des Semesters 1644-1645 sind von fremder Hand geschrieben, er selber hat nur das Inhaltsverzeichnis hinzugesetzt.²⁰ Nach J. Gerlachs Tode hat sein Schwiegersohn Christian Eberhard den Sekretärseid abgelegt (9. 2. 1650).²¹ Er war im Dienst bis Januar 1653. Am 8. März 1653 trat Andreas Fridzberg, der schon das elfte Jahr in Tartu studierte, das Amt an.²² Als Neuschriften von seiner Hand haben wir heute die von J. Gerlach und Ch. Eberhard geführten Protokolle seit Januar 1649. Es fehlen die Protokolle des letzten Arbeitsjahres der Academia Gustaviana in Tartu seit Februar 1655.²³

+ + +

Die eingeleitete Publikationenreihe trägt einen wissenschaftlichen Charakter. Bei dem Kommentieren und der Zusammenstellung der Register hat man in erster Linie die akademische

¹⁶ TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 9, Bl. 10v.

¹⁷ Ebenda, Arch. 7-9. L. Ludenius hatte schon früher protokolliert, im Herbst 1637 als Rektor und später im Herbst 1640 (TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 6-7, 11).

¹⁸ Aus dieser Periode hat sich der Auszug aus dem Beschluß des Senats vom 2. April 1642 erhalten (ENSV RAKA, F. 278, Verz. 2, Arch. 169, Bl. 121).

¹⁹ TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 46, Bl. 58. Am 1. Juli 1642 hatte J. Gerlach gebeten, sich aus dem Stadtdienst zu entlassen (ENSV RAKA, F. 995, Verz. 1, Arch. 254, S. 11-12).

²⁰ Wahrscheinlich hat ein Student das Konzept von J. Gerlach neu geschrieben.

²¹ TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 18, Bl. 6.

²² Ebenda, Arch. 21, S. 5v.

²³ Einigermäßen helfen die Exzerpte vom 4. 4. 1655 - 9. 2. 1656, die in Beziehung zum Prozeß vom Professor Johannes Erici Stiernstråle gemacht worden sind, diese Lücke auszufüllen (TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 51, S. 5, 8, 13-15, 20-21, 27).

Leserschaft berücksichtigt. Damit die Publikation auch anderen Interessenten zugänglich wäre, wird eine parallele möglichst textnahe Übersetzung gegeben.

Jeder Band ist mit einem Personen- und Ortsregister versehen. Der letzte Band enthält das Personenregister mit biographischen Angaben, das Semmelregister der Ortsnamen und das gemeinsame Sachregister.

Beim Publizieren richtet man sich nach folgenden Prinzipien:

1. In Fußnoten werden archäographische Anmerkungen angeführt. Inhaltliche Anmerkungen (Kommentare) sind am Ende der Ausgabe gegeben.

2. Alle Daten im Nachschlageteil werden im alten Stil (Julianischer Kalender) angegeben, wie sie in den Quellenmaterialien vorkommen.

3. Die im Text oft vorkommenden Abkürzungen werden im Abkürzungsverzeichnis vorgelegt, die übrigen Abkürzungen werden im Text ausgeschrieben.

4. Durchgestrichene Wörter oder Sätze, die bei kritischer Forschung des Textes von Bedeutung sein könnten, werden in Fußnoten vorgelegt.

5. Die vom Protokollführer unterbrochenen Sätze werden durch Striche beendet /---/.

6. Offensichtliche Rechtschreibfehler im Grundtext werden in Fußnoten verbessert.

7. Kleine und große Anfangsbuchstaben werden im allgemeinen nicht normiert. Falls man die Anfangsbuchstaben nicht unterscheiden kann, werden sie dem heutigen Sprechgebrauch entsprechend verwendet.

8. Die Interpunktion wird insofern normiert, wenn es im Interesse der verständlichen Wiedergabe des Satzgedankens nötig ist.

9. Die Zusammen- und Getrennschreibung wird nicht normiert, wenn man sie aber nicht unterscheiden kann, wird nach heutigen Rechtschreibungsregeln gehandelt.

10. Ij, ji, ŷ, v - u, &, Ziffern als Wortteile (z. B.: "7bris" pro "Septembris"), die Zeichen der Vokallänge (z. B.: â) werden nach dem Original gegeben.

11. Die Wortteile oder Wörter bezeichnenden Abkürzungszeichen werden ohne eckige Klammern ausgeschrieben (z. B.:

"Dns" = "Dominus", "q" = "qui", "m̄" = "mm", "cāa" = "causa", "t̄n" = "tamen"). Astronomische Zeichen werden durch Wochentagsbenennungen ersetzt.

12. In den eckigen Klammern wird am Rande die Nummer der Bestandseinheit und des Blattes gegeben, die Rückseite wird durch den Zusatz "v" gekennzeichnet. Der Übergang auf die neue Seite in der Handschrift wird durch zwei Schräglinien gekennzeichnet.

Bei der Ausforschung einzelner Dokumente und beim Übersetzen hat Kaja Noodla wesentliche Hilfe geleistet. Der aufrichtige Dank des Verfassers für wertvolle Ratschläge gebührt dem Professor Helmut Piirimäe, dem Dozenten Richard Kleis, dem Dozenten Leo Tiik, Voldemar Miller, Leo Metsar, dem Dozenten Felix Kibbermann, dem Professor Elmar Ilus und Olev Nagel.

Das Vorwort und die Anmerkungen des ersten Heftes der Publikation wurden von Mare Rand übersetzt, die Photoreproduktionen von Jüri Laan gemacht.

ABKÜRZUNGEN

A.	affirmet, affirmantur
AG	Academia Gustaviana
Ao	anno
D.	doctor, doctoris, doctore
d.	dies, die
Dn., Dns, Dnus	Dominus
Dni, Dno	Domini, Domino
etc.	et cetera
G. h.	Gott helffe
H.	Herr
h., hor.	hora
hh.	horis
Ill.	Illustris
I. V. D.	juris utriusque doctor
L., Licent.	licentiatatus
M.	magister
Magnif.	Magnificus, Magnifici, Magnifico
N.N.	nomen nominandum
P.	publicatum
p. m.	post meridiem
p. t.	pro tempore
rD, rdhr	Reichsthaler
Rst, rst	Rundstück
SS.	sacrosanctus
U. J. D.	utriusque juris doctor
V. R. W.	von Rechts wegen

**EESTIKEELSES TEKSTIS KASUTATAVAD
LÜHENDID**

AG	Academia Gustaviana
dr.	doktor
hr.	härre
kl.	kell
lic.	litsentslaet
mag.	magister
NN	nimi tuleb nimetada

[3;1]

Protocollum Generale

Sub Rectoratu Magnifici, Illustris et Generosi Dni JACOBI SKYTTE¹, L/iberi/ Baronis in Düderoff etc. Pro-Rectore Reverendo admodum, Nobiliß/imo/ et Clarißimo Viro Domino ANDREA VIRGINIO SS. Th/eologiae/ Doctore, ejusdemque in Academia hâc Dorpatensi Professore Primario. A die 20. Octobris ANNI MDCXXXII conscriptum.

[3;3]

Sessio Prima.

Saturni 20 die Octobris MDCXXXII hor. 1. pomeridianâ.

Convocabantur à Magnifico Domino Rectore in Consistorium omnes Professores, et aderant sequentes²: D. Andreas Virgilius, p. t. Pro-Rector et SS. Th/eologiae/ Professor p/rimarius/, D. Henricus Heinius, Juris Professor Primarius, D. Belovius, Medicinae Professor Primarius, Dominus Fridericus Menius, Historiarum/ et Antiq/uitatis/ Professor Primarius, M. Michael Joannis Savonius Logices Professor Primarius, M. Henricus Oldenburgius, Orst/oriae/ et Poës/eos/ Professor Primarius, M. Petrus Gotschenius, Graec/se/ Ling/uae/ Professor Primarius, Joachimus Warneke, Mathemat/icae/ Professor, M. Joannes Weidling Ling/uarum/ Orient/alium/ Professor.

Proponebat Rector Magnificus;

An Consistorium hic ut Vbsalïe in majus et minus commode potest dividi, quærendo.

[3;3v] Concludebant vota, quod non, sed unum Consistorium // duntaxat hic sufficere et /negotis/ minoris Consist/orii/^a in vilioribus causis Rectori Magnifico m/andare/^a ad arbitrium.

/Die Tagesordnung der Versammlung ist auf dem Zettel angeführt: /

[3;2] Die 20 Octobris/ 1632 h. l. pom/eridiana/ in Arce³.

Proponenda in Consistorio:

I. An dividendum sit Consistorium in maius & minus.

^a Lücke.

Üldprotokoll

kõrgeaulise, kõrgeistündinud ja suursuguse hr. JACOB SKYTTE¹, Duderhofi vabahärra jne. rektoraadi ajal, iseäranis suvähärse, väga kõrgeist soost ja kuulsusrikka mehe, püha teoloogia doktori ning sellesama, siin Tartu Akadeemias /õpetatava aine/ esimese professori härra ANDREAS VIRGINIUSE prorektoriks olles. Kirja pandud alates 1632. aasta 20. oktoobrist.

Esimene istung

Laupäeval, 20. oktoobril 1632 kl. 1 pärastlõunal

Kõrgeauline härra rektor kutsus kokku konsistooriumisse kõik professorid ja kohal olid järgmised²: dr. Andreas Virginius, praegune prorektor ja esimene teoloogiaprofessor; dr. Heinrich Hein, esimene juuraprofessor; dr. Below, esimene meditsiiniprofessor; härra Friedrich Menius, ajaloo ja muinsuste esimene professor; mag. Michael Joannis Savonius, esimene loogikaprofessor; mag. Heinrich Oldenburg, kõne- ja luulekunsti esimene professor; mag. Petrus Gotschenius, kreeka keele esimene professor; Joachim Warneke, matemaatikaprofessor; mag. Johannes Weidling, idakeelte professor.

Kõrgeauline rektor pani otsustamiseks ette, kas siin ei võiks konsistooriumi jaotada suureks ja väikeseks nagu Upsalas.

Otsustati, et pole vaja, sest sinult ühest konsistooriumist peaks siin küll jätkuma ning väikese konsistooriumi ülesanded lihtsamates asjades usaldada kõrgeaulisele rektorile lahendamiseks.

/Eraldi lehekesel on toodud koosoleku päevakord:/
20. oktoobril 1632 kl. 1 pärastlõunal lossis³.

Konsistooriumis tuleb ette panna:

I. Kas konsistoorium tuleb jaotada suureks ja väikeseks?

- II. Juramentum Assessorum.
- III. de Hora consistorii.
- IV. ---^a
- V. De Constitutionibus academiæ relegendis.
- VI. De salario cursorum.
- VII. De thaleris imperialibus⁴ pro 15 marcis in Relatione?/.
- VIII. ---^b

[3; 4]

Sezione II.

Die Mercurij ultimo/ die Octobris Anno 1632 presentibus in Consistorio Professoribus: Domino D. Virginio P. t. Prorectore et SS. Theologiae/ Professore/, Domino Friderico Menio etc., Domino M. Micheele Savonio etc., Domino M. Oldenburgio etc., Domino M. Goetschenio etc., Joachimo Warneke et Domino M. Johanne Weidlingio.

Proponebat Magnif. Dominus Rector.

I. De Electione Cancellarij.

Concluditur, ut petatur ab Illustri et Generoso Domino Pro-Rege⁵ etc. de hoc consilium.

II. De publicatione seriei lectionum, an sit necessaria? Concludunt vota quod sit.

III. An studiosi ad certas lectiones sint astringendi, et a Decanis admonendi?

Respondetur, propter paucitatem studiosorum hac vice saltem ad diligentiam in audiendis lectionibus^c esse admonendos.

4. De inspectoribus ad mensam eligendis. Eliguntur ad mensam^d Præmierius Dominus Theologus, et Dominus Fridericus Menius, qui singulis 7timanis binas visitationes instituent.⁶

[3; 4v]

5. Legunt Professores.

â 7 in 8. Theologus et Historicus.

8 in 9. Jurisperitus et Logicus.

9 in 10. Theologus, Poeta.

â:1 in 2. Græcus et Mathematicus.

^a Gestrichen: De M. Michaele /Savonio/ & Goetschenio.

^b Gestrichen: De cursoribus.

^c Muß sein: lectionibus.

^d Muß sein: ad mensam.

- II. Kaasistujate vanne.
- III. Konsistooriumi /kokkutulemise/ kellajaast.
- IV. ---^a
- V. Akadeemia põhimäärusest, mis tuleb läbi arutada.
- VI. /Ülikooli/ teenrite palkadest.
- VII. Riigitealritest⁴ 15 marga asemel esildistes.
- VIII. ---^b

II istungil

Kolmapäeval, viimasel oktoobripäeval 1632. aastal on konsistooriumis kohal professorid: härra dr. **virginus**, praegune prorektor ja püha teoloogia professor, härra **Friedrich Menius** jne., härra mag. **Michael Savonius** jne., hr. mag. **Oldenburg** jne., hr. mag. **Gotschenius** jne., **Joachim Warneke** ja härra mag. **Johannes Weidling**.

Kõrgesuline härra rektor pani ette:

I. Kantsleri valimisest.

Otsustatakse, et selle kohta palutakse nõu kõrgestisündinud ja suursuguselt kuninga asemikult⁵ jne.

II. Kas loengute järjekorra teatavakstegemine on vajalik? Otsustatakse, et on.

III. Kas üliõpilase tuleks kohustada kindlatel loengutel käima ja kas deksanid peavad /seda neile/ meelde tuletama?

Vastatakse, et üliõpilaste vähesuse tõttu tuleb /neile/ vähemalt seekord meelde tuletada, et nad kuulamiskohustuslikel loengutel hoolega käiksid.

4. Toitlustusinspektorite valimisest. Ühistoitlustamise peale valitakse härra esimene teoloog ning härra **Friedrich Menius**, kes igal nädalal teevad kaks kontrollkäiku.⁶

5. Professorid loevad /järgmistel kellesegadel:/

7 - 8. Teoloog ja ajaloolane.

8 - 9. Jurist ja loogik.

9 - 10. Teoloog, poet.

1 - 2. Kreeklane ja matemaatik.

^a Läbi kriipsutatud: Mag. Michael Savoniusest ja Gotscheniusest.

^b Läbi kriipsutatud: teenritest.

2 in 3. Orator et Hebraeus.

3 in 4. Medicus et Ethicus^a.

6. Proxima die Saturni hor. 9. Adsint Professores ad deponendum juramentum Apeporum.

[3;7] Adnoch^b 1632 30 Octobris. Coram Magnif. Dno Rectore.

Erscheinet Fiscalis im Nahmen der Wittwen Fischalin,⁷ beschweret sich in puncto violentae turbationis über 2 studiosos, weil Clägerin vermüge eines scheins ein Kirchen hauß gemietet,⁸ auch darauff 8 thaler bezahlet, weil sich aber beclagter eingedrungen, bittet Clägerin thättern zu straffen.

Beclagter repliciret, er seÿ mit wißen vndt willen deß Bürgermeisters darin gezogen, der auch seiner Wirtin zugesagt, sie möchte woll darin bleiben, hat aber keinen beweiß.

Cläger bittet abermahl, daß die Wittwe müge vi locati geschützet werden, daß sie von den studiosis vngemolestiret bleiben.

Parte treten ab.

Ex Actis judicialibus Academiae Dörpatensis, ut supra etc.

In Sachen der Königlichen Fiscalin Wittwen Clägerin wieder einen studiosum Svenonem Schopulandrum in puncto eines gemieteten hauses wirdt erkandt, weil Clägerin Schedulam conductionis

[3;7v] produciret, vndt dswieder Beclagter einwendet, // er habe zuvor mit dem Kirchen Vater⁹ cotrahiret^c, daß er in dem hause bleiben müge. Daß Beclagter schuldig sein, soll inner zweÿ tagen solchen Contract zu weisen, Jm wiedrigen aber soll die Wittwe Clägerin bey ihrem Contract geschützet sein vndt daß hauß vngemolestiret bewohnen. Actum, ut supra etc.

[3;9] Coram Senatu Academico 15. Nov/embris/ 1632, absentibus Dn. Mancelio et D. Belovio.

Erscheinet Jacob Becker contra Dominum Fridericum M/enium/, klaget waß maßen er von Beclagten gestriges tages, wie seine gesellen zeugeten für einen Schelm gescholten worden, begehret solches zu probiren.

^a Gestrichen: Historicus.

^b Muß sein: Annoch.

^c Muß sein: contrahiret.

2 - 3. Orator ja heebrealane.

3 - 4. Meedik ja eetik^a.

6. Järgmisel laupäeval kl. 9 olgu professorid kohal /senati/ assessoorite vannet andmas.

Veel 30. oktoobril 1632 kõrgeaulise hr. rektori juuresolekul.

Fiskaal astub ette /eelmise/ fiskaali lese nimel⁷ /ja/ kaebab kahe üliõpilase peale ohjeldamatu korralageduse asjas, sest kaebaja on lubatähe alusel üürinud ühe kirikule /kuuluva/ maja,⁸ selle eest ka 8 taalrit maksnud; et aga kaebealused sisse on tunginud, palub kaebaja süüdlasi karistada.

Kaebealune vastab, ta olevat läinud sinna bürgermeisteri teadmisel ja nõusolekul, kes oli ka oma majapidajale lubanud, et too küll võib seal viibida. Kuid tal pole mingit tõendust.

Kaebaja palub uuesti, et leske kaitseks üürileping, et üliõpilased teda ei tülitaks.

Pooled lahkuvad.

Tartu Akadeemia kohtutoimikust, nagu ülalpool jne.

Kuningliku fiskaali lese, kaebaja, kohtuasi üliõpilase Sueno Schopulanderi vastu üüritud maja suhtes lahendatakse kohtulikult, sest kaebaja esitab üürilepingu ning selle vastu väidab kaebealune, et ta olevat varem kirikuisega⁹ kokku leppinud, et tema võib majas viibida. Et kaebealune olevat süüdi /olev pool/, peab ta selle lepingu kahe päeva jooksul ette näitama, vastasel juhul kaitseb aga kaebajat leske tema üürileping ja ta võib majas tülitamatult elada. Toimunud nagu ülalpool jne.

15. novembril 1632 Akadeemia senati ees, puuduvad hr. Mancelius ja dr. Below.

Esineb Jacob Becker herra Friedrich Meniuse vastu, kaebab, et kaebealune olevat teda eils, nagu ta /Beckeri/ sellid tõendasid, kelviks sõimenud, ja nõuab selle uurimist.

^a Läbi kriipsutatud: ajaloolane.

Beclagter repliciret, Er habe also geredet, wo ihm Cläger nachreden thäte, daß er gesagt es müsten seine Sachen allen andern auch Academischen disputationen vorgezogen werden, der solte es liegen, wie ein Schelm, beruff sich auff H. D. Virginij gezeugnuß.

Cläger sagt, Es hette Menius zu ihm geredet die Disputationes so bereits gehalten weren, solten billig zu rückestehen vndt sein werck vorgezogen werden.

D. Virginus seuget, daß es sey wie Cläger berichtet, cum differentia, so habe der beclagter es also auffgenommen, alß vom Cläger indifferenter vor ihm solches auß geredet.

Beclagter sagt, wan es nicht indifferenter zu verstehen, habe er nichts mit Clägern deßfals zuschaffen.

Beclagter reserviret sich actionem injuriarum deßwegen, daß er beschuldiget wirdt, alß solte er alles außtragen.

2

Beschweret sich Cläger, es käme ihm Beclagter oft gar vnseitig in die Druckerey, wie er ihm dan vergangen, wie sein Volck berichtet, auffm Montag gar früe, da seine gesellen noch geschlaffen, durch die fenster hin ein kommen, vnd hette [3; 9v] etliche exemplaria der Relation¹⁰ abgenommen, // worüber die gesellen zu ihm hinein kommen, vndt weren ihm noch 16 Exemplaria weg, die er nicht wißen könnte wer sie genommen.

Beclagter sagt, er sey nicht durch daß fenster hinein gestiegen, sondern er hette die Stütze von der thür mit der hand weg geschoben, vndt were hinein gegangen, zehen exemplar für Jhr Erl/auchtiges/ G/naden/ den Herren Generaln¹¹, alß der solches schleunig durch einen diener von ihm begehren laßen herauß zunehmen. Cläger sagt es were nicht also das Jhr Erl/auchtiges/ Gnaden solches von ihm begehret.

1 Testis interrogatus.

Mich/ael Törlitz ?/

Sagt, Sie hetten noch geschlaffen, aber der Junge were auff gewesen, vndt die thür were fast^a zugewesen, vndt wie er zeuge hinein kommen hette, beclagter gesagt guten Morgen,

^a Muß sein: fest.

Kaebealune vastab, ta olevat nõnda rääkinud, nagu kaebaja hr. dr. Virginiuse tunnistusele toetudes tema sõnu kordab, et seda ta /kaebaja/ valetab nagu kelm, et ta /kaebealune/ oli õelnud, et tema asju tulevat eelistada kõikidele teistele, ka Akadeemia disputatsioonidele.

Kaebaja ütleb, et Menius oli teda keelitanud, et juba ära peetud disputatsioonid peaksid õiglaselt /trükkimise/ järge ootama ja tema tööd tuleks eelistada.

Dr. Virginius tunnistab, et asi olevat teistmoodi, kui kaebaja teatab. Nii olevat kaebealune selle juba omaks võtnud, et ta tema /Virginiuse/ ees seda on kaebaja kohta erapooletult õelnud.

Kaebealune ütleb, et kui seda mitte mõista erapooletult, siis ei peaks tal kaebajaga seepärast mitte mingisugust tege- mist olema.

Kaebealune jätab endale solvangukaebuse /õiguse/ seepärast, et talle pannakse süüks, nagu oleks ta kõike välja lobisenud.

2

Kaebaja kaebab, et kaebealune tulevat sagedasti üsna ebakohasel ajal trükikotte, nii nagu ta siis eelmisel esmaspäeval, nagu tema /trükkali/ rahvas räägib, oli üsna varakult, kui tema sellid veel magasid, läbi akna sisse tulnud ja mõned eksemplarid Relatio'st¹⁰ kaasa võtnud, mispeale sellid tema juurde sisse tulid. Ning tal olevat veel 16 eksemplari kadunud. Kes neid võtnud, ei teadnud ta õelda.

Kaebealune ütleb, et ta polevat mitte läbi akna sisse roninud, vaid olevat ükselt toe käega eemale nihutanud ja sisse läinud, et välja võtta kümme eksemplari Tema Kõrge Armulisuse härra kindrali¹¹ jaoks, kui see oli teenri kaudu palunud lasta tal need kiiresti välja võtta. Kaebaja ütleb, et nii see polnud, et Tema Kõrge Armulisus seda temalt palus.

Üle kuulatakse esimene tunnistaja.

Mich/sel Törlitz ?/

Ta ütleb, et nad olevat veel maganud, see õpipooiss olevat üleval olnud ja üks olnud kõvasti kinni ja nii kui tema, tunnistaja, sisse olevat astunud, õelnud kaebealune, tere

hie soll ich für den H. Generaln 10 Exemplare nehmen, sagt
nur Jacob, hette sie aber nieder gelegt vndt were selbst zum
Drucker hinauf gangen.

2. Testis affirmat l. attestata. V/nd/ der Junge hette
die thür aufgemachet vndt Beclagten außgelassen.

Willhelm, J/hres/ E/rlauchtigen/ G/nadens/ diener sagt,
er were nicht zu Menio, sondern auf die Druckerey h. 9 ge-
schicket worden.

Framholdt, der ander diener sagt, er were aufm abendt
da gewesen vndt hette ihn mit demselben so auf den halben
bogen¹² gedruckt were hinauf gefodert.

[3; 10]

Eodem

Wirdt Fridericus Menius beschuldiget, gestehet es auch,
daß er zu Jacob Beckern geredet, es were H. Carol Carlson¹³
zum Cancellario Academiae designiret worden.

Menius repliciret, es were in der ganzen stadt rüchtig
vndt hette es ihm der Poëta¹⁴ beim H. Stadthalter geredet auf
der Druckerey.

Poëta citatus leugnet es mit den worten, es solte ihm
ein Schelm nach reden, dann er hette es von Menio auf der
Druckerey gehöret, daß ein Cancellarius solte erwehlet wer-
den, es were aber daß Carl Carlson nicht gedacht.

Magnif. Dominus Rector begehret zu votiren, weil offen-
bahr daß F. M/enius/ perjurus in dem er tacenda eliminiret, ob
er in Concilio könne gelitten werden.¹⁵

Vota Concludiren, daß er de jure zwar nicht zu leiden, es
stünde aber die moderation^a der straffe beim judice,^b vndt
solte die Vrtheil proximo die Mercurij publiciret werden.

[3; 11]

die 29 Decemb/ris/ 1632, hor. 8.

Convocatis A Magnif. Domino Rectore Profeforibus et
praesentibus Domino D. Virginio, D/no/ Licent. Mancel/io/¹⁶,
Dno M. Gotschenio et Joach. Warneke proponebatur. An a sin-
gulis Profeforibus in pientißimum obitum S/uecorum/ R/egis/¹⁷
Orationes et Carmina recitanda et Conscribenda eßent.

^a Gestrichen: vestigirung.

^b Muß sein: judici (Dat.).

hommikust, ma pean siit hr. kindrali jaoks 10 eksemplari võtma, ta ütleb seda vaid Jacobile, olevat need aga maha pannud ja ise üles trükkeli juurde läinud.

Teine tunnistaja kinnitab esimese tunnistusi. Ja õpi-poiss olevat ukse lahti teinud ning kaebeluse välja lasknud.

Wilhelm, Tema Kõrge Armuliseuse teener ütleb, et teda ei olevat saadetud mitte Meniuse juurde, vaid kl. 9 trükikotta.

Framhold, teine teener ütleb, et ta olevat õhtul seal olnud ja olevat teda /Meniust/ sellesama poolele poognale trükitud /tekstiga/¹² üles kutsunud.

Sealsamas

Friedrich Meniust süüdistatakse, seda ta ka tunnistab, et ta olevat Jacob Beckerile rääkinud, et hr. Carl Carlson¹³ olevat Akadeemia kantsleriks nimetatud.

Vastuseks kostab Menius, et seda kuuldust räägitakse terves linnas ja talle oli seda trükikojas rääkinud poeet¹⁴ hr. asehalduri juuresolekul.

Kohalekutsutud poeet eitab seda sõnadega, et üks kelm on teda laimanud, sest seda, et kantsler tuleb valimisele, olevat ta trükikojas Meniusest kuulnud, Carl Carlsoni aga polnud selleks mõeldud.

Kõrgeauline härra rektor palub hääletada, kas F. Meniust võib nõukogusse lubada, sest ta on ilmselt vandemurdlik, kuna ta lobiseb välja selle, millest tuleb vaikida.¹⁵

Hääletamisel otsustatakse, et õiguse järgi teda küll ei tohiks lubada, aga karistuse pehmemdamine sõltub kohtunikust ja otsus tuleks teatavaks teha järgmisel kolmapäeval.

29. detsembril 1632 kl. 8

Kõrgeauline härra rektor tegi kokku kutsutud ning kohal viibivatele professoritele härra dr. Virginiusele, hr. lic. Manceliusele¹⁶, hr. mag. Gotscheniusele ning Joach. Warnekele ettepaneku, kas Rootsi kuninga ülimalt väga langemise puhul¹⁷ ei peaks mõned professorid mitte kõnesid pidama ja luuletusi kirjutama.

Concludunt vota sufficere aliquos recitare orationes,
sed omnes ac singulos, versus conscrib/er/e^a neceßum est.¹⁸

Eliguntur ad Orationes:

Dominus Pro-Rector D. Virginus - de Pietate.

D. Heinus - de Justitia.

D. Belovius - de /---/.

Dominus Magister Oldenburgus/ de fortitudine et morte.

[3;12] Die Mercurij 20. die Febr/uarj/ 1633 in aedibus
M/agnifici/ D/ni/ Pro-Rectoris¹⁹ h. l. pom/eridiana/ ordinarie
convocabantur Professores et aderant: Magnif. Dominus Rector,
Pro-Rector, Dnus Licent. Mancelius, D. Belovius, M. Michael Sa-
vonius, M. Oldenburgus, Licent. Göttschenius²⁰, J. Wernichius.

1. NB : Salvewardi zu befodern.

2. Proponit, ob Reichsthaler wollen empfangen werden?
R/espondetur/, Quod non, sondern an den H. General gelangen
zu laßen.

3. Vmb special immijon anzuhalten vndt den die Bauern
mögen befreyet werden wie zu Vbsal.²¹

4. In l. Cap/ite/ de Jurisdictione wirdt explication
begehret.

5. Quæritur. Ob es nötig eine legation abzufertigen in
Schweden? R/espondetur:/ Es sey nötig vndt allen die vota auf
D. Virginium vndt D. Heinium.²²

6. 20 die Martij D. Virginus recitabit orationem intro-
ductoriam. 27. Martij D. Belovius. 3. April/ia/ M. Weidlingus.

NB. juramentum deponendum â D. Heino, D. Belovio.

Constitutiones rein geschrieben, Nach Riga zu senden.

Vocetur et Quæstor²³ in proximo ad deponendum juramentum.

[3;13] 1 die Aprilis in seßione ordinaria præsentibus
omnibus Professoribus exceptis: D. Heino et D. Belovio.

approbatur dies 10. Aprilis ad eligendum novum Rectorem.²⁴

15. Aprilis Dominus M. Johannes Weidlingus recitabit
orationem introductoriam.

^a Lücke.

Häälendamisel otsustatakse, et on küllalt, kui mõned peavad kõned, kuid luuletusi on vaja kirjutada eranditult kõigil.¹⁸

Kõnede pidamiseks valitakse:

Härra prorektor dr. Virginius - vagadusest
dr. Hein - õiglusest
dr. Below - /---/

Härra magister Oldenburg - vaprustest ja surmast.

Kolmapäeval, 20. veebruaril 1633 kutsuti professorid kl. 1 pärastlõunal korraliselt kokku kõrgeaulise hr. prorektori mejja¹⁹ ja kohal olid: kõrgeauline härra rektor, prorektor, hr. lic. Mancelius, dr. Below, mag. Michael Savonius, mag. Oldenburg, lic. Gotschenius²⁰, J. Warneke.

1. NB : nõuda turbekirja.

2. Teeb ettepaneku, kas me tahaksime riigitaalreid vastu võtta. Vastatakse, et ei, vaid lasta hr. kindrali kätte toimetada.

3. Eriimissiooni taotlema ja siis võiksid talupojad vabastatud saada nagu Upsalas.²¹

4. Soovitakse selgitust /põhimääruse/ esimese, jurisdiktsiooni puudutava peatüki kohta.

5. Küsitakse, kas on vaja saatkonda Rootsi saata. Vastatakse, see olla vajalik ning kõikide häälde on dr. Virginiuse ja dr. Heini poolt.²²

6. 20. märtsil peab dr. Virginius sissejuhatava kõne.
27. märtsil dr. Below. 3. aprillil mag. Weidling.

NB ! Dr. Heinil ja dr. Belowil tuleb vanne anda.

Põhimäärus puhtalt kirjutatult Riiga saata.

Lähemal ajal kutsutagu ka kvestor²³ vannet andma.

1. aprillil korralisel istungil on kohal kõik professorid, välja arvatud dr. Hein ja dr. Below.

Uue rektori valimiseks määratakse 10. aprill.²⁴

15. aprillil peab härra mag. Johannes Weidling sissejuhatava kõne.

[3;14] Die Mercurij 10 die Aprilis in Arce Dorpatensi.

ordinariâ et in proximâ seſſione approbata seſſione praeſentibus Profeſſoribus Domino D. Virginio, Dn. L. Georgio Man- celio, Dn. D. Belovio, Domino Friderico Menio, Dn. M. Savo- nio, Dno. M. Oldenburgio, Domino L. Göttschenio et Mathema- tico²⁵.

1. Vota colligit Magnif. Dominus Rector de novo Rectore eligendo et ipsius persona nominanda, et concluditur secundum constitutiones in D. Virginium:²⁶

Excipit D. Virginius contra conclusionem praetendendo se profecturum in Germaniam, et praetera antehac disputa- tionem de Facultate Theologica, quod ipsi bis Rectoratus me- rito non eſſet deferendus, eſſe motam.

Vota reiſciunt excuſationem.

D. Virginius cum gratiarum actione in se suscipit Munus Rectoratus.

Magnif. Dominus Rector ipsi nomine Profeſſorum de munere suscepto gratulatur et suum Rectoratum resignat.

2. Proponit Magnif. Dominus Rector, An examina sint instituenda.

Concluditur hæc vice eſſe differenda.

17. die Aprilis. D/n./ M. Oldenburgius Epicedium Regis recitabit.

24. die April/is/ D. Belovius orationem introductoriam /recitabit/.

26. April/is/ juramentum praestabunt Profeſſorum: /---/.

[4;1] Protocollum

Sub Rectore Magnifico Andrea Virginio SS. Theol/ogiae/ D. ejusdemque primario Profeſſore â me Joachimo Warneken ab un- decimo Maij ad ultimum usque Octobris Anni 1633 conscriptum.

Die Saturnj 11. die Maij A^o 1633.

Coram Magnif. Domino Rectore et Oratore in sedibus Rec- toris. Erscheinet Samuel Ackerbaum Actor contra Andream Lau- renium reum, repetiret seine schrifttlich eingelegte klag vndt angehengte petition.²⁷

Kolmapäeval, 10. aprillil Tartu lossis

Korralisel ja eelmisest korrast määratud istungil on kohal professorid härra dr. Virginus, hr. lic. Georg Mancelius, hr. dr. Below, härra Friedrich Menius, hr. mag. Savonius, hr. mag. Oldenburg, hr. lic. Gotschenius ja matemaatik²⁵.

1. Kõrgeauline härra rektor loeb uue rektori valimise ja tema isiku nimetamise hääled kokku ning põhimääruse kohaselt otsustatakse dr. Virginuse kasuks.²⁶

Dr. Virginus väidab otsusele vastu, viidates oma kavatsusele Sakssamaale sõita, ja pealegi olevat enne seda teoloogiateseduskonnas vaidlus tõusnud, et õiguse järgi ei tuleks talle kaks korda rektorikohustust peale panna.

Hääled lükkavad vabandused tagasi.

Dr. Virginus võtab rektorikohustuse tänusõnadega enda peale.

Kõrgeauline härra rektor õnnitleb professorite nimel teda endale võetud kohustuse puhul ja paneb oma rektoriameti maha.

2. Kõrgeauline härra rektor teeb ettepaneku, kas ei tuleks kindlaks määrata eksamid.

Otsustatakse seekord edasi lükata.

17. aprillil kannab hr. mag. Oldenburg ette leinaluuletuse kunings mälestuseks.

24. aprillil /peab/ dr. Below sissejuhatava kõne.

26. aprillil annavad professorivande: /---/.

Protokoll

olen Andress Virginuse, püha teologia doktori ja sellesama /sine/ esimese professori kõrgeauliseks rektoriks olemise ajal kirja pannud mina, Joachim Warneke, üheteistkümnendast maist oktoobrikuu viimase päevani 1633.

Laupäeval, 11. mail 1633. aastal

Kõrgeaulise härra rektori ning oratori kohalolekul rektori majas. Kaebaja Samuel Ackerbaum astub üles kaebealuse Andress Laurenuse vastu, kordab oma kirjalikult esitatud kaebust ja juurdelisatud palvet.²⁷

1633: 11.-18. Mai

Reus tritt ein; wird ihm anbefohlen, seines eingeführten zeugens attestata schriftlich einzubringen.

Actor verlist seine Cläge:

In Sachen H. Samuelis Ackerbaums Secretarij Clägers eines gegen vndt wieder Andream Laurenium studiosum beklagten anders theils, wird erkannt daß Beclagter den 18. dieses seines eingeführten Zeugens eidliche attestata einliefern vndt sich gegen Clägern biß auftracht der Sache sub poena relegationis friedlich verhalten, im gleichen auch Cläger den reum inn keine wege bey verlust der Sachen, gefährden vndt alßdan was Rechtens gewertig sein sollen. V. R. W. Publicatum in Consistorio minori Academise Dorpatensis den 11 Maij 1633.

Cläger bat Copey, ward ertheilet.

Die Saturni 18. Maij h. 8.

Coram /---/.

Erschien Andreas Laurenus, ward ermehnet sein gezeugnuß zu produciren.

Producirte zwene studiosos tenquam testes : N:N/=nominibus/ Georgium Zethraeum et Suenonem Olai.

Wurden ermahnet bey ihrem eid auszusagen, ob sie von deß Gosens diener²⁸ gehöret, daß er inzeugen wolte, es hette Ackerbaum die studiosos in beisein And. Laur/enii/ geschmehet. Sagen Ja: Sie wolten solches Juramento approbiren.

[4;2v] Weil die Sache zwischen h/erren/ Samuel Ackerbaum Klägern vndt Andrea Laurenio Beclagten in puncto diffamationis^a der erheblichkeit auß vielen vrsachen nicht geachtet wird, daß Eide deßfals abzuhören, alß ist vor gutt angesehen worden, daß sich beyde Parte in der güte vergleichen, vndt ihnen deßfalß perpetuum silentium²⁹ injungiret, insonderheit aber dem Reo, vndt allen studiosis sub poena relegationis hiemit anbefohlen sey, den Actorem in keine wege anzufeinden oder zuverletzen, sondern sich allerseits friedlich zuverhalten. V. R. W. P. 18 Maij 1633.

Reus promittirte stipulata manu dem Vrtheil für seine persohn gnügen zu thun.

Actor trat wieder ein, zeigt an den reus noch daraußen

^a Gestrichen: der Schmehung.

Kaebealune astub sisse; tal kästakse oma tunnistaja tunnistused kirjalikult esitada.

Kaebaja loeb oma kaebuse ette.

Ühelt poolt kaebaja, sekretär Samuel Ackerbaumi ja teisalt kaebealuse, üliõpilase Andreas Laureniume kohtuasjas otsustatakse, et kaebealune annaks 18. selle /kuu päeval/ sisse oma ülesantud tunnistaja vandetunnistuse ning /ülikoolist/ väljšeitmise ähvardusel oleks kuni esja lahendamiseni kaebaja vastu sõbralik; samuti ka kaebaja /ei tohi/ kohtuasja kaotuse korral /kaebealust/ mitte mingil viisil ohustada; peale selle peavad /mõlemad pooled/ kohtumõistmiseks valmis olema. Nõnda on õigus. Teatavaks tehtud Tartu Akadeemias väikeses konsistooriumis 11. mail 1633.

Kaebaja palus koopiat, /mis/ anti.

Laupäeval, 18. mail kl. 8

/---/ juuresolekul.

Kohale ilmus Andreas Laurenium /ja/ teda manitseti oma tunnistust esitama.

Ta esitas tunnistajatena kaks üliõpilast, nimega Georg Zethraeus ja Sueno Olai.

Neid manitseti vande all tunnistama, kas nad Goswini teenrilt²⁸ on kuulnud, et see tahab tunnistust anda, kuidas Ackerbaum olevat Andreas Laureniume juuresolekul üliõpilasi teotanud. Nad jaatavad ning tahavad seda vandelega kinnitada.

Kuna kohtuasja kaebaja härra Samuel Ackerbaumi ja kaebealuse Andreas Laureniume vahel väärrikuse solvamise küsimuses ei peeta mitmel põhjusel /nii/ tähtsaks, et sel puhul vannet ära kuulata, peeti kohaseks, et mõlemad pooled sõbralikult ära lepiksid ning selles suhtes tehakse neile kohustuseks igavene vaikimine²⁹. Kõiki üliõpilasi, iseäranis aga kaebealust kästakse /ülikoolist/ väljšeitmise ähvardusel, et nad kaebaja vastu mitte mingil viisil vaenulikkust üles ei näitaks ega teda solvaks, vaid suhtuksid temasse igati sõbralikult. Nõnda on õigus. Teatavaks tehtud 18. mail 1633.

Kaebealune töötas käeandmisega, et tema omalt poolt on otsusega rahul.

Kaebaja astus uuesti sisse /ja/ teatas, et kaebealune

vorige action repetiret, protestirte derowegen de damno.

Dito.

Erschien Jürgen Clemens Actor contra zwene studiosos, Eberum et Ericum, klagte wie daß er von dem einen ohne alle gegebene Vrsach auf öffentlicher freyer gaßen geschlagen worden, begehre die Vrsach zu wißen.

Beclagter Ericus gestehet daß factum, saget die Vrsach were: wann Cläger von studiosis gegrüßet würde, grüßete er nicht wiederumb, deßfals hetten ihm auch alle studiosi eine ehrfelge gelobet.

[4; 3] In Sachen Jürgen Clemens Klägern Wde/der/^a Ericum Bergium vndt Eberum, studiosos Beklag/ten/^a wirdt erkanndt, weil bemelter Ericus Klägern ohn alle gegebene Vrsach, frewentlich auff freyer gaßen überfallen, geschlagen vndt noch vber daß biß in die Oeconomey verfolget, daß er re et Corpore hiemit arrestiret sein, vndt wan es ihm vom Rectore wird anbefohlen auf vier gantzer tag ins gefängnuß^b gehen, Eberus aber darumb daß er ihn zu solcher gewaltsamen that instigiret^c Fisco Academie Drey Reichsthaler in specie³⁰ innen 4 tagen erlegen soll, Vndt wird ihnen daneben ernstlich sub poena relegationis cum infamia anbefohlen sich hinfüro keines weges^d wieder klägern zu vergreifen. V. R. W.

Die Martis 21 Maij 1633 h. 4 à meridie

In praesentia vocatorum Professorum Domini M. J. Michaelis Savonij et M. Oldenburgij, Licentiatii GÜtschenij et Mathematicij coram Magnif. Domino Rectore

Erscheinet Georgius Zethraeus contra Dominum M. Petrum Andreae, sagt er habe zwar geklagt das ihnn M. Petr. geschlagen, darumb daß er ihn M/agistrum/ Pecunise geheißten, er verstünde aber solches nicht büse, sondern verstünde nur dadurch das zur promotion viel sumptus erfodert würden.³¹

^a Lücke.

^b Gestrichen: in carcerem.

^c Gestrichen: beygepflichtet.

^d Im Text auch korrigiert: keines wegen.

kordas veel väljas olles eelmist süütegu, mistõttu ta protes-
teeris ülekohtu vastu.

Sealsamas

Jürgen Clemens astus kaebajana üles kahe üliõpilase, Eberuse ja Ericuse vastu /ning/ kaebas, et üks nendest ole-
vat teda ilma mingi põhjuseta väljas tänaval löönud /ja/ soo-
vis teada saada põhjust.

Kaebealune Ericus võtab selle teo omaks /ning/ ütleb
põhjuse olevat, et kui üliõpilased kaebeajat tervitasid, ei
teretanud ta vastu, seepärast olid ka kõik üliõpilased luba-
nud talle kõrvekiilu anda.

Kaebaja Jürgen Clemensi kohtuasjas Ericus Bergluse ja
Eberuse, süüdistatud üliõpilaste vastu otsustatakse, sest et
nimetatud Ericus ilma mingi põhjuseta kaebajale väljas täna-
val jultunult kallale tungis, lõi ja peale selle veel jälitas
kuni ühissöögimajani, kaebealune kogu ihu ja varaga vahi alla
võtta ning siis annab rektor käsu tal neljaks ööpäevaks tür-
mi minna, Eberus aga, seepärast et ta /Ericust/ sellisele
vägivallateole õhutas, peab nelja päeva jooksul maksuma kolm
speetsiestaalrit³⁰ Akadeemia kassasse. Ja ühtlasi pannakse
neile tõsiselt südamele, et nad /ülikoolist/ väljaheitmise
ja häbistamise karistuse ähvardusel kaebaja vastu edaspidi
mitte mingil viisil ei patustaks. Nõnda on õigus.

Teisipäeval, 21. mail 1633 kl. 4 pärastlõunal

Kutsutud professorite härra mag. J. Michaelis Savoniuse
ja mag. Oldenburgi, litsentsiaat Gotscheniuse ja matemaatika
kohal olles kõrgeaulise rektori juures.

Georg Zethraeus astub üles härra mag. Petrus Andreae
vastu, üeldes, et ta on nimelt esitanud /kohtule/ kaebuse,
sest mag. Petrus lõi teda rahamagistriks hüüdmise pärast.
Tema /kaebaja/ ei mõtelnud aga selle all midagi halba, vaid
mõtles sellega ainult, et promotsioon nõuab suuri kulu-
tusi.³¹

Reus sagt, er habe mit dem Actore nichts zu thun gehabt, er reus aber habe nicht allein mit dem Turdino, sondern auch mit Jonâ Lanero gezanckt vndt dieselben für einen solchen Candidaten propter pecunias gescholten. Wie aber Reus ihn verberibus deßwegen abgehalten von ferneren zanck, were er auf ihn zugefallen vndt gesagt, er were ein M/agister/ propter pecuniam.

[4; 3v] In sachen Georgij Zethraej klägern contra Dominum M. Petrum Andree Beclagten wird erkanndt, Weil Kläger sich ganz vngebührlicher weise vnterstanden Reum nicht allein an seinen Ehren anzugreifen, sondern auch die Philosophische Facultät zu beschuldigen, alß hette sie vntüchtigen den gradum angeleget, daß er 8 ganzer tage in carcere soll gehalten werden, vndt biß es ihm hinein zu gehen Vom Rectore anbefohlen, wird re et Corpore arrestiret sein. Reus aber darumb, das er nicht allein den Klägern erst geschlagen, sondern auch locum privilegiatum violiret, dem Fisco Acade/m/ise^a inner vier tagen von dato zwey rD erlegen vndt bezahlen. V. R. W. P. 21. Maij 1633.

21. dieses h. ut supra.

Rector ratione officij voluit rationes exigere ex studiosis, cur non frequentent Dominj M. Weidlingij lectiones,³² quia Ill. Dnus Generalis serio id mandavit, quod mandatum rigide observari voluit.

Respondet Nicolaus Andree: 1. destituti sunt libro^b. 2. obscure proponit, ita ut non possint intelligere, et jubet legere, antequam noverint literas, imo^c jubet resolvere.

Ericus Bergius: Nicolaus Olaj ---^d

Johannes Andree frequentat.

Israël Arvidi: ut priores idem sentiunt et dicunt absentem Nicolaum Olai quoque consentire.

^a Lücke.

^b Muß sein: libri.

^c Andere Möglichkeit: 1 mo.

^d Gestrichen: consentiunt c/um/ prioribus.

Kaebesalune ütleb, et temal polnud kaebajaga mingit tegemist, too /tõeline/ süüdlane, olevat tülitzenud mitte ainult Turdinusega, vaid ka Jonas Lannerusega ning söimanud neid rahakandidaadiks. Kui aga kaebesalune teda seepärast hoopidega edasisest sõnelemisest kõrvale tõrjus, oli see temale kallale tormanud ja öelnud, et ta olevat raha eest magistriks saanud.

Georg Zethræuse, kaebaja kohtuasjas härra mag. Petrus Andrese vastu otsustatakse, /et/ kuna kaebaja oli endale lubanud täiesti ülekohtusel viisil solvata mitte ainult kaebesaluse au, vaid süüdistada ka filosoofiateaduskonda, nagu oleks see kraade võimetutele andnud, tuleb teda 8 ööd-päeva kartseris hoida ja seniks, kuni rektor tal sinna käsib minna, võetakse ta kogu ihu ja varaga vahi alla. Kaebesalusel aga tuleb, sest et ta mitte ainult et kaebajat esimesena lõi, vaid ka privilegeeritud kohta /ülikooli/ teotas,^a sellest kuupäevast alates nelja päeva jooksul maksta 2 riigitaalrit Akadeemia kassasse. Nõnda on õigus. Teatavaks tehtud 21.mail 1633.

21. selle /kuu päeval samal/ kellaajal nagu ülalpool

Rektor tahtis oma smetikohustuse tõttu üliõpilastelt välja uurida põhjusi, miks nad härra mag. Weidlingi loengutel ei käi.³² Kuna kõrgestisündinud hr. kindral on selle /temale/ täie valjusega ülesandeks teinud, tahab ta seda korraldust rangelt täita.

Nicolaus Andrese vastab: 1. Raamatud on kõrvale jäetud. 2. Ta esitab ebaselgelt, nii et nad ei suuda midagi aru saada ja käsib lugeda enne, kui nad on tähed selgeks saanud, käsib isegi tõlkida.

Ericus Bergius, Nicolaus Olai ---^b

Johannes Andrese käib loengutel.

Israel Arvidi /---/: nad arvavad sedasama mis eelmised ja ütlevad, et puuduv Nicolaus Olai on samuti nõus.

^a Teine tõlkevariant: /enda/ privilegeeritud seisundit häbistas.

^b Läbi kriipsutatud: nõustuvad eelmistega.

Cur methodum ipsius concionandi non audiant?

Nullam praescribit ipsis methodum, nec vult dictare dispositione, sed mandat dicta scripturae hinc inde ex Biblijs colligere et memoriae infigere.

reliqui ejusdem sunt sententiae, excepto Johanne Andree.

[4; 4] Die Mercurij 22 Maij 1633 h. l. sessione ordinaria Praesentibus dominibus Profeforibus excepto/ o/ D. Heinio.

1. Rector legit literas Illustris ac Generosi Domini^a Generalis de dato Rigae 12 Maij 1633.³³

2. Rector recenset, cur hesterno die rationes de negligentia studiosorum in audiendo M. Weidelingio percepta exegerit. Triplici^b nomine accusat M. Weidlingium: 1. quod id prohibuerit, quod Rector mandavit, 2. quod hac ipsa prohibitione studiosum fecerit perjurum. 3. Quod comminatus fuerit Rectorem in causa officij recte gesti, et studiosum in causa obedientiae praestandae ad Illustrem General/em/ deferre ---^c.

Petit, ut iudicium hac de re â DDnis/=dominis/ Consistorialibus feratur ex cap/ite/ octavo^d Constitutionum sancte promittendo. Es solte ihn der Teuffel holen, si contra jus agere vellet.

M. Joh. Weidling petit copiam Protocolli et tempus ad respondendum.

Rector examinat studiosum Johannem Andream sequentibus quaestionibus:

1. Quaerit Magnif. Rector ex studioso Johanne Andree, ane heri ipsi in mandatis dederit ut traderet dispositionem M. Weidlingij. Affirmat.

2. Nonne verum est, te heri ad me accepisse circa 6 et dixisse te dispositionem in mente habere, et non calamo conceptam? A.

^a Zweimal geschrieben: Domini.

^b Gestrichen: duplici.

^c Gestrichen: velit.

^d Als Randbemerkung: lit/terae/ de coercit/ione/ Prof/eforum/ §3.

Miks nad tema ettelugemismeetodit ei jälgi?

Ta ei kirjuta neile ette mitte mingit meetodit ega taha loenguplaani kohaselt dikteerida, vaid annab ülesandeks piiblist igalt poolt pühakirjaväljendeid kokku otsida ja pähe õppida.

Ülejäänud, välja arvatud Johannes Andrease, on samal arvamusel.

Kolmapäeval, 22. mail 1633 kl. 1

on korralisel istungil kohal härrad professorid, välja arvatud dr. Hein.

1. Rektor loeb ette kõrgestisündinud ja suursuguse härra kindrali kirje, antud Riias 12. mail 1633.³³

2. Rektor jutustab, kuidas ta eilsel päeval uuris välja põhjused, miks üliõpilased suhtuvad ükskõikselt mag. Weidlingi loengute kuulamisesse. Süüdistab mag. Weidlingi kolmel põhjusel: 1. Et ta keelas /tegemast seda/, mille rektor oli ülesandeks teinud. 2. Et ta tegi selle keeluga üliõpilase vandemurdlikuks. 3. Et ta oli ähvardanud kõrgestisündinud kindralile ettekande teha rektori peale ametikohustuse õigesti täitmise ja üliõpilase peale sõnakuulelikkuse osutamise pärast.

Palub, et härrad konsistooriumikoesistujad mõistaksid selles asjas kohut põhimääruse kaheksanda peatüki professori karistusi käsitleva lõigu § 3 põhjal. Kurat võtku teda, kui ta õiguse vastaselt tahab tegutseda.

Mag. Joh. Weidling palub protokolli koopiat ning seega vastamiseks.

Rektor usutleb üliõpilast Johannes Andreaed järgmiste küsimustega:

1. Kõrgeauline rektor küsib üliõpilaselt Johannes Andreast, kas ta mitte eile ei teinud temale ülesandeks mag. Weidlingi loenguplaani edasi anda. Jaatab.

2. Kas pole tõsi, et sa eile /kella/ 6 paiku minu juurde tulid ja ütlesid, et loenguplaan on sul peas ning mitte kirja pandud? Jaatab.

3. Nonne verum est, me tibi 2da vice injunxige^a ut afferres scriptam sub poena pecuniaria. A.

4. Nonne verum est, quod vix semi hora praeterlapsa redieris et idem dixeris. Affirmat.

5. Nonne verum, quod juſi te recitare illam dispositionem? Sic.

[4;4v] 6. Nonne verum, quod juſerim, ut in praesentia mei in charta conciperes, et mihi scriptam relinqueres. A.

7. Nonne verum est, quod id facere recusaveris et dixeris te â Domino M. Weidlingio id facere prohibitum^b esse, addita comminatione, si id feceris, se te delaturum ad Dominum Gener/alem/. A.

8. Nonne ver/um/ est, quod tertia vice sub poena carceris ---^c injunxerim, ut eadem vesperâ mihi exhiberes. A.

9. None^d ver/um/ est, quod emanseris^e istâ vespera usque ad hanc horam. A.

Petit Rector ut contumaci studioso dicatur sententia ex his confectis.

M. J. Weidling dicit causam studiosi dependere â suâ, ideoque se velle ad omnia respondere.

Jubet senatus, ut Weidlingius et studiosus discedant.

Petit Rector conclusionem, An causa studiosi ad decisionem causae M. Weidlingij sit differenda, an v/el/ prius in illa^f decidendum.

Concludunt Consistoriales, Causam esse differendam in decisionem Causae principalis, interim jam iterum admittatur studiosus ad mensam communem, maneat tamen in arresto re et corpore.

Conceditur ---^g copia Protocollj et terminus ad respondendum ---^h proximus dies Saturnj, ita tamen ut responsionem vel legat ex charta, vel oretenus respondeat.

^a Schwer lesbar.

^b Gestrichen: interdictum.

^c Gestrichen: tibi.

^d Muſ sein: nonne.

^e Gestrichen: non redieris.

^f Muſ sein: illa.

^g Gestrichen: tempus.

^h Gestrichen: sit.

3. Kas pole tõsi, et ma sind teist korda käskisin rahatrahvi ähvardusel, et sa tooksid kirjapendud /loenguplaani/? Jaatab.

4. Kas pole tõsi, et sa vaevalt poole tunni pärast tagasi tulid ja sedasama ütlesid? Jaatab.

5. Kas pole tõsi, et ma käskisin sul selle loenguplaani ette lugeda? Jah.

6. Kas pole tõsi, et ma käskisin sul minu juuresolekul loenguplaani paberile panna ja mulle kirjalikult jätta? Jaatab.

7. Kas pole tõsi, et sa keeldusid seda tegemast ja ütlesid, et härra mag. Weidling keelas seda teha, lisades ähvarduse, et kui sa seda teed, kavatseb ta sinu peale härra kindralile ette kanda? Jaatab.

8. Kas pole tõsi, et kolmandat korda käskisin sul kartseri ähvardusel /Weidlingi loenguplaani/ mulle samal õhtul esitada? Jaatab.

9. Kas pole tõsi, et sa tollest õhtust kuni praeguse tunnini ära jäid? Jaatab.

Rektor palub, et tõrksa üliõpilase suhtes tehtaks otsus nende ülestunnistuste põhjal.

Mag. J. Weidling ütleb, et üliõpilase süüasi sõltub tema omast, seepärast tahab ta kõigele ise vastata.

Senat käsib Weidlingil ja üliõpilasel lahkuda.

Rektor palub otsust, kas üliõpilase süüasi tuleb edasi lükata mag. Weidlingi süüasja arutamiseni või ehk pigem sellel /istungil/ ära otsustada.

Konsistooriumi liikmed otsustavad, et /üliõpilase/ süüasi tuleb edasi lükata põhisüüasja arutamiseni, seniks lubatagu üliõpilane jälle ühistoidule, kuid jäägu siiski ihu ja varaga vahki alla.

/Talle/ lubatakse protokolli koopia ja vastamise tähtsaks järgmine leupäev, kuid nõnda, et ta vastuse kas loeks paberilt või vastake suusõnal.

[4;5]

Die Saturnj 2/5^a Maij 1633 h. 8 matut/ina/

Præsentibus omnibus Profeforibus excepto D. Heinio
Magnif. Rector: I. refert, quid resolutionis Quaestor
dederit: II. Magnif. petit ut Dominus M. Weid/lingius/ plene
in ca/u/sa^a audiatur.

I. Primum omnium, Reverendi, Clarif/imi/, Praestantiß/i-
mi/ Do/mi/ni^a P/rof/efores^a etc. vide continuationem diei
Martis.

Rector: 1. Protestor de 2plici injuria illata, (1) quod
me titulo gradu Doctoris digno dedignatus fuerit, 2.do: quod
me perjurum fa/e/lat^a eoipso, quod contra juramentum ex i/n/-
vidi^a actionem ipsi intendam, officium enim faciens ex in-
vidiis quic/um/que egere non praesumitur; quod autem fecerim
officium meum constat ex c/spite/ 4 § /2/^a de juramento Rec-
toris et officio.

Respondeo quod in ipsius diligentiam primum inquisive-
rim, id factum est duplici de causa quae in coeteros Profefo-
res non cedit, (1) quia mandato Illust. Generalis certi audito-
res ipsi æsignati /fu/erunt^a, quibus Generos/us/ ipsius
serio injunxit, ut M. W/eidlingium/ sedulo legentem audirent,
qui /i/n^a et sub poena remotionis à mensa ipsis hoc mandatum
est, quod mandatum ut apud ipsos in /vi/ridi^a observantis
maneret, semel atque iterum eos adhortatus sum. 2. quia M.
Weidlingius ab omnibus istis auditoribus, uno tamen excepto
est destitutus. 3^a tie causa, quia non raro, sed saepius stu-
diosi de ipsius informatione sunt conquesti, quod ex lectio-
nibus ipsius nullam utilitatem possint reportare, testibus,
[4;5y] præter coeteros, // jam in protocollum relato Clar-
if/imo/ Dno Licentiate Mancelio, qui ex ore non nullo/r/um^a
studiosorum id audivit, item M. Bassio et M. Nicolao³⁴ etc.

4. Causa, quod ipsum privatim non admonuerim id ordo
ipse inquisitionis non admittit de eo enim quod mihi non con-
stitit ante inquisitionem non potui ipsum privatim admonere,
/e/rgo^a neceßum fuit, ut inquisitio præcederet admonitionem
praesertim quis id ipsum officij ra/t/io^a et juramentum Rec-
toratus à me exigit.

^a Lücke.

Laupäeval, 25. mail 1633 kl. 8 hommikul

Kõigi professorite, välja arvatud hr. Heini kohalolekul.

Kõrgeauline rektor: I Kannab ette, mis otsuse kvestor on andnud. II Kõrgeauline palub, et härra mag. Weidling kohtuasjas täielikult gra kuulstaks.

I. Belkõige, suväärsed, väga kuulsad, väga silmapaistvad härrad professorid jne., vasta teisipäevase /protokolli/ järke.

Rektor: 1. Annan avalikult teada, et mulle on kahekordset ülekohtu tehtud: 1) et /Weidling/ pole mind doktorikraadi au vääriliseks pidanud, 2-ks, et ta teeb mind vandemurdlikuks /just/ selle läbi, et ma olevat vande vastaselt vihavaenu tõttu süüasja enda kätte haaranud, sest ametikohust täites ei tohi mitte midagi teha vihavaenust aetuna; et ma aga täitsin oma ametikohust, selgub /põhimääruse/ 4. peatükist § 2 rektori vandest ja ametikohustustest.

Vastan, et olen esmalt tema hoolikust uurinud - seda on tehtud kahel põhjusel, mis ülejäanud professoreid ei puuduts: 1. sest kõrgeastisündinud kindrali korraldusel olid määratud kindlad loengukuulajad, keda suursugune /kindral/ ise kermilt käskis, et nad usinasti mag. Weidlingi lugemist kuulaksid, mis neile on /ka/ ülesandeks tehtud ühistoidult väljaseitmise karistuse ehvardusel. Et see korraldus neil värskest meeles püsiks, olen neid korduvalt manitsenud. 2. sest kõik need kuulajad, üks välja arvatud, on mag. Weidlingi maha jätnud. 3. põhjus: et üliõpilased mitte harva, vaid väga sageli kurдавad tema õpetamise üle, nimelt et tema loengutest ei see nad mingit kasu. Tunnistajateks on peale teiste, juba protokolli kentute /veel/ väga kuulus hr. litsentsiaat Mancelius, kes seda mõnede üliõpilaste käest oli kuulnud, niisamuti mag. Baazius ja mag. Nicolaus³⁴ jt.

4. põhjus, miks ma teda eraviisil ei manitsenud, /seisab selles, et/ uurimise kord ise ei luba teda eraviisiliselt manitseda selles, mida ma enne uurimist teada ei võinud, järelikult oli vaja, et uurimine eelneks manitsemisele, esmajoones seepärast, et sedasama nõudis minult ametikohustuse põhimõtte ja rektorivanne.

5 to. Quod praetendat dispositionem neque sibi neque studioso ad manus fuiſſe, /i/d^a merum est Chrisphigiton, quia ipse studiosus coram dispositionem illam ex memo/r/ia mihi recitavit, quam chartae à me juſus est inscribere, quod ex interdicto M. Weidlingij, ut Protocoll/um/ testatur, facere recusavit.

6. Quae sequuntur injuriam mihi maxim/a/m^a inferunt, imo me perjurij accusant, de /e/a^a injuria iterum solenniter protesto/r/^a /mi/hique^a actionem injuriarum contra ipsu/m/^a /r/eservo^a.

7. Juramentum quod in proxima seſione Germanice protuli, id fuit condition/em/^a, ut Protocoll/um/ testatur, etque extra ips/um/^a /a/ctum^a judicialem prolatum conditio vero an /ne/^a me ab omni accusatione de injuria ipsi /in/fere/n/d^a absolvit, meamque fidem atque /o/fficij^a fidelitatem probat.

8. Rogo, ut postposito omni personarum respectu, quilibet profesoꝝum potioꝝem conscientiae, quem gratis unius vel alterius rationem habeat in dicenda sententi/a/^a.

[4;6] 9. Coetere quae responſionem me/r/entur^a, mihi reservo, quia confusio scripti exhibiti, ulteriorem responſionem excludit.

Magnif. Rector, jubet M. Weidlingium /d/ls/ce/dere^a, redit M. Weidlingius.

Die Mercurij 29. Maij iterum convocati erant Profesoꝝes, sed propter absentiam aliquot Profesoꝝum et scriptum Weidlingij excusationem discedebant et seſionem in 3. Junij diferebant.

Die Lunae 3. Junij h. 8.

Convocatis profesoꝝibus, absente M. Weidlingio, quia ipsum competenti titulo dedignatus erat.

Ante repetitam seſionem Rector duplumebat schedulam excusatoriam W/eidlingii/ et ad Protocollum non admittebat.

Adjecit Rector, quae nuper sibi reservavit:

^a Lücke.

5-ks, mis ta väidab, et loenguplaani polevat ei temal ega üliõpilasel käepärest olnud, on puhas luiskamine /?/, sest üliõpilane tsiteeris kohemaid mulle seda loenguplaani peast, kui aga käskisin selle kirja panna, keeldus ta seda tegemast mag. Weidlingi keelu tõttu, nagu protokoll tõendab.

6. Järgnev solvab mind kõige rohkem, isegi vandemurdmise panevad nad mulle süüks, selle solvangu kohta annan uuesti ametlikult seletuse ning tema solvangute suhtes hoian kaebuse endale varuks.

7. Nagu protokoll tõendab, oli tingimuseks vanne, mille ma eelmisel istungil saksa keeles ette kandsin, ja mis oli esitatud väljaspool kohtulikku arutlust, kas see tingimus tõesti ei vabasta mind temale tekitatava solvangu süüdistusest ja ei kinnita minu usaldatavust ja ametitruudust.

8. Ma palun, et jättes kõrvale kogu isikliku lugupidamise, oleks igal professoril otsuse tegemisel tähtsam südametunnistus kui meeldumus ühe või teise suhtes.

9. Ülejäänud, mis väärriks vastamist, hoian enda teada, sest esitatud kirjas sisalduv vassing välistab edasise vastamise.

Kõrgesuline rektor käsib mag. Weidlingil lahkuda. Mag. Weidling läheb ära.

Kolmapäeval, 29. mail olid professorid uuesti kokku kutsutud, kuid mõnede professorite puudumise ja Weidlingi vabanduskirja tõttu /professorid/ lahkusid ning istung lükkati edasi 3. juunile.

Esmaspäeval, 3. juunil kl. 8

Professorid olid kokku kutsutud, puudus mag. Weidling, sest ta ei pidanud end sellekohase su vääriliseks.

Enne kui istung uuesti kokku tuli, tegi rektor mag. Weidlingi vabanduskirjast koopia ega laasknud /seda/ protokollile lissada.

Rektor lisas juurde, mille ta senini enda teada oli hoidnud.

1. Accusat me M. Weidlingius/ invidiae, quae de causa nescio, dona enim quibus praeditus est, invidiam non merentur.

2. Observetur quod ad capita accusationis ne---^aquidem responderit, rogo igitur, ut sententia propter exertitam contumaciam ipse dicatur.

3. Repetit priora acta, quae decisionem ante pers/mi/cabilem^b compositionem nacta sit.

4. Accusat etiam me impletatis, quod in nomine diaboli iuraverim,³⁵ atque ita in non nullos articulos fidei peccaverim, sed haec accusatio ex igno/r/antia^b Dni proficiscitur: distinguat enim inter j/u/raumentum^b ipsum, quod solius Dei nomine fit et approbationem /e/xecutionis^b poenae, a pejerante sumenda.

5. Observentur etiam vitia Grammaticalia, quibus scriptum nuper ab ipso insinuatam scetet.

Senatus Academiae concedit Domino M. Weidlingio copiam hujus, et terminum respondendum 5tum diem Junij constituit.

[4;6v]

Die Mercurij 5 die Junij h. 8 menē

in sedibus Magnifici Dominj Rectoris. In Consistorium convocati adsunt sequentes Profefores: Magnif. Rector D. Virginius, Licent. Georgius Mancelius, D. Belovius, Dominus Fredericus Menius, M. Oldenburgius, M. Michael Joan. Savonius, L. Gotschenius et Mathemst/icus/.

2. Rector petit, ut contra Weidlingium sententia feratur. Rector legit scriptam excusationem Dni M. Weidlingij et petit, ut dicantur an illa sit accipienda et ad Protocollum admittenda. Concluditur affirmative ...^c atque /---/.

Ex superabundanti conceditur ipsi dilatio, et ultimus t/e/rminus^b 19 dies Junij praescribitur ad respondendum v/el/oretenus vel scriptotenus.

3.^c. Senatus delevit.

^a Undeutlich.

^b Lücke.

^c Gestrichene Sätze unlesbar.

1. Mag. Weidling süüdistab mind kadestamises, ma ei tea mis põhjusel; igatahes vaimuanded, millega ta õnnistatud on, ei vääri kadestamist.

2. On tähelependav, et süüdistuspunktidele ta isegi ei ole vastanud, niisiis palun, et tema käremeelse tõrksuse kohta otsus tehtaks.

3. Ta tuletab meelde endisi tüliasju, mis on varemalt sõbraliku kokkuleppe teel ära lahendatud.

4. Ta paneb mulle süüks koguni jumalavallatust, et ma olevat saatans nimel vande andnud³⁵ ja nõnda patustanud mitmete usu põhilauseste vastu, kuid see süüdistus tuleneb hr. /Weidlingi/ asjatundmatusest: tehku ometi vahet ainult Jumala nimel antava vande enese ja karistuse täideviimise kinnituse vahel, mida tuleb võtta valemendujalt.

5. Vasdatagu ka grammatikavigu, millest tema hiljuti sisse antud kiri kubiseb.

Akadeemia senat lubab härra mag. Weidlingile selle /protokollil/ koopia ja määrab vastamise tähtajaks juunikuu viienda päeva.

Kolmapäeval, 5. juunil kl. 8 hommikul

kõrgeaulise härra rektori majas. Konsistoriumisse kutsetuina on kohal järgmised professorid: kõrgeauline rektor dr. Virginus, lic. Georg Mancelius, dr. Below, härra Friedrich Menius, mag. Oldenburg, mag. Mich. Joan. Savonius, lic. Gotschenius ja matemaatik.

2. Rektor palub, et Weidlingi kohta tehtaks otsus. Rektor loeb hr. mag. Weidlingi vabanduskirja /ette/ ja palub öelda, kas see tuleb vastu võtta ning protokollile lisada. Otsustatakse jaatavalt....^a ja /---/.

Üliohtreast /heatahtlikkusest/ võimaldatakse talle ajapikendust ja kas suusõnaliseks või kirjalikuks vastamiseks määratakse viimaseks tähtajaks juunikuu 19. päev.

3.^a. Senat kustutas.

^a Lähikriipsutatud laused mitteloetavad.

[4;7]

Die Veneris 7 die Junij hor. 8.

In Consistorio minori coram Magnif. R/ectore/, Licent. Mancelio et M. Michaele Joan.Savonio.

Erscheinet der Major contra etliche studiosos NN /= non nominatos/.³⁶

Bringet an, was maßen die Burse newlicher tage aufm Wall gezechet, vndt entlich die Schiltwacht geschlagen, begehret deßegenen Recht.

Studiosi negant, daß Sie geschlagen.

Die Wacht wird herein geruffen, sagt Ericus Bergius hatte es gethan. Beruffen sich auf Zeugen. Ericus Bergius sagt wie er habe nicht geschlagen, Zeugen sollen sein: Laurentius Fordelius, Jonas Cursor, Oloff Jönßon vndt alle studiosi so mit da gewesen. bey Clägern waren Capitain Öriken, Hans Räspe, der Leutenamt Vnter Cap/itsin/ Johan Nielßon vndt noch ein Capitain.

Well die Beclagten sich auff zeugen beruffen, wird ihnen ein terminus angesetzt der Zeugen attestata schriftlich einzubringen am 19. Junij, bleiben interim Beclagte im arrest re et corpore, vndt soll alßden coram toto Consilio die sache gründlich verhöret vnd gänzlich endschieden werden; Capitain Oriken bekandte, daß er den studiosum Ericum Bergium mit aufs Schloß gefodert, vndt ihn ermahnet, das er gutwillig gehen möchte, sonstn würde er von ihm mit gewaldt hingeführet werden, der studiosus sagte, ja es were also vndt er were gutwillig mitgangen.

Die Jovis.

Coram Magnif. Domino Rectore.

Erscheineten der H. Capitain Oriken alß Cläger, Ericus Bergius, Israël Arvidi, Suno Sannerus et Johannes Princ studiosi, vndt Läßet Capitain Oriken sein intereße an angestrongter Klag auff guter Leute interposition gänzlich nach Bekennen, such die studiosi vndt bekrefftigen solches Eydßbetheurlich, daß sie den Capitain nicht geschlagen, sich auch deßen nicht gerühmet, auch künfftig durchauß nicht verlauten laßen wollen.

1633: 7.-20./?/ juuni

Reedel, 7. juunil kl. 8

Väikeses konsistooriumis kõrgeaulise rektori, lic. Manceliuse ja mag. Michael Joan. Savoniuse juuresolekul.

Major esineb mõnede üliõpilaste vastu, nimesid nime-
tamata.³⁶

Ta kaebab, kuidas üliõpilased mõne päeva eest vallil pummeldasid ja lõpuks vahisõdurit löid ning nõuab sellekohast õiguse/mõistmist/.

Üliõpilased eitavad, et nad on lõõnud.

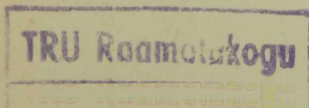
Sisse kutsutakse vahisõdur, /kes/ ütleb, et seda olevat teinud Ericus Bergius. Nad toetuvad tunnistajatele. Ericus Bergius ütleb, et ta ei lõõnud. Tunnistajateks peavad olema Laurentius Fördelius, /ülikooli/ teener Jonas, Oloff Jönsson ja kõik üliõpilased, kes olid ka seal olnud. Süüdistaja pooltel olid kapten Örtten, Hans Raspe, kapten Johan Nilssonile alluv leitnant ja veel üks kapten.

Et kaebealused toetuvad tunnistajatele, määratakse neile kirjalike tunnistuste esitamiseks tähtaeg, 19. juuni. Vahepeel jäävad süüalused kogu ihu ja varaga vahi alla ja pärast seda tuleb süüasi terve senati kohalolekul põhjalikult üle kuulata ja lõplikult lahendada. Kapten Örtten tunnistab, et ta kutsunud üliõpilast Ericus Bergiust lossi kassa ja manitsenud teda, et ta vabatahtlikult tuleks, vastasel juhul viiks ta tema sinna vägisi. Üliõpilane ütles, jah nõnda see olevat olnud ja ta olevat vabatahtlikult kaasa läinud.

Neljapäeval, /20. juunil ?/

Kõrgeaulise härra rektori juuresolekul.

Kohale ilmusid hr. kapten Örtten kaebajana ning üliõpilased Ericus Bergius, Israel Arvidi, Sueno Sannerus ja Johannes Prinz. Kapten Örtten paneb oma kurja kaebuse käiku oma inimeste tunnistuse alusel, ka üliõpilased kinnitsved vande-
tõutusega, et nad kaptenit ei lõõnud, sellega ka ei hoobelnud ega kavatse /seda/ üldsegi mitte ka tulevikus teha.

[4;7y] Weil aber studiosi an vngebürlichem ort, alß auff dem Wall, oder Brustwehr der Mauren gezechet, vndt dadurch zu dieser vnlust vndt tumult vrsach gegeben, alß ist ihnen vom Magnif. Domino Rectore auferleget worden, sich â communi mensâ auf 8 tage zu enthalten.

[4;8] 27. die Junij 1633.

Erschienen coram Rectore 4=tuor studiosi: worden befohlen abz/u/treten^a, kommen wieder sampt allen vbrigen studiosis: recusant depositionem juramenti sequentis:

Ego N.N. sancté juro, me facinoris in juvenem quendam Rigensem nomine Baumannum commiſi, nec authorem exstitiſe, nec authores istius noviſe, ita me Deus adjuvet.

Magnificus Dominus Rector, Quærit ex studios/is/, an omnes sint authores facinoris?

studiosi affirmant, omnium consensu quicquid factum eſt.

Hinc ad confeſionem manifestam, Rector ut duo ex studiosis in Carcere teneantur, usque diu authorem dicant vel executorem.

Alle studiosi sagen außtrücklich, sie stehen /alle/^a für einen Mann, darumb wollen sie all/e/^a im arrest bleiben, biß der so auß dem arr/est/^a von hinnen nach Riga verwichen, wieder a/n/^a sich einstellete, solte aber einer in Carcerem gehe/n/^a, so wolten sie alle hinein.

Ericus Bergius, sagt er were dabey gewesen.

Rector remittiret die Sache ad totum Concilium. Johannes Raulinius vndt Georgius Zethraeus sollen incarceriret werden so lange, biß sie den thäter machen vndt dafern sie keine nominiren würden, sollen sie dafür gestrafft werden.

Raulinius sagt, wo sie es sagen würden, welche die executores gewesen, würden die andern ihnen die hâlse entzwey schlagen, wenn ihm nicht so große gefahr darauf stünde, wolte er Raulinius sie woll strax nennen.

^a Lücke.

1633: 20./7/ - 27. juuni

Et aga üliõpilased /sellise/ ebasündsas kohas nagu vallil või müüriirinnatisel pummeldasid ning nõnda selliseks pahanduseks ja mürglike põhjust andsid, arvas kõrgeauline härra rektor nad /keristuseks/ 8 päevaks ühistoidult maha.

27. juunil 1633

Rektori juurde ilmus 4 üliõpilast, /neil/ kästi laiali minna, /kuid/ nad tulevad uuesti koos kõigi teiste üliõpilastega; nad keelduvad andmast järgmist vannet:

Mina NN töotan pühalikult, et mina pole olnud kellegi Beumanni nimelise Riia nooruki vastu toime pandud süüteo õhutajaks ega tea selle õhutajaid. Jumal olgu mulle tunnistajaks.

Kõrgeauline hr. rektor küsib üliõpilastelt, kas kõik on süüteo õhutajad.

Üliõpilased jeevad, mis ka iganes toimus, see /sündis/ kõikide nõusolekul.

Selle avameelse tunnistuse peale /käskis/ rektor, et kaht üliõpilaste hulgest kartseris hoitaks, kuni nad õhutaja või peksja ära ütlevad.

Kõik üliõpilased ütlevad sõnaselgelt, /et/ nad seisavad kõik ühe eest, seepärast tahavad nad olla vahi all seni, kuni see, kes arestist Riiga on läinud, jälle kohale jõuab. Kui peaks ega üksainus kartserisse minema, siis tahavad nad kõik sinna minna.

Ericus Bergius ütleb, et ta oli seal juures.

Rektor jätab asja kogu senati /otsustada/. Johannes Raulinius ja Georg Zethraeus tuleb kartserisse panna, kuni nad süüdlased ära ütlevad, ja juhul kui nad ühtki ei nimeta, tuleb neid selle eest karistada.

Raulinius ütleb, et kui nad peaksid ütleva, kes olid peksjad, kecravad teised neil ksela kahekorra. Kui tal sellest nii suurt ohtu poleks, võiks tema, Raulinius, need küll kohe nimetada.

[4;9]

Die Mercurij 3 die Julij 1633

In Consistorio majori adsunt sequentes Professores: Rector, L. Georg Mancel/ius/, D. Belovius, Frider. Menius, M. Michaël Savonius, M. Oldenburgius, Licent. Gotschenius et Weidlingius.

1. In causâ vel actione Weidlingianâ Rector petit (1) ut causa officij â causa personae sequestretur. (2) ut in causa officij tantum judicetur. An non M. W/eidlingius/ sit dignus poena contumaciae in Constit/utionibus/ nostris cap/ite/ 8 tit/ulo/ de coercitione §3 definita.³⁷ (3) ut judicetur quoque studiosus â M. W/eidlingio/ seductus, et qualis ab ipso poena sumenda.

M. Weidlingius petit, ut sibi liceat absente Magnif. Domino Rectore ad interrogatoria â se proponenda studiosos examinare.

Rector excipit quia studiosi â Rectore praesentibus non nullis profesoribus jam ante sunt interrogati ipsorumque responsiones protocollo insertae postulatam M. W/eidlingii/ iniquum videatur et ad prorogationem litis saltem spectat.

Replicat M. W/eidlingius/ unum studiosum contra reliquos respondisse.

Rector: etiamsi illa verba (excepto Johanne Andree) secundae quaestioni subnexa ad primam referantur, nihil tamen M. W/eidlingius/ obtinebit, quis unius testimonium non est praefendum testimonijs omnium studiosorum.

M. W/eidlingius/: ex interrogatorijs apparebit. Rector: ad illud jam excepi. Weidlingius: et ego excipio.

[4;9v]

Ad quaestionem, an M. Weidlingio concedendi articuli positionales: A.

Rector: M. W/eidlingius/ confundit statum controversiae et diversas quaestiones: status enim controversiae, propter quam in iudicium est vocatus hic fuit: An M. Weidlingius propter contumaciam sit puniendus, quam manifestum esse protocollum satis probat, ipse vero litem jam movet de testimonijs

1633: 3. juuli

Kolmapäeval, 3. juulil 1633

Suures konsistooriumis on kohal järgmised professorid: rektor, lic. Georg Mancelius, dr. Below, Friedrich Menius, mag. Michael Savonius, mag. Oldenburg, lic. Gotschenius ning Weidling.

1. Weidlingi kohtuasjas või õigustulis palub rektor: 1) et ametiasju puudutav kohtuasi eraldataks isikuasjast, 2) et kohut mõistetakse ainult ametiasjas. Kas mag. Weidling ei vääriks kangekaelsuse eest mitte karistust, mis on ära tähendatud meie põhimääruse 8. peatükis karistust puudutavas lõigus § 3? ³⁷ 3) et õigust mõistetakse ka mag. Weidlingi poolt eksiteele viidud üliõpilase üle ja millist karistust tuleks tema suhtes rakendada.

Mag. Weidling palub, et tal lubatakse tema enda esitatavate ülekuulamisküsimustega küsitleda üliõpilasi kõrgeulise hr. rektori äraolekul.

Rektor väidab vastu, et kuna tema oli üliõpilased mitme professori juuresolekul juba varem üle kuulanud ja nende vastused on protokolli kirja pandud, siis näib mag. Weidlingi nõudmine olevat ülearune ning ta püüab ainult kohtuprotsessi venitada.

Mag. Weidling kostab vastuseks, et üks üliõpilane on rääkinud teistele vastu.

Rektor: isegi kui need teise küsimusega seotud sõnad (välja arvatud Johannes Andrease omad) esimesele üle kantaks, ei tõesta mag. Weidling ometigi mitte midagi, sest ühe tunnistus ei kaalu üles kõigi üliõpilaste omi.

Mag. Weidling: see nähtub küsimustest. Rektor: selles olen ma juba seisukohta võtnud. Weidling: ja mina võtan.^a

Küsimusele, kas mag. Weidlingile tuleks võimalaada läh-tepunktide /esitamist/, jaatatakse.

Rektor: mag. Weidling ajab segi tüliküsimuse ja lahk-
arvamused - tüliküsimus, mille parast /ta/ kohtusse on kut-
sutud, oli see: kas mag. Weidlingi tuleb karistada kangekael-
suse eest, mille ilmsust protokoll piisavalt tõendab, ta ise

^a Teine variant: Rektor: selle vastu ma juba väitsin. Weidling: ja mina väidan.

studiosorum, quae de professione ipsius Hebraeica deposuerunt, si falsitatis ipsos arguat, cum ipsis agat, haec enim causa non spectat ad me, sed rogo denuo ut in priori quaestione de contumacia judicetur.

M. Weidl/ingius/ dicit se non esse nec fuisse contumacem.
---^a

M. W/eidlingi/ interrogatoria inserantur.³⁸
Testes sequentes ad conscientiam interrogati dejurant^b.

/1./ interrogator^c Nicolaus Andreae.

ad 1. semel

ad 2. iuravit nos legere.

ad 3. inter legendum quidem pronunciationem monuisse, sed in unica litera non constare lectionem.

4. non recordatur.

5. quando haesitavimus, correxisti.

6. De istis regulis dubitat, num fuerint propositae.

7. Eo tempore correptus fuit morbo, et ideo postea non reversus.

[4;10] 2. studiosus Ericus Bergius.

ad.

1. Hoc quidem verum est, sed semel non sufficit.

2. Affirmat.

3. Non potuimus percipere.

4. Ego non ita legi, non fui ita perfectus.

5. Non habuimus regulas.

6. Petivimus.

7. Dixit quidem in Constitutionibus esse.

8. Ita.

9. Multoties petivimus, ut vellet dictare, sed noluit.

^a Durchgestrichen und als Randbemerkung geschrieben: iuravit Magnif. Rectoris et Amplif/imi/ Senatus Academiae delevi 10. die Julij 1633.

^b Dejurant - später zugeschrieben.

^c Muß sein: interrogatur.

norib aga juba tüli üliõpilaste tunnistuste kallal, mida need on andnud tema heebrea keele õpetamise kohta; kui ta neid valelikkuses süüdistab, ei puutu see minusse, õiendagu nendega ise, kuid ma palun uuesti, et kohut mõistetaks eelmises, kangekaelsuse asjas.

Mag. Weidling ütleb, et ta ei ole /praegu/ kangekaelne ega ole seda olnud varengi.

---^a

Mag. Weidlingi küsimused võetakse /protokolli/ sisse.³⁸

Järgmised tunnistajad on südametunnistuse järgi üle kuulatud, /seda/ nad vannuvad.

/1./ Üle kuulatakse Nicolsus Andrese.

1.-le. Üks kord.

2.-le. Käskis meil lugeda.

3.-le. Lugemise juures tuletanud ta küll meelde hääldamist, kuid loeng ei rajanevat üksikutele tähtedele.

4. Ta ei mäleta.

5. Kui takerduma jääme, sa parandasid.

6. Ta kehtleb, kas need reeglid on tõesti teatavaks tehtud.

7. Sel ajal oli ta haigeks jäänud ja seepärast hiljem tagasi ei tulnud.

2. Üliõpilane Ericus Bergius.

1. See on küll tõsi, kuid ühest korrast ei piisa.

2. Jaatsab.

3. Me ei suutnud aru saada.

4. Mins nii ei lugenud, ma polnud selleks valmis.

5. Meil polnud grammatikareegleid.

6. Palusime.

7. Ta ütles igatahes, et olevat põhimääruses.

8. Nõnda.

9. Oleme palju kordi palunud, et ta dikteeriks, kuid ta ei tehtnud.

^a Maha tõmmatud ja häremärkusens kirjutatud: kustutasin kõrgealuse rektori ja Akadeemia kõrge senati korraldusel 10. juulil 1633.

10. Petivimus, sed non dictavit.
11. Praelegit, sed praelegit per 1 horam tantum, ut per octiduum vix potuerimus aequi.
12. Pervenit.
13. resolvit, sed non potuimus, quia non versati sumus in istâ linguâ.
14. Tunc non interfui.
15. Hoc quidem fatemur, quia non intelleximus propterea non frequentavimus.

3. Nicolaus Olai

1. Imo^a monstravit.
2. Itâ.
3. Ille quidem admonuit, orali quidem lectione praevit nobis, sed praecepta non dictavit.
4. Hoc est quidem verum, sed ego ante scivi, reliqui vero non potuerunt percipere.
5. Affirmat, sed admonitione orali id factum esse.
6. Dixit quidem se velle, sed excusationes afferebat propter quas non posset, quia studiosos libris esse destitutor.^b
7. Imo^a.
8. Affirmat.
9. Hoc quidem verum est, nos aliquoties petivimus, et ille dixit illa dictata malè â studiosis esse concepta.
10. Non meminit.
11. Imo^a aggregus est post aliquot menses ad nostram petitionem.
12. Sic.
13. Ille quidem ---^c attentavit; sed haec est causa cur ego lectionem ipsius reliqui, quia noluit mutationem punctorum³⁹ monstrare in tabula, nisi semel aut ad summum bis, cum tamen semper adfuerim.
14. Aliquoties.
15. Propter binas lectiones divisi horam in 2 partes putavi enim deserendam hanc lectionem, et tempus non inutiliter terendum.

^a Andere Möglichkeit: Imo.

^b Muß sein: destitutor.

^c Gestrichen: voluit.

10. Palusime, kuid ta ei dikteerinud.

11. Luges, kuid luges ühe tunniga niivõrd palju, et me /sellest ka/ kaheksa päevaga vaevalt oleksime suutnud aru saada.

12. Tuli kohale.

13. Tõlkis, kuid me ei suutnud, sest me ei velds seda keelt.

14. Siis ma oss ei võtnud.

15. Seda me küll tunnistame, et me midagi aru ei saanud, sellepärast ei käinud me loengutel.

3. Nicolaus Olai.

1. Näitas küll.^a

2. Nõnda.

3. Ta küll tuletas meelde, suulisel lugemisel koguni ütles meile ette, kuid reegleid ei dikteerinud.

4. See on küll tõsi, kuid mina teadsin varem, teised aga ei suutnud aru saada.

5. Jaatab, kuid seda on tehtud suulise meeldetuletamisega.

6. Ta ütles, et tshab, kuid tõi ette vabandused, miks ta ei või, sest et üliõpilased olevat rasmatutest ilma jätetud.

7. Muidugi.^b

8. Jaatab.

9. See on tõesti tõsi, mõnel korral palusime, kuid ta ütles, et üliõpilased saavad neist õppetükkidest halvasti aru.

10. Ta ei mäleta.

11. Ta alustas küll mõne kuu pärast meie palve peale.

12. Nõnda.

13. Ta püüdis küll, kuid põhjuseks, miks ma tema loengu sinnapaika jätsin, on see, et ta ei tahtnud punktide muutust³⁹ tahvilil näidata, välja arvatud kord või kärmisel juhul kaks, kuigi olen ometi alati kohal olnud.

14. Mõned korrad.

15. Kahe loengu tõttu jaotasin turni 2 ossa; arvasin, et see loeng tuleb kõrvale jätta ning nega e. tule tulutult raisata.

^a Teine võimalus: Algul näitas.

^b Teine võimalus: Algul.

4. Israel Arvidi.

ad

1. Bis vel semel.
2. Non statim.
3. Solummodo aliquot literas monstravit.
4. Semel aut bis.
5. Non potuit Dominus M. nobis omnia monstrare ita ut potuerimus percipere.
6. Non in principio, sed tandem, legebat tria vel 4-tuor folia, ita ut non potuerimus percipere.
7. Hoc non nego, sed nulla utilitas redundavit ad nos.
8. Hoc fecimus.
9. Abfui per aliquot 7-timanas Rigae.
10. Nullo modo, sed hoc petivimus.
11. Legit, sed festinanter.
12. Affirmat.
13. Negat.
14. Non adfuit.
15. Negat, se posse accusari negligentiae.

[4; 11] 5. Joannes Andreae

ad

1. Affirmat.
2. maxime.
3. etiam.
4. Legi.
5. Ita.
6. Ita, sed non habuimus.
7. Voluit.
8. Etiam.
9. Hoc quoque audivi, lma vice.
10. Voluit.
11. Etiam et ego descripsi, a capite ad calcem.
12. Ita.
13. Maximè.
14. Hoc fecit.

ad 15 non interrogatus, quia diligens fuit.

Rector discedit è senatu, non ut in causa sententia feratur, sed ut media compositionis amicabilem quaserantur. Discedit et M. Weidlingius.

4. Israel Arvidi.

1. Kehel või ühel korral.
2. Mitte kohe.
3. Ta näitab ainult mõningsaid tähti.
4. Kord või kaks.
5. Härra mag. /Weidling/ ei suutnud meile kõike näidata nõnda, et me aru oleksime võinud saada.
6. Ta luges mitte alguses, vaid lõpus kolm või 4 lehekülge, nõnda et me ei suutnud aru saada.
7. Seda ma ei eita, kuid mingit kasu meile sellest ei tulnud.
8. Seda me tegime.
9. Mõne nädala vältel olin ära Riias.
10. Mitte mingil viisil, kuid me palusime seda.
11. Luges, kuid rutakalt.
12. Jastab.
13. Eitab.
14. Ta ei olnud kohal.
15. Eitab, et talle võiks hooletust süüks panna.

5. Johannes Andrease.

1. Jaatab.
 2. Väga palju.
 3. Samuti.
 4. Lugesin.
 5. Nõnda.
 6. Nõnda, kuid meil polnud.
 7. Tahtis.
 8. Samuti.
 9. Seda ma kuulsin küll, esimest korda.
 10. Tahtis.
 11. Isegi mina olen kirjeldanud, pealaest jalatallani.
 12. Nõnda.
 13. Väga palju.
 14. Seda ta tegi.
 - 15-ndat ei küsitud, sest ta oli hoolas olnud.
- Rektor lahkub senatist, mitte selleks et süüasja kohta otsust tehtaks, vaid et otsitaks sõbraliku kokkuleppe võimalust. Lahkub ka mag. Weidling.

eodem II.

Quaerit Magnif. Dominus Rector: An Rector Academiae potestatem habeat reos in carcerem compingendi, à mensâ removendi, et mulctam pro qualitate delicti irrogandi.

Profesores omnes concludunt, quod sic secundum Constitutionum 4 et 7-timum caput.

Vocantur studiosi omnes;

Rector patefacit studiosis conclusionem, et admonet eos ad obedientiam.

III.

Quaerit Rector: An Profesores teneantur literas suas vocatorias Rectori Academiae ostendere.

Profesores Affirmant.

M. Weidling/ius/ ad petitionem ---^a et ad manda/t/u/m/^b Senatus recusat exhibere, et quia mandato parere renuit salarium pro extraordinaria professione interea denegatu/r solvere ?^b, dum exhibuerit.

[4;llv]

IIII. Eodem.

Quaerit: Annon Profesores, qui duplicem vocationem habent, et duplex quoque salarium accipiunt, teneantur etiam duplicem laborem /sust?/inere^b et bis in die legere.⁴⁰

Concludunt Affirmative.

Eodem. In Causa Weidlingiana.

A Senatu Academiae media amicabile composition/is/ proposita fuerunt utrique parti, quae quidem Rector Magnif. acceptavit, M. Weidlingius vero respuit, sententiam Senatus urgens.

Media a/utem/ fuerunt haec: Ut M. Weidlingius/ Rectori Magnif. hisce verbis prolatis (: Si quid ex errore vel praecipitentia humanorum affectuum peccatum fuisse sibi condonetur:), manum porrigeret.

Inseratur schedula Rectoris Lit/terae/ G.

^a Gestrichen: Rectoris recusat.

^b Lücke.

Kõrgesuline härra rektor küsib, kas Akadeemia rektoril on võimu süüdlaste kartserisse paigutamiseks, ühistoidult eemaldamiseks ja üleastumise iseloomule vastava rehatrihvi väljamõistmiseks.

Kõik professorid tõendavad, et põhimääruse 4. ja 7. peatüki kohaselt on tõesti nii.

Kohale kutsutakse kõik üliõpilased.

Rektor teeb otsuse üliõpilastele teatavaks ja manitseb neid kuulekusele.

III.

Rektor küsib, kas professorid on kohustatud oma ametissekutsumiskirja Akadeemia rektorile näitama?

Professorid jaatavad.

Mag. Weidling keeldub /ametissekutsumiskirja/ senati palve ja korralduse peale näitamisest ja et ta keeldub korraldusele kuuletumast, keeldutakse /talle/ erakorralise professori eest palka /maksmast/ senikaua, kui ta /seda/ ette pole näidanud.

IIII. Sealsamas

/Rektor/ küsib, kas professorid, kes on saanud kahekordse ametissekutsumiskirja ja ka topeltpalka vastu võtavad, pole mitte kohustatud ka kahekordset tööd tegema ning kaks korda päevas lugema.⁴⁰

/Professorid/ otsustavad jaatavalt.

Sealsamas. Weidlingi kohtuasjas

Akadeemia senat oli esitanud mõlemale poolele sõbraliku kokkuleppe viisi, millega küll kõrgesuline rektor nõus oli, kuid mag. Weidling keeldus, senati arvamust ära põlates.

/Leppimis/viisi oli aega niisugune: Et mag. Weidling oleks kõrgesulisele rektorile /lepituseks/ käe ulatanud nende sõnadega: kui ta on kuidagi petustanud, kas eksitusest või sise-mise tasakaalu kaotamise tõttu, see talle andestataks.

Rektori sedel lisatagu kirjale G.

1633: 3.-10. Juli

V. Eodem

Rector monet, ut quilibet profesororum sibi terminum ad anniversariam disputationem praestituat, et in proxima sessione nominet.⁴¹

Die Mercurij 10. die Julij 1633

Rector iterum petit, ut actione Weidlingiana sententiâ justâ latâ fastigium imponatur, et in decisione ejusdem causa officij â causa personae sequestretur: injurias enim et calumnias, quas in personam ipsius evomit, in sinum ejus refundit. Quilibet enim praesumitur bonus donec contrarium probetur.⁴²

Causa hæc differtur in Crastinum.

[4;12]

Eodem

Decretum.

Qui terminum disputationis anniversariae unicuique dictum stricté non servaverit, sed dedita opera praeterierit, ---^a Rectoris et totius senatus Academiae decreto 6. Imperialibus mulctabitur,⁴³ quos Fisco Academiae atque /sine/ ulla tergiversatione, termino solutionis â Rectore dicto, solvere debet.

Eodem.

Rector transfert causam studiosorum contra Rigensem ad senatum Academicum, et quærit:

1. An quis accusatores M. Samsonius et ipse juvenis castigatus, nullum hic constituerint et post se reliquerunt caudicum ad primam ipsorum instantiam, senatui Academico/ratione officij, quod implorarunt, incumbat, in reos manifesti facinoris animadvertere?

2. Quali poena authores istius facinoris sint afficiendi?

3. Annon omnes quoque studiosi, quia consensu suo id perpetratum dicitant, leviori aliquâ poena et quali sint afficiendi?

Petens, ut omnes ordine suam dicant sententiam.

Ad primam quaestionem respondetur: Studiosos prius epe

^a Gestrichen: consensu.

1633: 3.-10. juuli

V. Sealsamas

Rektor tuletab meelde, et iga professor endale aasta-disputatsioonile tähtaja ette ära määraks ja /selle/ järgmisel istungil teataks.⁴¹

Kolmapäeval, 10. juulil 1633

Rektor palub veel kord, et Weidlingi kohtuasjas õiglase otsuse tegemine lõpule viidaks ning selle otsustamisel vahet tehtaks ametliku ja isikliku asja vahel: nimelt valab ta solvengud ja salakäebused, mis ta isiku peale välja on kallasnud, iseenda rüppe tagasi. Igatahes eeldatakse igatüht head seni-kaus, kuni vastupidist tõestatakse.⁴²

See asi lükatakse edasi järgmisele päevale.

Sealsamas

Määrus

Seda, kes igale üksikule /professorile/ määratud aasta-disputatsioonile tähtajast täpselt kinni ei pea, vaid antud ülesande /sellest/ üle laseb minna, karistatakse rektori ja kogu Akadeemia senati määruse kohaselt 6 riigitaalriga,⁴³ mille ta kohustub rektori määratud maksutähtajal ja peslegi viivitamatult Akadeemia kassasse ära tasuma.

Sealsamas

Rektor annab üliõpilaste poolt riialase vastu /toime pandud/ süüteo /arutamise/ üle Akadeemia senatile ja küsib, paludes, et kõik kordamööda oma arvamuse välja ütleksid:

1. Kas Akadeemia senat on oma ametiülesannete tõttu kohustatud kindlakstehtud süüteo toimepanijaid karistama, sest seda tungivalt palunud süüdistajad mag. Samson ja kannatada-eesanud nooruk ise ei otsustanud siin midagi ja jätsid endi esimeseks instantsiks advokaadi?

2. Millist karistust tuleks rakendada selle süüteo toimepanijate suhtes?

3. Kas ei tuleks koguni karistada kõik. üliõpilasi mingi kergema karistusega ja milliselega? Sest nad väidavad, et see toimunud nende nõusolekul.

Esimesele küsimusele vastatakse, et kõigepealt tuleks

audiendos. Intrans studiosi.

Rector: Volumus itaque ex vobis jam audire, An hoc facinus à quibuscum ex vestro ordine sit perpetratum. Respondent studiosi: Omnium consensu.

2. Quaeritur causa perpetrati facinoris.

Respondentur: 1. Quam primum huc accepit et in occursum nonnullis studiosis venit, caput noluit aperire, praetendens se deposuisse cornua Regiomonti.⁴⁴

/2. Quia insontem Baazium Rigae /ve/r/b/is^a et verbe-
[4;12v] ribus p/r/epi/runt/^b // in cellam vinarum publicé invitatum.

3. Quia vario scommatum genere non solum Profefores, sed etiam studiosos onerarunt et affecerunt.

4. Castigatus quoque Academiam ignominiose vocavit Cacademiam et studiosos Beinstrümpffen studenten.⁴⁵

5. Quod gladio accinctus inceperit, animo loedendi studiosos, in plates publicas, ---^c

6. Quod scopticé locutus fuerit de depositione: So fern er hie solte deponiret werden, wolte er den studenten vor 3 blaumuser⁴⁶ hering /und/ 7 rst⁴⁷ Weggen zum besten geben.

Item man könnte alhier vmb 5 Rst einen Megister käuffen.

Nach der castigation hette er die studiosos auch noch vor dobbelte Bachanten vndt Schwedische hunde gescholten.

Testium nomina:

Michael Plunski. Johannes Vallander. Pugil/larius ?/⁴⁸ Johannes Honerjeger. Martinus Gilaeus. famulus secretarij Helms. Johannes Carstenius.

[4;13]

Eodem

Apperet M. Petrus Scomerus, et exhibet literas vocatorias Rectori et toti senatui Academico.

Secretarius publicé legit literas illas 8. Junij Holmise datas, et à Generali Domino Prorege sigillo et manu munitas.⁴⁹

---^d novus Profefor juramentum Profeforum deponit.

^a Lücke.

^b Lücke. Muß sein: preßerunt.

^c Gestrichen: testis Pugil/... ?/.

^d Gestrichen: jurat.

Üliõpilased ära kuulata. Sisse astuvad üliõpilased.

Rektor: Niisiis tahame teilt kohe kuulda saada, kas selle süüteo panid mõned teie hulgast. Üliõpilased vastavad: Kõikide nõusolekul.

2. Küsitakse süüteo toimepaneku põhjust.

Vastatakse: 1. Nii kui ta ~~siia~~ tuli ja mõnede üliõpilastelega kokku juhtus, ei tahtnud ta /tervituseks/ pead paljastada, õigustades end sellega, et on sarved maha heitnud⁴⁴ Königsbergis.

2. Sest nad Riias ametlikult veinikeldrisse kutsutud ilmsüütut Beaziust sõnade ja hoopidega kimbutasid.

3. Sest nad tülitasid ja solvasid mitmesuguste pilkeväljenditega mitte ainult professoreid, vaid ka üliõpilasi.

4. Kannatadaseanu on Akadeemiat koguni häbistavalt kakadeemiaks ja üliõpilasi põlvsukkades tudeerijateks nimetanud.⁴⁵

5. Et ta üliõpilaste pilkamiseks marssis tänaval vööle kinnitatud mõõgaga.

6. Et ta rääkis pilkavalt depositsioonist: kui ta siin peaks depositsiooni läbi tegema, teeks ta üliõpilastele välja 3 blaumüseri⁴⁶ eest heeringsid ja 7 rundstüki⁴⁷ eest saia.

Nõndasamuti võivat siin 5 rundstüki eest magistri/kraadi/ osta. Pärast nuheldasemist sõlmanud ta üliõpilasi koguni veel topeltbakhantideks ja rootsi koerteks.

Tunnistajate nimea:

Michael Plöntzki, Johannes Vallander, kirjutaja(?)⁴⁸ Johannes Humerjeger, Martinus Gilaeus, sekretär Helmsi teener Johannes Carstenius.

Sealsamas

Ilmub mag. Petrus Schomerus ja esitab rektorile ning tervele Akadeemia senatile ametissekutsumiskirja.

Sekretär loeb avalikult ette kirja, mis on antud 8. juunil Stockholmis ja kinnitatud kindrali, härre kuninga esemiku pitseri ning allkirjaga.⁴⁹

Uus professor annab professorivande.

Die Jovis 11 die Julij 1633

Aderant in Consistorio majori: Magnif. Rector, Licent. Mancelius, D. Belovius, Fridericus Menius, M. Savonius, M. Oldenburgius, Licent. Gotschenius et Mathematicus.

Rector ad intercep̄ionem Senatus Academici secundo se promptissime obtulit reo Weidlingio ad reconciliationem, hâc conditione ut agnosceret culpam juxta formulam supra praescriptam, sed Weidlingius ad oblatam â duobus Profef̄oribus Oratore et Historico reconciliationis gratiam tanto aestu efferbuit, ut q/uo/ retro percitus hinc inde discurrerit^a et clamavit, atque maledico ore haec verba effutiverit: Der Kerl (Rectorem intelligens:) solte mir dies vor 6 Jahren gethan haben,⁵⁰ vndt ehe er dieses wolte eingehen wolte er sich lieber den Kopff laßen wegschlagen.

Eodem

Johanni Andree culpam deprecantj coram toto Academico Senatu Rector condonavit.

[4;13v]

Die Lunae 15. Julij 1633.

Petrus Johannis â Facultate Philosophica consensu Rectoris constitutus est Depositor.⁵¹

Eodem.

1. M. Weidlingius 2da vice citatus ad audiendam sententiam comparere noluit, et hoc responsi famulo dedit: Er hette mit den Profef̄oribus nichts zuschaffen.

2. Rector iterum petit ut in causa Weidlingiana sententia feratur, quia M. Weidlingius secundo oblatam reconciliationem respuit.

3. Senatus Academicus in causa Weidlingiana judicat M. Weidlingium contumaciae satis superque epe convictum et poenam in Constitutionibus ---^b cap/ite/ 8 tit/ulo/ de coërcitione/ Profef̄or/um/ § 3 contumacibus definitam incurriße, sed judicium Cancellarij prius epe inquirendum et /---/.

^a Muß sein: discurret.

^b Gestrichen: nostris.

1633: 11.-15. juuli

Neljapäeval, 11. juulil 1633

Suures konsistooriumis olid kohal: kõrgealine rektor, lic. Mancelius, dr. Below, Friedrich Menius, mag. Savonius, mag. Oldenburg, lic. Gotschenius ning matemaatik.

Rektor pakkus Akadeemia senati vahendusel teist korda ülimalt leppimisvalmilt süüalusele Weidlingile lepitust tingimusel, et /see/ tunnistaks /oma/ süüd vastavalt ülevalpool ette kirjutatud vormelile, kuid Weidling läks kahe, kõnekunsti ja ajaloo professori poolt pakutud sõbralikust leppimisettepanekust nii hirmus vihaseks, et ta jälle ärritatult edasitagasi jooksis ja karjus ning laimavalt ka järgmised sõnad välja ütles: see poiss (mõeldes rektorit) pidi seda mulle 6 aastat tagasi tegema;⁵⁰ ning ta tahtis pigem lasta endal pea otsast maha raiuda kui sellega nõustuda.

Sealsamas

Rektor andestas süü Johannes Andreasele, kes palus vabandust kogu Akadeemia senati ees.

Eesaspäeval, 15. juulil 1633

Filosoofiateaduskond nimetas rektori nõusolekul Petrus Johannise deposiitoriks.⁵¹

Sealsamas

1. Otsuse ärakuulamiseks teist korda kutsutud mag. Weidling ei tahtnud kohale ilmuda ja ta saatis teenriga sellise vastuse: tal polevat professoritega midagi tegemist.

2. Rektor palub uuesti, et Weidlingi süüasjas otsus tehtaks, sest et mag. Weidling lükkas teist korda lepituse pakumise tagasi.

3. Akadeemia senat otsustab Weidlingi süüasjas, et mag. Weidlingi kangekaelsust on enam kui küllalt tõendatud ja ta on endale kaela tõmmanud karistuse, mis on kindlaks määratud põhimääruse 8. peatüki professorite karistuste lõiguga § 3 kangekaelsuse kohta, kuid enne tuleb teada saada kantsleri otsus ja /---/.

---^a interim Weidlingium usque ad responsionem Cancellarij re et corpore arrestandum.^b

Die Jovis 18 die Julij /M. Weidlingius ex arresto discepit.

Die Lunae 22 die Julij h. 9.

In praesentia omnium Professorum.

1. M. Petrus Schomerus juramentum Professoris praestitit.

2. Praelegebat Magnif. Rector juramentum Quaestoris.

[4; 14] 3. Exhibet Dominus Historicus conceptam relationem ad Illustrem Dominum Generalem de Actis Weidlingianis.

4. /---/.

[4; 14v]

Die Martis

Articuli positionales⁵² den 23. Julij Vom Magnif. Domino Rectore abgefasset, daß darauff folgende zeugen bey ihrem Eyde ermahnet abgehoret worden:

1. Ob M. Weidling gesagt, er könne sich vnserem judicio nicht vnterwerffen, dann es sein ihm alle Professoren feind stendt haltens mit dem Magnifico.

2. Daß dem Protocoll nicht alles einverleibt, so da vorgelauffen vndt M. Weidling dienen konte.

3. Daß viel zu deß Magnif. besten in das Protocoll gesetzt, so da nicht eingehoret, ja der Magnif. selbst habe dem Secretario dictiret was er schreiben solle.

4. Daß das meiste im Gerichte gehandelt in seinem abwesen.

5. Daß ihme copia Protocolli nicht worden mögen.

Testes.

1. h/err/ Oloff Bengdson.

2. M. Benedictus Beazius.

3. Dietrich Schneider.

Diese Zeugen haben deponiret wie hernach zusehen.

^a Gestrichen: Senatus.

^b Gestrichener Text statt "re et corpore arrestandum" war: arresto detinendum epe judicat.

Vahepeal tuleb Weidling kuni kantsleri vastuseni kogu ihu ja varaga vahi alla võtta.^a

Neljapäeval, 18. juulil lahkus mag. Weidling vahi alt.

Esmaspäeval, 22. juulil kl. 9

kõikide professorite kohalolekul

1. Mag. Petrus Schomerus andis kaassistujavande.
2. Kõrgeauline rektor luges ette kvestorivande.
3. Härra ajaloolane esitab Weidlingi süüasja puudutavatest protokollidest kõrgestisündinud härra kindralile saadava ettekande mustandi.
4. /---/.

Teisipäeval

Kõrgeaulise härra rektori poolt 23. juulil koostatud lähtepunktide⁵² alusel palus ta, et järgmised tunnistajad vande all üle kuulataks:

1. Kas mag. Weidling on öelnud, et ta ei võivat meie kohtumõistmisele alluda sellepärast, et kõik professorid koos kõrgeaulise rektoriga suhtuvad temasse vaenulikult?
2. Et protokolli ei võetud sisse mitte kõike, mis seal eelnevalt toimunud ja mis võis mag. Weidlingile kasuks tulla.
3. Et protokolli on kõrgeaulise kasuks liiga palju sisse viidud seda, mis sinna ei kuulu ning kõrgeauline olevat ise sekretärile dikteerinud, mida see kirjutama peaks.
4. Et suurem osa on kohtus arutatud tema äraolekul.
5. Et ta protokolli koopiat ei võinud saada.

Tunnistajad.

1. Härra Oluff Bengtson.
2. Mag. Benedictus Baazius.
3. Dietrich Schneider.

Need tunnistajad on vannutatud, nagu hiljem näha.

^a Esialgne variant: Senat otsustab, et vahepeal tuleb Weidling kuni kantsleri vastuseni vahi all kinni pidada.

[4; 16]

23. Julij 1633

Wirdt M. Benedictus Baszius beÿ seinem Eide ermahnet, das er auf folgende Articul die wahrheit sagen solte.

vide articulos sub signo diei Martis.

Ad I.

So sagte M. Weidling, er wolte sich dem iudicio nicht vnterwerffen, denn wenn er hinkäme, möchte er sich zu sehr eifern, daß er kranck davon würde.

II. Daß Protocoll were nicht richtig, denn es nicht von beiden Parten vnterschrieben werden, daß were von ihm noch nicht geschehen.

3. primam quæstionis partem nescit, 2dam affirmat.

4. Affirmat, vnd habe gesagt, er wolle es dem General referiren.

5. Solches habe zeuge nicht von M. Weidling selbst, sondern von Oloff Bengtson gehöret.

[4; 16v]

Olaus Benedicti Quæstor A/cademiæ/
interrogatus ad

1. Er könnte nicht compariren, denn der Magnificus führe so gegen ihm auß daß er sich so sehr eiferte, daß er am nehern kranck davon geworden, vndt wenn solch noch mehr geschehen solte, würde er sterben, zu dem so hielten die Professores mehr mit dem Magnif. alß mit ihm.

2. ---^a daß Protocoll were nicht richtig.

3. Es were mehr im Protocol alß er geredet hette, vndt were der Magnif. von seiner stelle aufgestanden vndt hette dem secret/ario/ dictiret.

4. Er hette daß Protocoll noch nicht vnterschrieben.

5. Affirmat.

Ditrich Schneider.

ad

1. Affirmat.

2. Er kans sich nicht recht erinnern aber vom Protocoll seÿ gedacht worden.

3. Weiß gleichsals nicht eigentlich, daß weiß er aber das er geredet der Magnif. were von seiner stelle aufgestanden etc.

^a Gestrichen: Nescit s....

23. juuli 1633

Mag. Benedictus Baaziust manitsetakse vande andmisel, et ta järgnevate küsimuste alusel tõtt räägiks.

Vaata küsimusi teisisipäevase kuupäeva alt.

I. kohta.

Nii ütles mag. Weidling, et ta ei tahtnud alluda kohtumõistmisele, sest kui ta sinna oleks tulnud, oleks ta ärritunud sedavõrd, et oleks sellest haigeks jäänud.

II. Et protokoll polevat õige, sest sellele pole mõlemad pooled alla kirjutanud - kuna tema pole seda veel teinud.

3. Küsimuse esimest osa ta ei tea, teist jaatab.

4. Jaatab, ning olevat öelnud, et ta tahab seda kindralile ette kanda.

5. Seda polevat tunnistaja kuulnud mitte mag. Weidlingilt endalt, vaid Oluff Bengtsonilt.

Üle kuulatakse

Oluff Bengtson, Akadeemia kvestor.

1. Ta polevat saanud ilmuda, sest kõrgeauline esinevat tema vastu nõnda, et ta sedavõrd ärritus, et oleks sellest peasegu haigeks jäänud, ning kui see veel peaks juhtuma, võivat ta ära surra, pealegi kui professorid hoidusid rohkem kõrgeaulise kui tema poole.

2. Et protokoll polevat õige olnud.

3. Protokollis olevat olnud rohkem, kui ta rääkis ning kõrgeauline olevat oma kohalt püsti tõusnud ja sekretärile ette dikteerinud.

4. Ta polevat veel protokollile alla kirjutanud.

5. Jaatab.

Dietrich Schneider.

1. Jaatab.

2. Täpselt ei suuda ta seda meelde tuletada, aga protokollist olevat küll juttu olnud.

3. Õigupoolest ei tea ta /seda/ niisamuti, seda ta aga teab, et /kui/ tema /Weidling/ rääkinud, olvat kõrgeauline oma kohalt püsti tõusnud jne.

1633: 23. Juli - 28. August

4. Ja, er wolte auch nicht dahin kommen, er were zweimahl dagewesen, wann er noch 2 mahl kommen solte, müste er sterben, sie möchten machen wie sie wolten.

5. Affirmet.

[4;17]

Die Lunae. 12 die Augusti 1633.

in aedibus Rectoris convocati et praesentes erant: Magnif. Rector, L. Mancelius, D. Belovius, M. Oldenburgius, Frid. Menius, M. Michael Savonius, L. Gotschenius, M. Petr. Schomerus.

1. Quia Rectori relatum erat litigium quoddam inter Bibliopagam et Typographiae impreßorem^a in iudicio aulico esse agitatum, quaesivit Rector: quid hæc in re sit agendum cum istâ actione Privilegia Academiae non parum laedantur.

Conclusum est â Senatu, primo inquirendum esse: an Impreßor fuerit Reus vel Actor, si Reus, protestationem esse Aulico iudicio insinuandam de Jurisdictionis nostrae labefactione, quod causam personae, quae ad nostrum forum spectat, iudicandum susceperint.

Et quis antea controversiae de exemptione Typographi sunt motae, censet Senatus iudicium aulicum hæc de re esse admonendum, ne, si forte quaerelas suas ad id deferret, audistur, sed ad nostrum iudicium remittatur.

2. /---/.

[4;17v]

28 die Aug/usti/ 1633

1. A Rectore Andréâ Virginio ad examen Scholasticorum 2 et 3 7tembris instituendum certi quidam professeores sunt deputati.⁵³

2. (1) Senatus decrevit Examen publicum beneficiariorum instituendum et 23. Septembris inchoandum, et per totam septimenam continuandum,⁵⁴ ita ut singulis diebus bini Professeores unus ante, alter post meridiem per duas horas auditores suos ex professione suis examinent:

(2) Istis examinibus omnibus professeoribus integrum sit interesse, sed singuli teneantur Facultetis suae examinibus praesto esse.

^a Gestrichen: opera coram.

4. Jaa, ta ei tahtnudki sinna tulla, /sest/ ta olevat seal kaks korda olnud /ja/ kui ta veel kaks korda sinna peaks tulema, võivat ta surra, tehku nad nagu tahavad.

5. Jaatab.

Esmaspäeval, 12. augustil 1633

Rektori majja olid kutsutud ja kohale tulnud kõrgealine rektor, lic. Mancelius, dr. Below, mag. Oldenburg, Frid. Menius, mag. Michael Savonius, lic. Gotschenius, mag. Petr. Schomerus.

1. Kuna rektorile on teada antud, et õuekohtus olevat arutatud mingit raamatuköitja ja trükkali tüli, küsis rektor: mida tuleks selles asjas ette võtta, sest selle õigustüluga rikutakse kaunikesti Akadeemia privileege.

Senat otsustas, et kõigepealt tuleb järele uurida, kas trükkal on süüalune või kaebaja, kui süüalune, tuleb õuekohtule protesti avaldada meie kohtumõistmise õnnestamise pärast, sest nad /õuekohtu assessorid/ on endile haaranud personaalaja, mis kuulub meie kohtuvõimu kompetentsi.

Ja et varem oli tekkinud lahkarvamusi, kas trükkalil lubada kohtusse ilmuda, arvas senat, et õuekohtule tuleks selles asjas meelde tuletada, et kui /trükkal/ oma kaebused juhtumisi sellele /õuekohtule/ annab, teda üle ei kuulataks, vaid saadetakse edasi meie kohtusse.

2. /---/.

28. augustil 1633

1. Rektor Andreas Virginus määras 2. ja 3. septembril toimuvaks koolieksamiks mõned kindlad professorid.⁵³

2. 1) Senat andis korralduse riigitoiduliste avaliku eksami läbiviimiseks, millega tuleb algust teha 23. septembril ning mis peab kestma kogu nädala,⁵⁴ nõnda et iga päev eksamineeriks kaks professorit oma loengute kuulajaid, ühe enne-, teine pärastlõunal kahe tunni vältel oma erialal.

2) Kõigil professoritel on vabad käed neist eksamitest osa võtta, kuid igasügis on kohustatud kohal viibima oma teaduskonna eksamitel.

(3) Nemo tempus examinis sibi praescriptum mutet aut differat, sub poena 6 Joachimicorum⁵⁵.

(4) Nemo qui tenetur Examine interesse absit sub poenâ 3 Imperialium thalerorum.

[4; 18] Ich N.N. bestalter Oeconomus⁵⁶ der Vniversität Dörpt, gelobe vndt schwere, daß ich jederzeit dem Rectori vndt Senatui Academico gebührliche Ehr vndt gehorsamb, ---^a bezei- gen, mein Ampt mit höchster trew vndt also, wie ich es vor Gott vndt Männiglich zu verantworten, verwalten vndt in allem der Academien vndt derselben glieder bestes zu befürdern mich stets befeißzen will. So wahr mir Gott helffe vndt sein heiliges Evangelium.

Diesen Eyd hat Onumphrius Kijri der Academiae Oeconomus den 28 Augusti 1633 h. 9 matutinis abgelegt, in gegenwart M/agnif./ Rectoris D. Virginij, D. Belovij, M. Oldenburgij, Friderici Menij, Licent. Gotschenij, Secret/arii/ et M. Schomeri.

[4; 18y] 27 d. Septemb/ris/ terminus examinis publici hh. ab 8 in 10 matutinis.

Formula Juramenti Secretarij Academiae.

Ego NN. constitutus Academiae Dorptensis Secretarius juro et sancte promitto, me Rectori et Senatui Academico debitam obedientiam ac Reverentiam velle praestare, partes officij in Constitutionibus Academicis consignatas propoße fideliter ac sedulo administrare, nil eorum, quae in Senatu decreta sunt, eliminare, nec cuiuspiam protocollum in alterius damnum monstrare, Ita me Deus adjuvet.

[4; 19] 18 die Septemb/ris/ die Mercurij h. 9 mat/utina/.

Praesentibus: Rectore, Licent. Mancel/10/, D. Belov/10/, Frid. Menio, M. Sevonio, M. Oldenburg/10/, Licent. Gotschenio et Mathematicis.

Rector legit responsorias Samsonij sub dato 7 die Septemb/ris/ Rigse exaratas.

^a Dazwischengeschrieben und gestrichen: so weit ich der Academiae ratione officij verbunden, ---

3) 6 joachimtsalri ⁵⁵ suuruse /raha/trahvi ähvardusel ei tohi kindlaks määratud eksami aega mitte keegi muuta ega edasi lükata.

4) 3 riigitsalri suuruse /raha/trahvi ähvardusel ei tohi lahkuda keegi neist, kes on kohustatud eksamitest osa võtma.

Mina NN Tartu ülikooli ametissenimetatud ökonoom⁵⁶, töotan ja vannun, et ma osutan igal ajal rektorile ja Akadeemia senatile väärilist austust ja kuulekust,^a täidan oma ametit ülima truudusega ja nõnda, nagu ma selle eest Jumala ja inimeste ees vastutan ning tahan püüda kõiges Akadeemiale ja selle liikmetele alati kaasa aidata, kuid vähegi võimalik. Jumal ja tema püha evangeelium olgu mulle tunnistajaks.

Selle vande andis Onumpher Kyri, Akadeemia ökonoom 28. augustil 1633 kl. 9 hommikul kõrgeaulise rektori dr. Virginiuse, dr. Belowi, mag. Oldenburgi, Friedrich Meniuse, litsentsiaat Gotscheniuse, sekretäri ning mag. Schomeruse juuresolekul.

Avaliku eksami tähtaeg /on/ 27. septembril kl. 8 - 10 hommikul.

Akadeemia sekretäri vande vormel

Mina NN Tartu Akadeemia ametissenimetatud sekretär, vannun ja töotan pühelikult, et ma tahan rektorile ja Akadeemia senatile osutada väärilist kuulekust ja austust, Akadeemia põhimääruses kinnitatud ametikohustusi jõudumööde truult ja usinasti teenida, mitte midagi välja lobiseda sellest, mis senatis on otsustatud ega protokollile kellelegi teise kahjuks näidata. Jumal olgu mulle tunnistajaks.

18. septembril kolmapäeval kl. 9

Kohal on rektor, lic. Mancelius, dr. Below, Fried. Menius, mag. Savonius, mag. Oldenburg, lic. Gotschenius ja matemaatikud.

Rektor loeb ette Samsoni 7. septembril Riias kirjutatud vastuskirja.

^a Vahele kirjutatud ja läbi kriipsutatud: niivõrd kui ma Akadeemiaga ametikohustuse tõttu seotud olen ---

Ad Quaestionem: An ante mizum causidicum delinquentes in causa Samsoniana sint puniendi, an vero causa illa usque dum miserit Actorem indecise reliquenda?

Concludit Senatus amplizimus causidicum epe omnino expectandum.

25 die Septemb/ris/ die Mercurij hor. 9.

Praesentibus: Magnif. Domino Rectore, D. Heinio, D. Belovio, Domino Friderico Menio, Oratore, Licent. Gotschenio, Astronomo, et reliquo Mathemat/ico/.

1. Rector proponit mensam communem jam epe completam et adveniēte adhuc aliquot studiosos, qui ad beneficium illud ab Illustri ac Generoso Domino Generali commendati sunt, quaerit quo medio ipsis poizimus succurrere?⁵⁷

Conclusum: Ut D/omi/ni inspectores communis mensae nomine Senatus lautionis conditionis studiosis jam in beneficio viventibus, annuncient, ut singulis 7timanis praenumerent singuli duas marcas suedicas.⁵⁸

28. die 7bris die Saturnj hor. 9.

absentibus D. Heinio, D. Belovio et M. Savonio, reliquis profectoribus praesentibus.

Refert Rector adfuiēte sibi studiosos et de proximo Senatus Decreto fuiēte conquestos praetendentes suam inopiam et impossibilitatem in solvendo pecuniam determinatam, atque sic humiliter petiēte, ut Senatus cařaret decretum illud, et ad alia media intenderet. Quaerit igitur Rector quid hęc in parte faciendum?

Concluditur executionem decreti usque ad festum Paschatos epe suspendendum,⁵⁹ eē tamen conditione, ut super numerarij ad singulas menses adsumentur, nec plus cibi quam alias hactenus, ab Oeconomo petatur.

[4;19v]

Eodem

Joachimus Warn/eke/ Secretarius suo renunciavit officio.

1633: 18.-28. september

Küsimuse suhtes, kas Samsoni esjas tuleks süüdlasi karistada enne, kui advokaat saadetakse, või tuleks see süüasi jätta otsustamata, kuni /Samson/ on saanud keebaja, otsustab kõrge senat, et advokaat igatahes tuleb ära oodata.

25. septembril kolmapäeval kl. 9

Kohal on kõrgeauline härra rektor, dr. Hein, dr. Below, härra Friedrich Menius, orator, lic. Gotschenius, astronoom ja lõpuks matemaatik.

1. Rektor kannab ette, et ühistoitlustamise kohad on juba täis, kuid nüüd on juurde tulnud mõned kõrgestisündinud ja suursuguse härra kindrali poolt riigitoitudele soovitatud üliõpilased /ja/ küsib, mil viisil saaksime neid aidata.⁵⁷

Otsus: et härrad ühistoitlustamise inspektorid annavad senati nimel juba riigitoitudele olevatele üliõpilastele teada, et need igal nädalal igale /uustulnukale/ kaks rootsi marka makseksid.⁵⁸

28. septembril laupäeval kl. 9

Puuduvad dr. Hein, dr. Below ja mag. Savonius, ülejäänud professorid on kohal.

Rektor kõneleb, et tema juurde olevat tulnud üliõpilased ja kurtnud senati viimase määruse üle, tuues ette oma väesust ja võimetust kindlaksmääratud raha maksmiseks ning nõnda olevat nad slandlikult palunud, et senat tühistaks selle määruse ja kasutaks teisi vahendeid. Misis küsib rektor, mida tuleks selles osas teha.

Otsustatakse, et määruse täitmine tuleb kuni lihevõttepühadeni seisma panna,⁵⁹ kuid tingimusel, et need, kes on üle määratud arvu, võetaks eratoitudele, ökonoomilt ei paluta toitu rohkem kui muidu senini.

Sealsamas

Sekretär Joachim Warneke loobus oma ametist.

1633: 7.-25. Oktober

Die Lunae 7. die Octobris 1633.

Præsentibus D. Heinio, M. Oldenb/urgio/, Frider. Menio,
Licent. Gotschenio et Mathematicis.

1. Magnif. Rector Quærit an Quæstor adhuc semel de
solvendis salarijs sit monendus? A.

2. An tutius sit Secretarium eligere ê nostro ordine vel
extra nostrum ordinem?

Die Mercurij 16 die Octobris

In præsentia D/ni/ Licent. Mancel/ii/, D. Heini/,
D. Belov/ii/, Domino^a Frid. Menij, Licent. Gotschen/ii/ et
Mathematicorum.

1. Legantur literæ Quæstoris responsioris.

2. Literæ ad Samsonium exaratas sunt mutandæ.

3. Legebantur Leges communis mensæ, ê Magnif. p. t.
R/ectore/ conceptæ.

4. Ad quæstionem Rectoris, An errores Weidlingiani sint
publicè refutandi, vel non? respondit Senatus epe refutan-
dos, interim tamen expectandum responsum Illustris Domini
Generalis.

Die Mercurij 25. die Octob/ris/

Præsentibus omnibus Profetoribus, exceptis D. Belovio,
M. Savonio ---^b

Rector

1. Renunciat suo Rectoratus officio et monet Profetores,
ut secundum Constitutiones de novo jam Rectore concludent.
Concludunt in Cleriþ/imu/m et Consultiþ/imu/m Dominum D.
Heinium.

^a Muþ sein: Domini.

^b Gestrichen: et Weidlingio. Gestrichen ist ebenso Rand-
bemerkung: Rector delevit nomen Weidlingij triplici de Causâ
1. quia in omnibus sessionibus post abitum ipsius semper fuit
omissum. 2. quia Weidlingius ê Senatu ad poenam Contumaciæ,
accedente iudicio et consensu Cancellarij Condemnatus est.
3. quia ex arrepto abiit, ut ex carcere; liquet Ratio itaque
reddenda est Secretario, cur in hac sessione citra senatus
consensum nomen ipsius apposuerit.

1633: 7.-25. oktoober

Esmaspäeval, 7. oktoobril 1633

Kohal on dr. Hein, mag. Oldenburg, Friedr. Menius, litsentsiaat Gotschenius ja matemaatikud.

1. Kõrgesuline rektor küsib, kas kvestorile on siiani üks kord palga maksmist meelde tuletatud? Jastavad.

2. Kas sekretär oleks kohasem valida endi hulgast või väljastpoolt?

Kolmapäeval, 16. oktoobril

Hr. lic. Manceliuse, dr. Heini, dr. Belowi, härra Fried. Meniuse, lic. Gotscheniuse ja matemaatikute kohal olles.

1. Ette loetakse kvestori vastus.

2. Samsonile kirjutatud kirja tuleb muuta.

3. Loeti ette praeguse kõrgeaulise rektori koostatud ühisteitlustamise eeskiri.

4. Rektori küsimusele, kas Weidlingi eksimused tuleb avalikult väleks tunnistada või mitte, vastab senat, et /need/ tuleks väärata, vahepeal tuleb aga siiski ära oodata kõrgesti-sündinud härra kindrali vastus.

Kolmapäeval, 25. oktoobril

Kohal on kõik professorid, välja arvatud dr. Below, mag. Savonius ---^a

Rektor

1. loobub oma ametikohustusest ja tuletab professoritele meelde, et nad põhimääruse kohaselt juba otsuse teeksid uue rektori suhtes. Professorid otsustavad väga kuulsalt ja teadja härra dr. Heini kasuks.

^a Läbi kriipsutatud: ja Weidling. Maha on tõmmatud ka ääremärkus: rektor kustutas Weidlingi nime kolmel põhjusel: 1. sest et see pärast tema lahkumist oli kõigil istungitel alati välja jäetud. 2. sest senat on Weidlingi kangekeelsuse eest karistamiseks süüdi mõistnud, mis toimus kohtulikult ning kantseri nõusolekul. 3. sest ta lahkus vahi alt, nagu ka kartserist. Niisiis on selge, et sekretäril tuleb aru anda, miks ta sellel istungil liss tema nime ilma senati nõusolekuta.

[4; 20]

Eodem.

2. Electi sunt ad inspectionem Typographiae Licentiatuſ Manceliuſ et D. Beloviuſ.

3. Conſentit Senatuſ A/cademiae/ in literaſ reſponſoriaſ ad Samſoniuſ.

4. Literaſ ad Illuſt. Dominuſ General/em/ de ſalar/iis/ noſtriſ, item denuo ad Quaſtoreſ de ſcoptica reſponſione nobiſ data exarandaſ concludunt.

[5; 1]

I/n/ N/omine/ D/omini/ N/oſtri/ J/eſu/ C/hriſti/.

Protocolluſ Academiae Embeccanae

ſub Rectoratu Conſultiſſimi atque Clariſſimi Viri Dni Henrici Heinij I.V. Doctoriſ⁶⁰, ejuſdemque Primarij Profeſſoriſ etc. â primo Die Novembris Anni MDCXXXIII opera Joachimi Warneken confectum.

[5; 2]

Seſſio Prima.

In ſedibuſ Magnifici Domini Rectoriſ D. Henrici Heinij die Saturni 9 die Novembris/ h.9 Ao 1633 aderant Profeſſoreſ: D. Andreſſ Virginiuſ, Licent. Manceliuſ, Licent. Gotscheniuſ, Dominuſ Fridericuſ Meniuſ, M. Oldenburgiuſ et Mathematicj.

1. Quaerit Rector, an Typographuſ, qui jam petit ut in iuriſdictionem Academiae recipiatur, ſit recipienduſ, cum antea tergiverſatuſ fuerit.

2. Si recipienduſ, quali iuramento ſit obliganduſ.

Concluditur, quod recipienduſ, et iuramento ex Conſtitutionibuſ deſumpto obſtringenduſ, tali:

Formula Iuramenti Typographi^a

Ich N.N. beſtalter Verleger vndt Buchdrucker dieſer Königlichen Vniverſit t, gelobe vndt ſchwere, daß Ich jeder zeit dem Magnifico Rectori, vndt Akademischen Raht wie auch deßen verordneten Inſpectoren der Druckerey gebührliche Ehr vndt Gehorſamb beweiſen, den Geſetzeſ der Academiae mich gemäß verhalten, mein anbetrawteſ Ampt h chſteſ flei eſ verwalten, vndt ſonſten in allem der Academiae beſteſ zu bef rdern mich ſteſ beflei en will. S/o/ W/ahr/ mir G. helffe vndt ſein h/eilligeſ/ Evangelium.

^a Muß ſein: Typographi.

Sealsamas

2. Trükikoja inspektoriteks valiti litsentsiaat Mancelius ja dr. Below.

3. Akadeemia senat nõustub Samsonile /saadetava/ vastuskirjaga.

4. /Professorid/ otsustavad, et tuleb kirjutada kiri kõrgeastisündinud härra kindralile meie palkade asjus, samuti uuesti kvestorile meile antud pilkava vastuse suhtes.

Meie Issanda Jeesuse Kristuse nimel.

Emajõe Akadeemia protokoll,

mille on väga teadja ja kuulsa mehe, hr. Heinrich Heini, mõlema õiguse doktori⁶⁰ ja esimese professori jne. rektoriks olemise ajal koostanud Joachim Warneke alates 1633. aasta esimesest novembripäevast.

Esimene istung

Kõrgeaulise härra rektori dr. Heinrich Heini majas olid laupäeval, 9. novembril kl. 9 kohal professorid: dr. Andreas Virginus, litsentsiaat Mancelius, litsentsiaat Gotschenius, härra Friedrich Menius, mag. Oldenburg ja matemaatikud.

1. Rektor küsib, kas trükkal, kes nüüd palub enda Akadeemia jurisdiktsiooni alla võtmist, tuleks vastu võtta, olgugi, et ta varem kõrvale hoidus.

2. Kui ta tuleks vastu võtta, siis millise vande peaks ta andma?

Otsustatakse, et ta tuleks vastu võtta ning kohustada /teda/ sellise põhimäärusest lähtuva vandega:

Trükkali vande vormel

Mina NN. selle kuningliku ülikooli ametissenimetatud kirjastaja ja raamatutrükkal, ütotan ja vannun, et ma osutan igal ajal kõrgeaulisele rektorile, Akadeemia nõukogule nagu ka selle määratud trükikoja inspektoritele väärilist austust ja kuulekust, toimin Akadeemia seaduste kohaselt, peen mulle usaldatud ametit ülima hoolikusega ja peale selle tahan Akadeemiat usinasti kõlges parimal viisil edendada. Jumal ja tema püha evangeelium olgu mulle tunnistajaks.

Formula Jurementi famulorum Typographi.

Ich N.N. in der Königlichen Academiae Druckerey alhier bedienter {Setzer
Drucker gesell, gelobe vndt schwere, daß ich dem Magnifico Rectorj, Academischem Raht, vndt verordneten Inspectoren, so lange ich alhier in solchem meinem dienste bleibe, gebürliche Ehr vndt gehörsamb bezeigen, ihren gesetzen vndt 5; 2v ordnungen mich gemäß verhalten, vndt dafern // ich irgend von jemand der Academien verwandten mit Wortten oder schlägereyen verletzt vndt beschweret würde, mich selbst, weder heim: noch öffentlich nicht rechen, sondern in sölichen fällen deß Academischen Concilij entscheidung abwarten; Vndt dafern ich wegen schuldt oder sonsten arrestiret würde, nicht von hinnen ziehen will, ehe vndt zuvor ich meine Creditores gänzlich befriediget, ---^a, vndt deßen Senats Decreto ein gnügen gethan, auch sonsten allezeit, auch abwesend dieser Academiae bestes zu befodern mich höchstes vermögens befleißigen will. So wahr mir G. H. vndt sein h/eiliges/ Evangelium.

Rector helt Beckern für sein begehren, vndt daß er darauf dem Eidt, welcher concipiret, anhören vndt sich ferner erklären müge.

Jacob Becker consentiret^b, daß jurament zu leisten, bittet aber dilation biß künftigen Montag.

Wirdt concedirt.

Den Druckergesellen wird der Eid auch fürgelesen. Die consentiren, vndt verheißen auch Montag zu schweren.

5; 3

Eodem.

Exhibet Licent. Mancel/ius/ literas ad Illustr/em/ Dominum Generalem exaratas.

Existiment profepores praecipuas partes non solum attestis Gregorij Bawren contra Quaestorem, Verum etiam ex literis Quaestoris esse inserendas.

^a Gestrichen: Solte ich auch wegen einer mißhandlung vom Academischen Raht relegiret werden, will ich alß baldt auß dieser Stadt von hin oder dem ---

^b Gestrichen: approbiret.

Trükkali teenijate vande vormel

Mina NN. siin kuninglikus Akadeemia trükikojas teenistuses olev {laduja trükkalisell} töotan ja vannun, et ma osutan kõrgealisele rektorile, Akadeemia nõukogule ja /ametisse/nimetatud inspektoritele väärilist austust ja kuulekust, senikaua kui ma siin selles teenistuses olen, toimin selle /Akadeemia/seaduste ja korralduste järgi ning juhul kui mind iganes keegi Akadeemia liikmetest sõnade või hoopidega solvama ja tülitama peaks, siis ei maksa ma ise kätte ei salaja ega avalikult, vaid ootan sellistel juhtudel ära Akadeemia nõukogu otsuse. Ja kui mind võla või muu pärast vahi alla võetakse, ei kavatse ma siit lahkuda, enne kui olen oma võlausaldajad täielikult rahuldanud ---^a ja toiminud selle senati määruse koheselt ka iganes muidu, samuti tahan siit eemal olles Akadeemiat innukalt parimal viisil edendada. Jumal ja tema püha evangeelium olgu mulle tunnistajaks.

Rektor esitab Beckerile oma nõudmise, et ta kavandatud vande ära kuulaks ning edespäidi nõusse võiks jääda.

Jacob Becker on nõus vannet andma, palub aga ajapikendust kuni järgmise esmaspäevani.

Lubatakse.

Trükkalisellidele loetakse samuti vanne ette. Need on nõus ja lubavad samuti esmaspäeval vande anda.

Sealsemas

Lic. Mancelius esitab kõrgestisündinud herra kindralile kirjutatud kirja.

Professorid arvavad, et juurde tuleks lisada olulisemad lõigud mitte ainult talupoeg Gregori tunnistusest kvestori vastu, vaid ka kvestori kirjast.

^a Läbi kriipsutatud: kui Akadeemia nõukogu peaks mind jõhkruks pärast välja heitma, kavatsema ma sedasid sellest linnast eemale või ---

Die Lunae 11. die Novemb/ris/ h. 9.

Erschien coram Magnif. Domino Rectore Jacob Becker Verleger vndt Buchdrucker mit seinen zweÿen gesellen Michel Terlitzten Luccowaldensi setzern vndt Christian Güliken von Treptaw Drucker, vndt leisteten vor geschriebene Eide.⁶¹

Seçio secunda.

Die Mercurij 13. d. Novemb/ris/ h. 9

aderant in aedibus Magnif. Domini Rectoris sequentes D/omi/ni Profefores: D. Virginus, L. Mancelius, D. Belovius, Licent. Gotschenius, p. t. Decanus, Fridericus Menius, M. Oldenburgius, et Joach. Warneke.

Â Magnif. Domino Rectore:

1. Studiosi omnes communis mensae vocabantur ut lectiones secundum Constitutiones eligerent:

2. Tradit Rector literas Quaestoris de dato 6. Novemb/ris/ Narvae Senatui praelegendas, et quaerit quid faciendum.

Wirdt geschloßen an den Quaestorem zu schreiben daß mit ehester gelegenheit einer soll hinüber geschicket werden, der die Gelder empfanget. Interim möchte Quaestor die ganze summa deß halbJährigen salarij ergänzen.

Zu gleich ward auch beliebet, daß der Mathematicus tanquam p. t. Secretarius Academiæ mit Vollmacht hinziehen, die gelder empfangen, vnd zu gleich auch die Bawren examiniren vnd visitiren solte, wie Quaestor mit ihnen handelte.

[5; 3v]

Seçio tertia

Die Lunae 18. die Novemb/ris/ h. 8. mat/utina/

Aderant in aedibus Rectoris convocati Profefores sequentes: Dominus D. Virginus, Dominus Licent. Mancelius, Dominus D. Belovius, Dominus Licent. Gotschenius, Dominus Fridericus Menius, Dominus M. Oldenb/urgius/ et J. Warneke.

Quaerit Rector: An ad literas Camerarij⁶² Haral Bengdsons ad Consistoriales exaratas et senatui Academico quoad

Esmaspäeval, 11. novembril kl. 9

Kõrgeaulise hr. rektori juuresolekul ilmus kirjastaja ja reamatutrukikal Jacob Becker koos oma kahe selliga, Luckenwaldest pärit laduja Michael Törlitziga ja Treptowist pärit trükkija Christian Gülickega ning nad andsid ettekirjutatud vande.⁶¹

Teine istung

Kolmapäeval, 13. novembril kl. 9

olid kõrgeaulise härra rektori majas kohal järgmised härrad professorid: dr. Virginus, lic. Mancelius, dr. Below, praegune deksan lic. Gotschenius, Friedrich Menius, mag. Oldenburg ja Joach. Warneke.

Kõrgeauline härra rektor:

1. Kõik ühistoidul olevad üliõpilased kutsuti välja, et nad põhimääruse kohaselt loengud välja valiksid.

2. Rektor annab senatile ettelugemiseks üle kvestori 6. novembril Narvas kirjutatud kirja ja küsib, mida tuleks teha.

Otsustatakse kirjutada kvestorile, et esimesel võimalusel saadetakse sinna keegi, kes raha vastu võtab. Vahepeal võiks kvestor kogu poole aasta palkade summat täiendada.

Ühtlasi arvatakse heaks, et matemaatik, üntaegu Akadeemia praegune sekretär, peaks volitustega sinna minema, rahad vastu võtma ja ühtlasi ka küsitlema ja visiteerima talupoegi, kuidas kvestor nendega on ümber käinud.

Kolmas istung

Esmaspäeval, 18. novembril kl. 8 hommikul

Rektori majas olid kohal järgmised kutsutud professorid: härra dr. Virginus, härra lic. Mancelius, härra dr. Below, härra lic. Gotschenius, härra Friedrich Menius, härra mag. Oldenburg ja J. Warneke.

Rektor küsib, kas kammeriir⁶² Haral Bengtsoni kirjale, mis kirjutatud /Kuningliku Ülem/konsistooriumi liikmetele ja

interesse communicatas, publico à senatu vel ab uno Aþeþore
Supremi Consistorij Regij⁶³ privato nomine sit respondendum,
et gravamina Academiae detegenda.

Concluditur, Quod publico nomine gratiae ipsi pro bene-
volentis sint agendae, et petendum sit ut solutionem nostror-
um salariorum promovere velit.⁶⁴

Seþio quarta

Die Saturnj 23 Novemb/ris/ h. 8. Mené.

Aderant in sedibus Magnifici Dni Rectoris Domini Profe-
þores D. Virginus, Licent. Mancel/ius/, D. Belovius, Licent.
Gotschenius, Dominus Fridericus Menius, M. Oldenburgius et
ambo Mathematici, et confirmabant conclusionem seþ/ionis/2.
de mittendo ad Quaestorem Mathematico, ad sumptus itineris a
singulis centenis thaleris ---^a tam numeratis, quam adhuc à
Quaestore numerandis hujus semestris salarij, duos ipsi tha-
leros promittentes.⁶⁵

/5;4/

Seþio quinta

Die Solis 24. D/ie/ Novemb/ris/ hor. 3 pomeridianâ waren
ellig convociret vndt beisammen folgende herren Profeþores
in sedibus Magnifici Rectoris: D. Virginus, Licent. Mance-
lius, D. Belovius, Licent. Gotschenius, Fridericus Menius,
M. Oldenburgius et Mathematici ambo.

Proponirte Rector, wie daþ der Quaestor Academiae, wel-
cher voriges tages alhier arriviret, bey ihm gewesen, sich
höchlich wegen der langsamen solution entschuldiget, vndt ge-
beten, es möchten sich die hh /=Herren/ Profeþores resolviren,
ob sie gesinnet weren von Herman Herbers die gelder zur
Narve zu empfangen, vndt ihm, wann er deþelben handt ver-
schaffet, darauf zu quitiren, so wolte er auch zugleich sei-
ne Rechnung alhier ablegen, vnd ein exemplar an den H. Camme-
rier nach Riga senden.

^a Gestrichen: binos ipsi promittentes non solum de pe-
/cu/nia ---

teada antud Akadeemia senatile kui asjastuivitatuks, peab vastama senat ametlikult või Kuningliku Ülemkonsistoriumi⁶³ üks assessor eraviisiliselt; ja /kas/ tuleb Akadeemia kaebused päevavalgele tuua.

Otsustatakse, et tuleb teda ametlikult tänada hessoovlikkuse eest ja paluda, et ta võtaks vaevaks kiirendada meie palkade väljamaksmist.⁶⁴

Neljas istung

Laupäeval, 23. novembril kl. 8 hommikul

Kõrgeaulise hr. rektori majas olid kohal härrad professorid dr. Virginius, lic. Mancelius, dr. Below, lic. Gotschenius, härra Friedrich Menius, mag. Oldenburg ja mõlemad matemaatikud ning kinnitsid 2. istungi otsuse matemaatika saatmisest kvestori juurde, lubades talle sõidukulutusteks nii väljamakstud kui kvestori poolt veel maksta tulevaist selle semestri palkadest saja taalri pealt kaks taalrit.⁶⁵

Viies istung

Pühapäeval, 24. novembril kl. 3 pärastlõunal olid kiiresti kokku kutsutud ja kõrgeaulise rektori majas koos järgmised härrad professorid: dr. Virginius, lic. Mancelius, dr. Below, lic. Gotschenius, Friedrich Menius, mag. Oldenburg ja mõlemad matemaatikud.

Rektor kandis ette, et Akadeemia kvestor, kes eelmisel päeval siia saabunud, oli olnud tema juures, väga vabandanud /palkade/ väljamaksmise pikalevenimise pärast ja palunud, et härrad professorid otsustaksid, kas nad oleksid nõus raha võtma Herman Herbersilt Narvas ja talle /kvestorile/, kui ta sellelt /mehelt/ allkirja nõutab, kviitungi ennaksid, nii et ta võiks ühtlasi oma arve siin ära anda ja teise eksemplari Riiga hr. kammeriirile saata.

Profesores erklären sich, wann Herbers Schwieger-Vater Daniel Reder neben gedachtem Herbers sich verobligiren wolten, daß die gelder zur Narva gewiß erleget werden solten auf einem beete, so wolten sie ihr quitiren.

Quaestor, so sich bey Redern vndt Herbers deßfals erkündiget, bringet bescheidt, Sie wolten derogestalt mit der Academiae geldern nichts zu schaffen haben, vndt Er Herbers wolte nicht daß seine haupffraw den geringste außzehlen solte ehe vndt bevor ihm Quaestor seinen brieff wieder zugestellet.

[5; 4v] Blieb also der voriger^a Schluß in vigore, daß einer mit ihm nach Narva ablegiret werden solte, der ihm alle special quitungen vberlieferte, die gelder empfienge mit ihm genzlich rescontrirte, vndt davon der Vniversität relation einbrächte.

Die Lunae 25 die Novemb/ris/

Bringen Dominus Licentiatas Mancelius vndt Dominus Fredericus Menius vom H. Stadthalter alhier, Jost Tauben⁶⁶, auf ihre im nehmen totius Vniversitatis gethane ansuchung wegen verschaffung deß holzes zu erhitzung der auditorien zur antwort.⁶⁷ Er wolte so lange er alhier sein würde zu winters zeiten, alle tage zwei fuder in daß collegium führen laßen, interim möchten sich die herren Profesores vmb einen zettel bewerben, daß es nach ihm allzeit vom Schloße geschehen solte. Welches auf befehl Magnif. Domini Rectoris alhier Protocollo inseriret worden.

Die Veneris die 29. Novemb/ris/ h. 8.

In sedibus Magnif. Domini Rectoris, Coram Rectore et deputatis à Senatu Academico profesoribus, Domino Licent. Mancelio et Joschimo Warneke. Erschien Oloff Bengdson Academiae Quaestor vndt offerirte Bilenzirte // Rechnung seiner am 1. negstverfloßenen Monats Septemb/ris/ beJahreten Administration.⁶⁸

^a Muß sein: vorige.

Professorid võtavad seisukoha, et kui Herbersi äi Daniel Reder koos nimetatud Herbersiga seeksid end kohustusega, et raha Narvas palve peale kindlasti välja makstakse, siis võiksid nad neile kvititungi anda.

Kvestor, kes selles suhtes Rederi ja Herbersi juures oli järele pärinud, teatab, et sedamoodi ei taha need Akadeemia rahadega mitte mingit tegemist teha ja tema, Herbers ei taha, et tema majaproua kõige vähematki välja maksaaks enne, kui kvestor talle oma kirje vastu pole andnud.

Nõnda jääb jõusse eelmine otsus, et temaga peaks Narvasse saadetama keegi, kes talle üle annaks kõik erikviitungid, võtaks vastu rahad, õiendaks temaga täielikult vastastikused maksed ja esitaks sellest ülikoolile aruande.

Esmaspäeval, 25. novembril

Härra litsentsiaat Mancelius ja härra Friedrich Menius toovad siia hr. asehalduri Jost Taube⁶⁶ vastuse nende palvele, mis oli kogu ülikooli nimel tehtud, et too muretseks küttepuid auditooriumide kütmiseks.⁶⁷ Tema tahtvat talveajal nii kaua kui ta siin on, iga päev lasta kolleegiumile vedada kaks koormat, vahepeal võiksid härrad professorid hankida /luba/-tähe, mille kohaselt loss seda /puudevedu/ igal ajal korraldaks. See võeti kõrgeaulise härra rektori käsul siia protokollis.

Reedel, 29. novembril kl. 8

Kõrgeaulise härra rektori majas rektori ja Akadeemia senatit esindavate professorite härra lic. Manceliuse ja Joachim Warneke juuresolekul. Astus üles Akadeemia kvestor Oluff Bengtson ja esitas oma haldamise kohta möödunud 1. septembril lõppenud majandusnasta bilansseeritud aruande.⁶⁸

Seipio sexta.

Eodem â meridie h. 1

in aedibus Rectoris aderant Profepores: D. Andreas Virginus, Licent. Mancelius, D. Belovius, Licent. Gotschenius, M. Oldenb/urgius/ et Mathematici.

Referirte Rector, wie es mit deß Quaestoris Rechnung deß morgens abgelauffen, tradirte senatui die eingehändige Rechnung, vndt begehrte zu votiren. Ob Quaestor nomine Vniuersitatis zu quitiren ante solutionem derer auf seine von sich gegebenen reverse restirenden salariorum.

Concluditur, quod non, sed post solutionem residui salarij, sequentis formulae sub sigillo Academiae et manu Magnif. Domini Rectoris apocham sive quitentiam epe dandam.

Formula Quitentiae.

Wir Rector vndt Senatus der Königlichen Vniuersität zu Dörpt Vrkunden vndt bekennen hiemit, daß der Ehrenvester, Achtbar vndt Vornehmer Olaus Benedicti Gadd, Vnser verordneter Quaestor seiner Jährigen // administration vom [5;5v] 1. Septemb/er/ Anni 1632. biß wieder 1. Septemb/er/ Anni 1633. Bilanzirte Rechnung eingeliefert, vndt dieselbe laut beigefügten Quitantzen vndt Reversalen gnüglich verificiret. Thun ihn derowegen solcher beschehenen^a Rechnung halber Krafft dieses für vns vndt vnser Nachkommen gebührlich quitiren vndt Loßzehlen. Zu welches mehrer beglaubigung Wir mit der Vniuersität siegel vndt gewöhnlicher subscription diese quitung bestärcken laßen. Geschehen zu Dörpt den 29 Novemb/er/ 1633.

/Später am Rande hinzugefügt:/ Subscriptio talis erat. Für sich, vndt im nahmen deß ganzen Senatus Academici. Henricus Hein U. J. D. et Profep/or/ et Acad/emiae/ p. t. Rector.

Die Mercurij 11. die Decemb/ris/ 1633. h. 10.

Coram Magnif. Dno Rectore et Secretario. Erschienen Dominus Licent. Goetschenius Cläger contra Dominum Adamum Friderici Collegam Scholae Regiae Letticum, Beclagten.⁶⁹

^a Muß sein: geschehenen (oder besehenen ?)

Kuues istung

Samal /päeval/ pärastlõunal kl. 1

olid rektori majas kohal professorid: dr. Andreas Virginius, lic. Mancelius, dr. Below, lic. Gotschenius, mag. Oldenburg ja matemaatikud.

Rektor andis aru, mis toimus hommiku jooksul kvestori aruandega, andis senatile esitatud aruande ja palus hääletada, kas anda kvestorile ülikooli nimel kviitung tema antud õiendi vastu enne saadaolevate palkade väljamaksmist.

Otsustatakse, et mitte, vaid pärast saadajäeva palga väljamaksmist tuleb anda järgmise vormi kohane Akadeemia pitseriga kinnitatud ja kõrgeaulise härra rektori käega kirjutatud allkiri ehk kviitung.

Kviitungi vormel

Meie, kuningliku Tartu Ülikooli rektor ja senat, tõendame ja kinnitame sellega, et auväärne, lugupeetud ja suursugune Oluff Bengtson Gadd, meie ametissenimetatud kvestor, on üle andnud oma aastase haldamise bilansseeritud aruande 1. septembrist 1632 kuni 1. septembrini 1633 ja seda küllaldaselt tõestanud juurdelisatud kviitungite ja maksetõendite järgi. Seepärast teeme selle läbivaadatud aruande põhjal meid ja meie järeltulijaid siduva kviteerimise ja kinnitamise. Sellele suurema tõestusjõu andmiseks laseme selle kviitungi kinnitada ülikooli pitseriga ja tavakohase allkirjaga. Toimunud Tartus 29. novembril 1633.

/Hiljem on juurde lisatud:/ Allkiri oli niisugune. Iseenda ja kogu Akadeemia senati nimel Heinrich Hein, mõlema õiguse doktor ja professor ning Akadeemia praegune rektor.

Kolmapäeval, 11. detsembril 1633 kl. 10

Kõrgeaulise hr. rektori ja sekretäri juuresolekul. Kaebeja, härra lic. Gotschenius astub üles kaebealuse, kuningliku kooli läti keele õpetaja härra Adam Friderici vastu.⁶⁹

Helt Rector dem Beclagten für, daß sich Kläger über ihn beschweret, alß hette er sich verweigert die Singe: vndt Schreibstunde abzuwarten, vndt ermahnet ihn, weil es in seiner Bestallung enthalten sein solte, solches hinfüro vnweigerlich zu verwalten.

Beclagter antwortet er hette sich der Schreibe stunde [5;6] nie verweigert, sondern Kälte // halber dieselbe daheim bißweilen verrichten müßen.

Was aber daß singen anlanget, wolte er sich nach deß Herrn Generaln erklärang verhalten, die also: gewesen: Er Beclagter solte damit nichts zu thun haben, sondern der Conrector solte die Verwalten, Darumb such, wann der Conrector solchem nachkäme, wolte er sich auch nicht weigern ihm ein adjuvant zu sein.

[5;7] Die Lunae 30 die Decemb/ris/ 1633.

In aedibus Rectoris aderant convocati Profefores: D. Andr. Virginus, Licent. Mancel/ius/, D. Belovius, Licent. Gotschenius, Frider. Menius, M.Oldenb/urgius/ et Mathematici. Proponit Rector.

1. Oeconomum profecturum Narvam petijße Promotoriales⁷⁰ ad Quaestorem, quaserit an concedendae.

Concludit Senatus quod sic.

2. Erinnerte Rector daß der Buchdrucker abermahl wegen der zugesagten Posthülffe sollicitiret, beehrte der Herren Profef/orum/ Meinung deßwegen zu erklären:⁷¹

Profefores resolviren sich weil Postmeister biß dato die Post noch nicht richtig gehalten vndt sie dhero ihm billig nichts zugeben befüget, so wollen sie demnach ihm itzo solches vngeachtet einen rdhr alß daß halbe verfloßene Jahr contentiren, vndt dafern er hinfüro richtig halten würde, ihm auch alle halbe Jahr 1 rdhr contentire/n/^a.

Becker ist mit dieser resolution zufrieden, bittet aber daneben, weil ihm zu schwer fallen, wolte die Druckerey absque sulario zu halten, daß die Vniversität beim künftigen Cancellario seinet wegen intercediren, vndt ein salarium befürdern wölle.

^a Lücke.

Rektor heidab kaebelusele ette, et kaebaja on ta peale kaevanud, nagu oleks ta keeldunud pidamast laulmis- ja kirjutustundi ning menitseb teda seda vastuvaidlematult pidama, sest see pidavat olema tema ametissenimetamise sees.

Kaebelune vastab, et ta ei ole kirjutustunnist kunagi keeldunud, vaid pidi seda külma tõttu vahetevahel kodus läbi viima.

Mis aga puutub laulmisse, tahab ta toimida härra kindrali teadaande kohaselt, mis on selline: temal, kaebelusel, ei pea sellega midagi tegemist olema, vaid konrektor peab seda /tundi/ andma. Sellepärast ka, kui konrektor seda teeb, ei taha ta sugugi keelduda temale abiliseks olemast.

Esmaspäeval, 30. detsembril 1633

Rektori majas olid kohal järgmised kutsutud professorid: dr. Andr. Virginus, lic. Mancelius, dr. Below, lic. Gotschenius, Fridr. Menius, mag. Oldenburg ja matemaatikud.

Rektor paneb ette:

1. Narva sõita kavatsev ökonoom on palunud promotoriaal-kirja⁷⁰ kvestori jaoks; /rektor/ küsib, kes tuleb anda.

Senat otsustab, et ja.

2. Rektor tuletas meelde, et raamatutrükikal on järjekordselt ärritatud postiteenistuse eest lubatud toetuse pärast /ja/ palus seepärast professoritel oma arvamust avaldada.⁷¹

Professorid otsustavad: olgugi et postmeister pole seni ajani veel posti/teenistust/ korralikult pidanud ja seepärast pole nad õigustatud talle õieti midagi andma, tahavad nad nüüd sellele vaatamata talle eelmise poole aasta eest maksta ühe riigitaalri ja kui ta edaspidi posti korralikult hakkab pidama, makstakse talle ka igal järgmisel pooleastal 1 riigitaalri.

Becker on selle otsusega rahul, palub aga ühtlasi, et ülikool tulevase kantseri juures tema eest kostaks ja palga nõutaks, sest tal läheks liiga raskeks trükikoda ilma palgata üleval pidada.

Wirdt ihm zum Bescheide gegeben, es soll auch deswegen seiner nach Möglichkeit in acht genommen werden.

[5; 7v] 3. Wirdt der Schluß renovirt, daß ein Patent in der Druckerey solle affigiret werden, daß nichts so nicht ab Inspectoribus subscribent solle gedruckt werden.

Die Saturni h. 9 die 16. Jan/uarii/ 1634.

Praesentibus Dominis Professoribus in aedibus Rectoris D. Virginio/, Licent. Mancelio/, D. Belovio, Licent. Götschenio/, Domino Frideric. Menio et Mathematicis.

1. Rector jubet ut praelegantur literae Quaestoris de dato Narvae 7. Jan/uarii/, petitque ut sum collegae dicant sententiam; an ulterius urgendus sit Quaestor ante adventum Camerarij Haral Bengdsons de nominando die, quo nostra salaria solvere popit.

Concludunt expectandum esse Camerarium.

2. legebantur literae à Samsonio transmissae in causa studiosorum^s contre Baumannum.

Quaerit Rector, an, qui et quomodo puniendi delinquentes.

Concluditur causam hanc futuro die Lunae esse ulterius ventilendam.

[5; 9] Die Saturni 23. Jan/uarii/ 1634 h. 10.

Coram Rectore /adsunt/ D. Virginio/, Licent. Mancelio/, D. Belovio, Fridericus Menius et Mathematici.

1. Proponit Rector 1. Instituti advocatum Rigensem à juvenis Baumanni tutoribus et cognatis plenarie instructum ut contra studiosos ferretur digna sententiâ, quaerens quid jam faciendum, an ex officio nobili judicis⁷² sit procedendum, an processu ulteriore judiciali?

Concludunt, ex officio esse procedendum, et à prandio studiosos à Magnif. Domino Rectore/, M. Schomero et secretario/ de juramento praestando monendos.

2. Petit Rector, ut eligantur tutores liberis relictis M. Oldenburchii/ p/iae/ m/emoriae/.

Eliguntur et confirmantur Dominus Licent. Mancelio/ et D. Belovius.

^s Muß sein: studiosorum.

Vestuseks öeldakse talle, et võimalust mööda tuleb teda selles suhtes meeles pidada.

3. Lõpuks korratakse, et trükikotta tuleks välja panna patent, et mitte midagi ei või trükkida ilma /trükikoja/ inspektorite allkirjata.

Laupäeval kl. 9, 16. jaanuaril 1634

Härrade professorite dr. Virginiuse, lic. Manceliuse, dr. Belowi, lic. Gotscheniuse, härra Friedr. Meniuse ja matemaatikute kohal olles rektori majas.

1. Rektor käsib ette lugeda kvestori kirja, antud Narvas 7. jaanuaril, ja palub ametikaaslastel teha otsus, kas edaspidi tuleks kvestorile peale käia, et ta enne kammeriiri Haral Bengtsoni tulekut määraks päeva, millal ta võiks meie palgad välja maksta.

Otsustatakse, et kammeriir tuleb ära oodata.

2. Loeti ette Samsoni saadetud kiri üliõpilaste kohtuasjas Baumann'i vastu.

Rektor küsib, kas, keda ja mil viisil tuleks süüdlasi karistada.

Otsustatakse, et seda süüasja tuleb edasi arutada tuleval esmaspäeval.

Laupäeval, 23. jaanuaril 1634 kl. 10

Rektori juures on kohal dr. Virginius, lic. Mancelius, dr. Below, Friedrich Menius ja matemaatikud.

1. Rektor esitab: 1. Ta /rektor/ olevat noormees Baumann'i eestkostjate ja sugulaste poolt põhjalikult instrueeritud Riia advokaadile peale käinud, et üliõpilaste suhtes tehtaks õiglane otsus /ja/ küsib, mida nüüd tuleks teha, kas lähtuda õilsa kohtunikusmeti suvast⁷² või edasisest kohtuprotsessist.

Otsustatakse, et tuleb lähtuda /kohtuniku/ameti suvast ning pärast lõunat peaksid kõrgealune härra rektor, mag. Schomerus ja sekretär üliõpilastele vande andmist meelde tuletama.

2. Rektor palub, et valitaks hooldajad õndsast mag. Oldenburgist maha jäänud lastele.

/Hooldajateks/ valitakse ja kinnitatakse härra lic. Mancelius ja dr. Below.

Eodem

Â prandio h: l Coram Rectore et Mathematicis Examinantur studiosi seorsim.

1. Accedit Nicolaus Prÿtz.

Quærit Rector anne ipsi constet, quis fuerit primus author istius commiſi in Rigensem et quis executor.

Dicit se primum authorem quidem nescire, se tamen consensisse.

Instat Rector ut dicat authorem et executorem, studiosus petit dilationem.

Auff M. Schomeri ermahnung sagt er endlich daß Sueno Olai Scopulander vndt Ericus Bergius p/ise/ m/emoriae⁷³ mit debeÿ gewesen. Petit sibi veniam abeundi et cum executoribus loquendj.

Conceditur â Rectore.

[5; 9y] 2. Jonas Cursor.

Nescit primum authorem, Executorem dicit Ericum Bergium, Laurentius Fördelius fuit instigator, miles factus⁷⁴, ut et Sueno Olai.

Imo Bergius fuit primus instigator, fatetur etiam se fuiſe unum ex realibus executoribus, dimittitur.

Redit Nicolaus Prÿtz et refert, Actores nolle ultro confiteri.

3. Nicolaus Olai. Nescit authorem.

Executorem salvâ conscientia prodere non poſe dicit, quoniam ad silentium hâc in parte juramento sit obstrictus.

4. Esaias Noblenius.

Nescit primum authorem et fatetur se fuiſe unum ex executoribus. Sie hetten auf der Communität aber nichts darumb gewust, wann es Pluntzki vndt Johannes Vallander ihnen nicht referiret.

Sueno Scopulander.

Ericus Bergius der erster so ihm den Mantel vber den Kopff geworffen vndt geschlagen.

5. Petrus Phoenix. Ad quæstiones.

1. An sciat primum authorem?

2. An etiam executores

Sealsemas

Kl. 1 pärast lõunat kuulatakse rektori ja matemaatikute juuresolekul üliõpilased ükshaaval üle.

1. Juurde astub Nicolaus Prütz.

Rektor küsib, kas ta teab, kes oli selle riialase vastu toime pandud /süüteo/ õhutaja ja kes peksja.

Ta ütleb, et ta õhutajat küll ei tea, kuid ise oli nõus olnud.

Rektor käib peale, et ta ütleks õhutaja ja peksja, üliõpilane palub edasi lükata.

Lõpuks ütleb ta mag. Schomeruse manitsemise peale, et Sueno Olai Scopulander ja õnnis Ericus Bergius⁷³ olid seal juures olnud. Ta palub luba ära minna ja peksjatega rääkida.

Rektor lubab.

2. Pedell Jonas.

Algatajat ta ei tea. Peksjaks ütleb Ericus Bergiuse, sõduriks läinud Laurentius Fördelius⁷⁴ oli ässitaja, nagu ka Sueno Olai.

Bergius oli küll peamine ässitaja, ütleb ka enda olema üheks tegelikest peksjatest. Lubatakse ära minna.

Tagasi tuleb Nicolaus Prütz ja teatab, et süüdlased ei tahs vabatahtlikult üles tunnistada.

3. Nicolaus Olai. Ta ei tea algatajat.

Ta ütleb, et puhta südametunnistusega ei või ta peksjat välja anda, sest ta on vandega kohustatud selles suhtes vaikima.

4. Esaias Noblenius.

Algatajat ta ei tea ja tunnistab, et on ise üks peksjatest. Nad ei oleks aga ühislauas sellest midagi teadnud, kui Plöntzki ja Johannes Vallander poleks seda neile jutustanud.

Sueno Scopulander.

Ericus Bergius oli esimene, kes tal mantli üle pea visanud ja lõõnud.

5. Petrus Phoenix. Küsimustele:

1. Kas teab algatajat?

2. Kas ka peksjaid?

ad 1.

Se planè nescire.

ad 2.

Item nescit.

[5;10] 6. Ambrosius è Palma:

ad 1. Me latet.

2. Scio et /illi/ sunt: Essias Noblenius, Jonas Eriçi, Ericus Bergius et Sueno Scopulander.

7. Johannes Raulinius.

1 et 2. Certo se non scire.

8. Johannes Vallander:

ad 1. se nescire quidem primum authorem. Er hette ihnen aber referiret, was minor ille Rigensis vor verba injuriosa sich verlauten laßen.

Ex Martino Justini audivit authorem fuiße Plunski.

[5;12] Die Martis 25 d. Martij aderant hor. 1 in 1634 aedibus^a Rectoris D. Virginii, Licent. Mancel/ius/, D. Belovius, Licent. Göttschen/ius/, Dominus Fridericus Menius et Mathematici ambo.

Proponit Rector et quærit.

1. Quomodo viduae Domini M. Oldenb/urgij/ p/ise/ m/emo-riæ/ de anno gratiæ solvendo subveniendum?⁷⁵

Concludunt, quoniam à Créditore Jacobo de Cöllen Narvæ salarium illud residuum arresto teneatur, quod tutores liberorum Oldenburgij hujus rei qualitatem et statum per literas à Quæstore expiscentur.

2. An Consilium illud nuperum, de vocando D. Ludenio ad juris et oratoris Facultates sit effectui tradendum nec ne?

Concludunt nominandos esse Illustri Generali viros D. Ludenium et Movium.⁷⁶

[5;13] Die Saturni /29 die/ Martij h. 9 in aedibus Rectoris præsentibus D. Virginio, L. Mancel/io/, D. Belovio, Licent. Göttschenio, Frid. Menio et ambobus Mathematicis.

^a Muß sein: Die Martis 25 d. Martij 1634 hor. 1 in aedibus...

- /Vastas:/ 1. Ei tea üldse.
2. Ei tea samuti.

6. Ambrosius von Palmbaum.

1. Mulle teadmata.
2. Tean ja /need/ on: Esaias Noblenius, Jonas Erici, Ericus Bergius ja Sueno Scopulander.

7. Johannes Raulinius.

- 1 ja 2. Ta ei tea kindlalt.

8. Johannes Vellander.

1. Algatajat ta küll ei tea. Ta oli neile aga rääkinud, milliseid solvavaid sõnu too väike riislane oli kõlada lasknud.

Martin Justinilt oli ta kuulnud, et õhatajaks oli Plöntski.

Teisipäeval, 25. märtsil kl. 1 1634 olid rektori majas kohal dr. Virginus, lic. Mancelius, dr. Below, lic. Gotschenius, härra Friedrich Menius ja mõlemad matemaatikud.

Rektor paneb ette ja küsib:

1. Mil viisil tuleks öndsa härra mag. Oldenburgi lesele armuaste eest maksta?⁷⁵

/Professorid/ otsustavad, et Oldenburgi laste hooldajad küsivad kvestorilt kirja teel järele, milline on selles küsimuses asjade isaloom ja seisukord, sest et Narvas hoiab võlasaldaja Jacob von Küllen saadaolevat palga aresti all.

2. Kas see hiljutine kavatsus kutsuda dr. Ludenius juuraja kõnekunsti professoriks tuleks edasi anda täideviimiseks või mitte?

/Professorid/ otsustavad, et kõrgestisündinud kindralile tuleb ametisse nimetamiseks ette panna isandad dr. Ludenius ja Novius.⁷⁶

Laupäeval, 29. märtsil kl. 9 on rektori majas kohal dr. Virginus, lic. Mancelius, dr. Below, lic. Gotschenius, Friedr. Menius ja mõlemad matemaatikud.

1. Rector protestatur contra proximam conclusionem de vocando Ludenio, cum incumb/st/^a Decano Facultatis Juridicee nōminare J/uris/C/onsul/tum, idque hactenus non factum sit, neque /---/.⁷⁷

1. Anne proximè fuerit conclusum per majora ut vocaretur D. Ludenius, an verò alius in vicinia.

2. Deinde Anne, si maximè, propter rationes ex l/e/gibus^a adductas proxima conclusio sit rescindenda.

Concludunt quod ita, ---^b per majora hęc tamen conditione, si certior fieret vel fieri posset, de statu belli Polonici.⁷⁸

Approbatum Licent. Gotschenius pro Theologo extraordinario.

^a Lücke.

^b Gestrichen: sit conclusum.

1. Rektor protesteerib viimase, Ludeniuse kutsumise kohta /tehtud/ otsuse vastu: sest õigusteadlase nimetamine on õigusteaduskonna dekaani kohuseks ja see pole senini toimunud ega /---/.⁷⁷

1. Kas viimasel korral ei otsustatud mitte häälteenamusega dr. Ludeniuse kutsumine või on silmapiiril keegi teine?

2. Seejärel, kui see tõesti on nii, kas tuleks seadustest lähtuvate kaalutluste tõttu eelmine otsus kehtetuks lugeda?

/Professorid/ otsustavad, et jah, aga sel tingimusel, kui on teatavaks saanud või võiks teatavaks saada, kuidas on lood Poola sõjaga.⁷⁸

Lic. Gotschenius kinnitatakse erakorraliseks teoloogia-professoriks.

KOMMENTAARID

¹ Jacob Skytte (1616-1654) oli Liivimaa, Ingerimaa ja Käkisalmla kindralkubernereri, Academia Gustaviana kantserleri Johan Skytte kolmest pojast noorim, tol ajal sinult 16-aastane. Kuigi Jacob Skytte oli vaid rector illustris, kel oli õigus jätta ülikooli juhtimine täielikult prorektori kanda, toimis ta ometi tegeliku rektorina. Tema tegevus oli aga tagasihoidlik, kui otsustada selle järgi, et 1632/33. õ.-a. talvesemestri jooksul peeti sisuliste küsimuste arutamiseks ainult 3 senati istungit. 1633. a. kevadel, pärast uue rektori valimist, lahkus J. Skytte Tartust ning asus pikemale õppereisile Madalmaadesse ja Inglismaale. (G. Elgenstierna. Den introducerade svenska adelns ättartavlor. 7. Stockholm, 1932, lk. 320; E. Wrangel. Sveriges litterära förbindelser med Holland särdeles under 1600-talet. Lund, 1897, lk. 70.)

² Ülikooli põhimääruse ja professuuride nimestiku kohaselt pidi nelja teaduskonna peale kokku olema 17 professuuri nagu Upsalas (Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 30-31). Seda nägi ette ka 1632. a. eelarve, kuid osa professuure ühendati, nii et ühtekokku jäi neid 13 (Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 161-162). Tegelikuses jäi nii 1632/33. õ.-a. kui ka edaspidi osa professorikohti täitmata. Esimesel õppeaastal oli ametis 10 professorit. Senati esimeselt istungilt puudus teine teoloogiaproffessor Georg Mancelius.

³ Loss (arx) - ülikooli professoritel võimaldati koosolekute pidamiseks kasutada Tartu esehalduri residentsi.

⁴ Aastatel 1619-1633 1 riigitsaler = 6½ hõbemarka.

⁵ Prorex - mõeldud on Liivimaa, Ingerimaa ja Käkisalmla kindralkubernereri kui kuninga asemikku provintsis.

⁶ Ad mensam pro ad mensem - tegemist on ervatavasti täheveage. Pole usutav, et toitlustusinspektorid sinult üheks kuuks valiti.

⁷ Hagejaks oli Tartu õuekohtu fiskaali Christopher Meibildi lesk, kelle volitusel esines 15. juulil 1632 fiskaalikohtale asunud Valerius Tranceus (vt. ENSV RAKA, f. 278, nim. 1, s.-ü. XXII-3, l. 5, 78; f. 995, nim. 1, s.-ü. 253, lk. 102).

⁸ Sellal olid Tartu Jaani kiriku valdusse pärandusena või ostu teel läinud mitu elumaja, mis müüdi edasi või anti rendile (ENSV RAKA, f. 995, nim. 1, s.-ü. 21865, l. 62, 69, 121, 122p., 123).

⁹ Kirikuisa (Kirchen Vater) - üks bürgermeistritest, kes vastutas linnakiriku suhtes linnale pandud organisatsiooniliste kohustuste täitmise eest; majanduslike kohustuste (kiriku remont, varade hooldamine) täitmise eest olid vastutavad kahe, Suur- ja Väikegildi liikmete hulgest valitud kiriku eestseisjad (vt. ENSV RAKA, f. 995, nim. 1, s.-ü. 253, lk. 196, 396; s.-ü. 254, lk. 515). - Tollal olid Tartu bürgermeistriteks Franz Johannaen ja Nicolaus Teschen (Fr. K. Gadebusch. Livländische Jahrbücher, Th. 3, Abschn. 1. Riga, 1781, lk. 21).

¹⁰ Fr. Meniuse "Relatio von Inauguration der Universität zu Dörpat, geschehen den 15. Octobris, Im Jahre 1632" sisaldas ülikooli asutamisteremoonia kirjelduse, Johan Skytte avalikud plakatid 18. 8. 1630, 21. 9. 1632, asutamisakti ning professuuride nimestiku. Nähtavasti avaldati see töö ülikooli tutvustamiseks (vt. R. Liljedahl. Svensk förvaltning i Livland 1617-1634. Uppsala, 1933, lk. 401).

¹¹ Siin ja edaspidi on kindrali all mäeldud Liivimaa kindralkuberneri ja ülikooli kantserit Johan Skyttet.

¹² "Relatio" kogumaht on 2 trükipoognat (32 lk.).

¹³ Tõenäoliselt Gustav II Adolphi poolvend Carl Carlsson Gyll(d)enhielm (1574-1650), kes oli Rootsi riiginõunik ja riigiamiral ning 1633-1644 alaealise kuninganna Kristiina eestkostevalitsuse liige.

¹⁴ Poeet (poeta) - ilmselt kõne- ja laulekunsti professor H. Oldenburg.

¹⁵ Vande kohaselt oli senati assessoritel keelatud istungitel arutatut kõrvalistele isikutele rääkida (Tartu ülikooli ajaloo allikaid, lk. 42).

16 Georg Mancelius promoveeriti teoloogialitsentsiaadiks 19. detsembril 1632.

17 Mõelaud on Rootsi kuninga Gustav II Adolphi langemist 6. novembril 1632.a. Lützeni lahingus. Ametlik teade kuninga surmast jõudis Rootsi Riigipäeva liikmeteni 8. detsembril 1632 (Svenska riksrådets protokoll. 2. 1630-1632. Stockholm, 1880, lk. 251). Tartusse jõudis teade nähtavasti 2-3 nädalat hiljem.

18 15 autorilt ilmusid leinaluuletused väljaandes: *Academicorum Dorpatensium Poemata in Excessum Gvstavi Adolphi Suecorum ... Regis ... Fvssa. Dorpati, Jacobvs Pistorius, 1633.*

19 Andreas Virginiuse maja asus Suurturu ääres piiskopi-aegse apteegihoonet kõrval Seksa värava läheduses. Selle said ta kaasavaraks Tartu raehärralt Nicolaus Teschenilt abielludes tema tütrega 1633.a. (ENSV RAKA, f. 995, nim. 1, s.-ü. 21865, l. 8; Robert Arthur v. Lemm. *Dorpaten Ratelinie 1319-1889 und das Dorpaten Stadtamt 1878-1918*. Marburg/Lahn, 1960, lk. 144.) Kas kõnesolev senati istung juba selles majas toimus, pole teada.

20 Petrus Gotschenius promoveeriti teoloogialitsentsiaadiks 2. jaanuaril 1633.

21 Ülikoolile antud privileegide alusel taotleti Ingerimaal asuvate maavalduste immissiooni, et talupojad juriidiliselt alluksid ainult Academia Gustavianale ja et nad vabastataks kõigist riiklikest kontributsioonidest ja muudest kohustustest, nagu seda oli tehtud Upsala ülikooli talupoegadega. Johan Skytte määrab 4. märtsil 1633. a. ülikoolile külasid Ingerimaal, kuid täielikult läks nende valitsemine Academia Gustaviana kätte alles 1638. a. (Tartu Ülikooli ajaloo alliksid, lk. 74-76, 85-86; H. Piirimäe. *Tartu ülikooli finantsidest XVII sajandil*. - TRÜ Toim., 1974, v. 340, lk. 49-50.)

22 Virginius Rootsi ei sõitnud. Mis ülesandel ja kui kauaks H. Hein Rootsi saadeti, pole teada. Igatahes 1633. a. septembris oli ta Tartus tagasi. Hiljem viibis H. Hein korduvalt ülikooli esindajana Rootsis.

23 Kvestor - ülikooli ametnik, kelle kompetentsi kuulusid majendus- ja finantsasjad, sealhulgas palgade ja stipendiumide Ingerimaalt Tartusse toimetamine ja väljamaksmine.

Kvestoriteks olid: sept. 1632 - jaan. 1639, mai 1640 - suvi 1644: Oluff Bengtson Gadd; mai 1639 - mai 1640: Claes Nottbeck; 1644-1647 (asekvestorina), 1647-1650: Johannes Erici (Stiernstråle); jaan. 1650-1654: Sven Brustorff (Brüse); 1654-1656: Gudmundus Lidenius (TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 9, l. 7p., 9; s.-ü. 11, l. 7p.; s.-ü. 18, l. 4, 11p.; s.-ü. 46, l. 28, s.-ü. 50, l. 4, 6, 33; ENSV RAKA, f. 278, nim. 1, s.-ü. XXII-23, l. 21p.-22; Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 163, 179, 204).

²⁴ Esimesed kuus aastat valiti Academia Gustaviana rektorit iga poole aasta tagant, Rootsi kuninganna Kristiina eestkostevalitsuse 10. jaanuari 1638. a. määruse kohaselt hakati seda tegema kord aastas (Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 91, 93).

²⁵ Et matemaatikaprofessor Joachim Warneke oli sekretärina ise protokollija, jättis ta oma nime tavaliselt kirjutamata.

²⁶ Ülikooli põhimääruses oli rektorite valimise järjekord teaduskondade kaupa kindlaks määratud. Kõigepealt valiti rektoriks korraline teoloogiaprofessor, seejärel juuraprofessor, kellele järgnes meditsiiniprofessor ning viimasena filosoofiateaduskonna professor (Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 42-43). Tegelikuses polnud aga alati võimalik sellest kinni pidada.

²⁷ S. Ackerbaumi kaebekiri ja tunnistajate seletuskirjad on säilinud (vt. TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 37, l. 1-4p.).

²⁸ Goswini teener - Goswin Clauseni teener (TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 37, l. 2).

²⁹ Igavene vaikimine (silentium perpetuum) - juriidiline põhimõte, mille kohaselt isikut, kes esitatud hagi või tunnistust ei saanud tõendada, kohustatakse pärast uurimist ja kohtuotsust karistuse ähvardusel edaspidi sellest vaikima. (J. H. Zedler. Grosses vollständiges Universallexicon. Bd. 40. Halle-Leipzig, 1744, vrg. 99.)

³⁰ Võrdluseks: trahvisumma 3 riigi- ehk speetsiistaalrit on võrdne ühistoidul oleva üliõpilase ühe kuu toitlustamiskuludega (vrd. Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 162;

H. Piirimäe. Tartu ülikooli finantsidest XVII sajandil, lk. 45; ENSV RAKA, f. 278, nim. 1, s.-ü. XXII-3, lk. 86p.).

³¹ Põhimääruse kohaselt olid magistrikraadi saamiseks küllalt ranged tingimused. Filosoofiamagistri kraadi omandamiseks tuli õppida filosoofiateaduskonna aineid 6 aastat (kas Tartus või Uppsalas). Kraaditaotleja pidi sooritama eraviisilise eksami (filosoofiateaduskonna dekaan ja 5 professorit küsitlesid teds kaks tundi) ja avaliku eksami, mis koosnes 7-tunnisest (vaheajaga) disputeerimisest ja loengust. (Tartu Ülikooli ajaloo alliksid, lk. 55-56.)

Kandidaadi kulutused olid suured. Võõrustamiskulud ja promotsiooni läbiviivale professorile ning dekaanile makstav summa vastasid enam-vähem professori 2 kuu sissetulekule (vt Tartu Ülikooli ajaloo alliksid, lk. 59, 161). Need kulutused aga osaliselt nähtavasti hüvitati riigi poolt, sest 1633. a. oli ülikooli erakorraliste väljaminekute hulgas näidatud eraldi summa kolme magistrikandidaadi jaoks (ENSV RAKA, f.278, nim. 1, s.-ü. XXII-3, l. 140p.).

Kõik kolm - Petrus Andreae, Jonas Lannerus ja Petrus Turdinus olid varem Uppsalas õppinud ja 1633. a. Tartus magistriks saanud. Jonas Lannerus oli 1633. a. mais nähtavasti magistrieksamid sooritanud, kuid polnud veel promoveeritud. (Uppsala universitets matrikel 1595-1817. Register. Uppsala, 1971, lk. 423, 425, 278; ENSV RAKA, f. 278, nim. 1, s.-ü. XXII-3, l. 85-85p.; TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 42, l. 8p.)

³² Järgnev J. Weidlingi tüliasi sai alguse sellest, et üliõpilased polnud rahul tema heebrea keele algkursuse õpetamisega. Üldise õpetamiskeemi järgi tuli õpiku põhjal selgeks teha grammatikareeglid (praecepta), mille illustreerimiseks kasutati tekstinäiteid (exempla) (Fr. Paulsen. Geschichte des gelehrten Unterrichts. 1. Leipzig, 1919, lk. 345). Ülikooli põhimääruse kohaselt tuli õpikuna kasutada Johannes Buxtorphiuse heebrea keele grammatikat; grammatikareeglite kasutamist (usum praeceptorum) tuli näidata aga Vana Testamendi tekstide varal (Tartu Ülikooli ajaloo alliksid, lk. 65). Weidling aga, selle asemel et õpetada heebrea keelt loenguplaani (dispositio) alusel ülaltoodud viisil, hakkas üliõpilastelt kohe lugemist ja tõlkimist nõudma, ilma et näil heebrea keele tähedki oleksid veel selged olnud.

33 J. Skytte resideeris oma viimased Liivimaal viibimise kuud Riias, 1633. a. mai lõpus siirdus ta lõplikult Rootsi. Liivimaa, Ingerimaa ja Käkisalme kindralkuberneri kohalt astus ta ametlikult tagasi 1634. a. sügisel. (R. Liljedahl. Svensk förvaltning i Livland, lk. 490, 537.)

34 Mag. Nicolaus - Nicolaus Laurentii Aritander, immatrikuleeriti Uppsalas 1629, Tartus 24. aprillil 1632, magistriks sai 1633 (Uppsala universitets matrikel 1595-1817. Register. Uppsala, 1971, lk. 389; TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 32, l. 3p.; s.-ü. 42, l. 8p.).

35 vt. lk. 41, 43 (22. mai protokoll).

36 Üliõpilaste vastu esinesid kaebusega Tartu garnisoni ooberstleitnant Jost Taubele alluvate kompaniide ülemad - major Niels Dobler, kaptenid Otto Örtten ja Johan Nielsson ning ühe ooberstleitnant Renholt Wrangelile alluva kompanii kapten (vt. ENSV RAKA, f. 278, nim. XXII-3, l. 49p.-51p.).

37 Vastavalt ülikooli põhimäärusele (8. peatükk 5. lõik § 3) oli kangekaelsus (contumacia) karistatav ametist tagandamisega (Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 50).

38 Seni pole õnnestunud leida küsimustikku, mis suurendaks vastuste väärtust pedagoogika ja keeleõpetamise ajaloo seisukohast.

39 Heebrea keeles kirjutamisel kasutatakse punkte abimärkidena vokaalide tähistamiseks.

40 Mõeldud on mitme professori täitmist ühe professori poolt. Osa professoreid pidi ühe palga eest lugema mitut sinet (H. Piirimäe. Tartu Ülikooli finantsidest XVII sajandil, lk. 44).

41 Põhimääruse kohaselt pidi iga professor vähemalt kord aastas disputeerima (Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 50).

42 Seda presumptsiooni läiki, kus mingi juriidilise fakti tõelisust eeldatakse seni, kuni pole tõestatud vastupidist, kasutatakse kohtupraktikas laialdaselt.

43 Võrdluseks: 6-riigitaalne trahvisumma vastab 600 vasktaalrit aastas saava professori 10 päeva palgale.

44 Sarvi maha heitma (cornus deponere) - rituaal, mis

sümboolselt kujutab, et üliõpilaseks saanud nooruk on endalt maha heitnud kõik pahed ja rumalused. 17. sajandil ülikoolides laialt levinud depositsiooniritusali pidid läbi tegema kõik uustulnukad, kes polnud varem kõrgkoolis õppinud. Tsere-moonia viis läbi deposiitor, kelleks oli mõni vanem, tavaliselt magistrikraadiga üliõpilane, filosoofiateaduskonna dekaani juuresolekul. (Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 54-55.)

Baumenni-nimelist riislast kõnesoleval ajal Königsbergi ülikoolis immatrikuleeritud pole (vt. G. Erler. Die Matrikel der Albertus-Universität zu Königsberg i. Pr. Bd.3. Leipzig, 1917, lk. 16-17).

⁴⁵ Veel 1620. aastate lõpul kantavad põlvsukad esendusi 1630. aastatel allakäänatud säärega seabastega, mis olid moes Kolmekümnesastase sõja lõpuni. Pilkest, mille osaliseks said põlvsukkade kandjad, võib oletada, et uus moerõivastus oli 1630. aastate algul Liivimaalgi läbi lõõnud, kuid et selle muutumine üsna kulukas oli, pidid väesemed üliõpilased lep-pima vanamoelise rõivastusega.

⁴⁶ Termin "blaumüser" tuli kasutusele 16. sajandi esimesel poolel Madalmaades väheväärtusliku mündi rahvapärase nimetusena. 17. sajandi algusest kasutati seda Saksa aladel suurel arvul münditud kaheksandiktaalrite nimetusena (Transpress Lexikon. Numismatik. Berlin, 1976, lk.43-44). Blaumüser oli Baltimaail tuntud juba 1576. a., mil esineb Hiiumaa vaku-raamatus ning vastas tookord veerandöörile ehk neljale uuele Tallinna killingile. 1 Tallinna mark = 8 blaumüserit. (Tegemist on uue Tallinna margega, milles oli 32 uut killingit; vana margas oli 36 vana killingit.) (L. Tiigi teatel 26.11.1977.) Tõenäoliselt on 1632/33. õ.-a. tegemist siiski kahek-sandiktaalriiga. Sel juhul 3 blaumüserit = 36 vaskööri.

⁴⁷ 1 rundstück ehk vasköör = $\frac{1}{32}$ vasktaalrit.

⁴⁸ Pugil/.../ - oletatavasti on mõeldud Liivimaa kindral-kubermanguvalitsuse kirjutajat Johan Hunerjegerit (vt. ENSV RAKA, f. 278, nim. 1, s.-ü. XXII-2, l. 47). "Pugil/larius?" - "kirjutaja" on tuletatav sõnast "pugillar(es)", mis tähendab vahaga kaetud tahvlit, millele stiilusega kirjutati. Sõna "pugil(ator)" kasutati keskaegses ladina keeles "vehkleja" tähenduses. Kui antud kontekstis on tegemist vehklemisõpeta-

jaga, oleks see ainseks teadaolevaks faktiks, et 1630. aastal Tartus vehklemist õpetati. Eirata ei saa ka sõna "pugilator" käskjala tähenduses. 1633. a. oli näiteks Tartu õuekohtu teenistuses 3 käskjalga (ENSV RAKA, f. 278, nim. 1, s.-ü. XXII-2, l. 47).

⁴⁹ Kirjaga 8. juunist 1633 nimetab Liivimaa kindralkuberner J. Skytte Petrus Schomeruse Academia Gustaviana astronoomiaprofessoriks (Tartu Ülikooli ajaloo alliksid, lk. 206).

⁵⁰ Võib oletada, et vaen mõlema mehe vahel võis tekkida 1625.-1626. a. paiku Königsbergis, kus A. Virginius oli sellal filosoofiateaduskonna adjunkt ning J. Weidling võis Saksamaalt Bestimaale sõites seal pestuda (vt. J. Fr. v. Recke, K. E. Napier-sky. Allgemeines Schriftsteller- und Gelehrten-Lexikon der Provinzen Livland, Ehstland und Kurland. Bd. 4. Mitau, 1832, lk. 439, 482).

⁵¹ Petrus Turdinus oli depositeeriks (tseremoonia läbiviijaks, vt. kommentaar 44) aastail 1633-1637 (TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 33, l. 5-7; Th. Beise. Fortgesetzter Beitrag zur Geschichte der ältesten Universität Dorpat. - Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands. Bd. 8. Riga, 1857, lk. 516-520).

⁵² Lähtepunktid (articuli positionales), mille alusel hageja selgitab oma süüdistust ja mille põhjal toimub tunnistajate ülekuulamine (J. H. Zedler. Grosses vollständiges Universalexicon. Bd. 28. Leipzig-Halle, 1741, vrg. 1728-1731).

⁵³ Arvatavasti mõeldakse trivialekooli õpilaste eksamineerimist (vt. Tartu Ülikooli ajaloo alliksid, lk. 88). 1630. a. asutati Tartus vastevatud gümnaasiumi juurde trivialekool, mis alama astme koolina valmistas õpilasi, sealhulgas ka eesti, läti ja ingeri lapsi ette gümnaasiumi astumiseks. Gümnaasiumi muutmisel ülikooliks kaeti 1638. aastani töötava trivialekooli ülalpidamiseks ülikooli eelarvest (Fr. Puksov. Episoder ur skolväsendets historia i Tartu, lk. 20).

⁵⁴ Tegemist on riigi toidul (alates 1638. a. stipendiumil) olevate üliõpilaste semestrieksamitega, mis põhimääruse kohaselt tuli läbi viia enne rektori vahetust (Tartu Ülikooli ajaloo alliksid, lk. 67).

55 Joschimsaal (Joachimicus) - saksa päritoluga hõbemünt, mida hakati alates 1518. a. välja laskma Joschimstalis Böömimaal. 17. sajandiks muutus see saksa aladel riigitaalriks nimetatud münt stabiilseimaks maksevahendiks Euroopas. Rootsisis lasti riigitaal (riksdaler) ametlikult käibele 1619. a.

56 Ökonoom - ülikooli ametnik, kes korraldas ühistoidul olevate üliõpilaste toitlustamist. Ökonoomid olid: 1632: Hans Raspe; 1.9.1633-1634: Onumpher Kyri; 1634-1636: Hermann Reverding (Rauding); sept. 1636-1638: Hans Dreff (TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 42, l. 2, 3, 8, 9, 11; s.-ü. 46, l. 12, 25).

57 1632/33. õ.-a. talvesemestril polnud ühislausa kohtade arv veel kindlaks kujunenud, seda suurendati vastavalt vajadusele üliõpilaste arvu kasvades (ENSV RAKA, f. 278, nim. 1, s.-ü. XVII-3, l. 85-86). 1633. a. sügisest oli aga ühislausa kohtade arv 47-48, mis tähendas seda, et uustulnukas ei sœnud ühislauda enne, kui mõne lahkuva üliõpilase arvel koht vabanes (vt. TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 42, l. 8p.-9, 20-20p.). Olukorrast loodeti välja tulla sellega, et taheti uustulnukad ühistoidul olevate üliõpilaste kulul linnakodanike juurde kostile panna.

58 2 marka (alla ühe vasktaalri) on nädala kostirahaks küll tühine summa võrreldes ühistoidul oleva üliõpilase kohta nädalas kulutatava 2 vasktaalriga.

59 1634. a. algasid lihavõttepühad 6. aprillil (O. Grotefend. Taschenbuch der Zeitrechnung. Hannover, 1941, lk. 168).

60 Mõlema õiguse doktor (juris utriusque doctor) - keskejal omistati see tiitel doktoriks promoveeritud õigusteadlasele kui rooma ja kanoonilise õiguse tundjale; 17. sajandil tähendas protestantlikes maades pigem rooma ja kohaliku õiguse doktori kraadi.

61 11. novembril 1633 kirjutati mõlemad trükkalised ka metrikliisametusse (TRÜ TR KHO, f. 7, s.-ü. 42, l. 5p.; Th. Beise. Beitrag zur Geschichte der ältesten Universität. - Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands. Bd. 8. Riga, 1857, lk. 155).

62 Kammeriir (camerarius) - riigi tulude ja kulude

arvestamisega tegelev ametnik. Tema kätte Liivimaa kindral-kubermengu arvekotte koondusid kõigi Liivimaal asuvate asutuste, sealhulgas ka ülikooli sissetulekute ja väljaminekute aruanded (R. Liljedahl. Svensk förvaltning i Livland, lk. 491).

63 Liivimaa ülemkonsistorium - 24. juunil 1633 loodud kõrgeim kiriklik keskasutus, mis koosnes ilmalikust direktorist, superintendendist ja assessoritest. Pidi koos olema iga aasta juuni keskpaigast juuli keskpaigani Tartus (Ernst H.J. Lundström. Bidrag till Livlands kyrkohistoria under den svenska tidens första skede från Rigas intagande 1621 till freden i Oliva 1660. Uppsala-Stockholm, 1914, lk. 84-87).

64 18. novembril 1633 kammeriirile Riiga saadetud kirjas kurdeti kvestori üle, kes oleks pidanud poole aasta palgad juba septembris välja maksa, kuid polnud seda seniajani teinud. Samas paluti kvestorit mõjutada, et see, juhul kui ülikoolile määratud mõisatest saadavast saagist ei piisa palgade maksmiseks, täiendaks seda mujalt Kaporje läänist saadavaga (ENSV RAKA, f. 278, nim. 2, s.-ü. 170, lk. 3-6).

65 Võrdluseks: matemaatikaprofessor Warnekele lubatud reisiraha vastas tema ligi 4 kuu palgale (1633. a. maksti õppejõududele ja ametnikele välja 9446 vaskaalrit, matemaatika aastapalk oli 700 vaskaalrit. - H. Piirimäe. Tartu ülikooli finantsidest XVII sajandil, lk. 45; Tartu Ülikooli ajaloo alliksid, lk. 162).

66 Asehaldur - Rootsi kõrgem võimukandja, kes oma halduskonnas (neid oli Liivimaa, Ingerimaa ja Käkisalme kindral-kubermangus 6) oli vastutav garnisonide ülalpidamise ning riigimaksude (statsioon jm.) laekumise eest (R. Liljedahl. Svensk förvaltning i Livland, lk. 254-256, 500-501). Tartu maakonna asehaldur oli Jost Taube, kes ooberstleitnandina oli ka üks Tartu garnisoni ülemaid.

67 Rootsi kuningenna Kristiina eestkostevalitsuse resolutsiooniga 8. maist 1635 tehakse ülikoolile küttepuude muretsemine asehalduri (maapealiku) kohustuseks (Tartu Ülikooli ajaloo alliksid, lk. 83).

68 Ülikoolis algas majendusaasta 1. septembril, kubermanguvalitsuses aga 1. jaanuaril (H. Piirimäe. Tartu ülikooli

finantsidest XVII sajandil, lk. 42).

⁶⁹ Õpetajaid oli triviaalkoolis kolm: rektor, kelle ülesandeks oli õpetada ladina keele algkursust ja arvatavasti katekismust, konrektor, kes õpetas laulmist, ning subkonrektor õpetas kirjutamist, läti keelt ja arvatavasti ka arvutamist. 1633. a. oli rektoriks Petrus Gotschenius, konrektoriks Jacob Langstadius ja subkonrektoriks Adam Fridericus (Friderici). (R. Liljedahl. Svensk förvaltning i Livland, lk. 405-406.)

⁷⁰ Promotoriasalkiri (promotoriales) - kiri, milles palutakse alluvatelt ametivõimudelt või -isikutelt mingi asja kiirendatud lahendamist. Antud juhul paluti kvestorit kiiresti palgad välja maksta.

⁷¹ 1632. a., kui trükkal J. Becker polnud veel ülikooli jurisdiktsiooni all, palus ta Tartu raelt rahalist toetust trükikoja pidamise ning postiteenistuse jaoks (ENSV RAKA, f. 995, nim. 1, s.-ü. 253, lk. 75-76). Kas seda talle ka anti, reeprotokollidest ei selgu.

⁷² Õilsa kohtunikumeti suva (officium judicis nobile) - kohtupraktikas erandjuhtudel rakendatav kohtuniku õigus teha otsus oma kogemuste ja intuitsiooni alusel, juhul kui puuduvad erandolukorrale vastavad õigussätted (J. H. Zedler. Grosses vollständiges Universallexicon. Bd. 21. Leipzig-Halle, 1739, vrg. 183).

⁷³ Ericus Bergius suri Tartus üliõpilasesena 14. septembril 1633. a. (P. Wilstadius. Studerande smälänningar vid svenska skademiën i Dorpat-Pernau 1632-1710. - Natio Smolandica. Lund, 1957, lk. 3).

⁷⁴ Laurentius Fördelius oli ülikoolist lahkunud 25. juulil 1633 (ENSV RAKA, f. 278, nim. 1, s.-ü. XXII-3, l. 141). Academia Gustaviens üliõpilaste sõjaväkke astumise kohta pole koostaja seni rohkem andmeid leidnud, kuigi ajalookirjenduses on tavaliuks peetud, et Tartu üliõpilased Kolmekümneaastase sõja ajal suviti raamatud relvade vastu vahetasid (vrd. P. Treiberg. Tartu linn Rootsi ajal (sa. 1625-1704). - Tartu. Tartu, 1927, lk. 77).

⁷⁵ H. Oldenburg suri 19. jaanuaril 1634. a., teistel andmetel 1633. a. lõpul (J. Bergman. Universitetet i Dorpat under

svenske tiden. Gustav II Adolfs sista kulturskapelse. Uppsala-Stockholm, 1932, lk. 55).

Armuaasta (annus gratiae) - aeg, mille jooksul surma läbi lahkunud ametniku pärijad, eriti ta lesk ja lapsed tema palga edasi saavad. Ametlikult määrati professorite leskedele armuaasta alles Rootsi kuninganna Kristiina eestkostevalitsuse 1635. a. 8. mai resolutsiooniga (Tartu Ülikooli allikaid, lk. 83).

76 Ametlikud kutsed L. Ludeniusele ja J. Moviusele saatis J. Skytte 10. mail 1634, teatades sellest samaaegselt ka ülikoolile (Upsala Ülikooli Raamatukogu, Nordini kogu, kd. 66, l. 13p.; mikrofilm TEÜ TR KHO-s). L. Ludenius, olles 1618. aastast Greifswaldi ülikooli professoriks, oli seal veel 1635. a. sügisel praktilise filosoofia ning ajaloo professor ning filosoofiateaduskonna dekaan. 25. septembril 1635 lahkus ta pidulikult Greifswaldi ülikooli teenistusest (E. Friedlander. Aeltere Universitäts-Matrikeln. II. Universität Greifswald. Bd. 1. Leipzig, 1893, lk. 553, 555). Tartusse asus ta ilmselt 1635. a. lõpul, kui õppetegevus oli normaliseerunud. Ta sai H. Oldenburgi asemele kõne- ja luulekunsti professoriks ning lisaks veel teise juuraprofessori kohta.

J. Movius pidi tulema J. Weidlingi asemele heebrea keele professoriks (J. Bergman. Universitetet i Dorpat under svenska tiden, lk. 56-57), kuid tema kohta puuduvad andmed.

77 Põhimääruse kohaselt pidi vastava teaduskonna dekaan 30 päeva jooksul senati kokku kutsuma vabale kohale professori valimiseks. Dekaan teatas nime(d) rektorile, see kantslerile, kes esitas ametissekutsumise kirja kuningale kinnitamiseks (Tartu Ülikooli ajaloo allikaid, lk. 48-49). Rektor H. Hein oli ise sainsa juuraprofessorina ka õigusteaduskonna dekaan.

78 Poola ja Rootsi vahel 16. septembril 1629 6 aastaks sõlmitud Altmarki vaherahu tähtaeg hakkas lõppema ja uue sõja puhkemise oht tekitas ka Tartu professorkonnas perspektiivituuse meeoleolusid. 1635. a. siirdus osa professoreid ja üliõpilasi koguni Tallinna. Alles pärast vaherahu pikendamist 2. septembril 1635 Stumsdorfis 26 aastaks võidi Liivimaal jälle kergemalt hingata. Vähehaaval stabiliseerus ka õppetöö Tartus.

ANMERKUNGEN

¹ Jacob Skytte (1616-1654) war der jüngste von den drei Söhnen des Generalgouverneurs von Livland, Ingermanland und Kexholm und des Kanzlers der Academia Gustaviana Johan Skytte. Als Rektor der Dorpater Universität war er nur 16 Jahre alt. Obwohl Jacob Skytte rector illustris war, der das Recht hatte, die Leitung der Universität völlig dem Prorektor zu überlassen, handelte er doch als wirklicher Rektor. Seine Tätigkeit war aber zurückhaltend, danach zu schließen, daß im Wintersemester 1632/33 nur 3 Sitzungen des Senats abgehalten wurden, auf denen man den Lehrbetrieb und das Wirtschaftsleben der Universität berührende Fragen erörterte. Im Frühjahr 1633, nach den Wahlen des neuen Rektors, verließ J. Skytte Dorpat und machte sich auf eine längere Studienreise in die Niederlande und nach England. (G. Elgenstierna. Den introducerade svenska adelns ättartavlor. 7. Stockholm, 1932, S. 320; E. Wrangel. Sveriges litterära förbindelser med Holland särdeles under 1600-talet. Lund, 1897, S. 70.)

² Laut den Konstitutionen der Universität sollten in den vier Fakultäten 17 Professuren begründet werden wie in Upsala (Quellen zur Geschichte, S. 30-31). Das war ebenso 1632 im Etat vorgesehen. Weil aber ein Teil von den Professuren vereinigt wurde, blieben es insgesamt 13 (Quellen zur Geschichte, S. 161-162). In Wirklichkeit wurden sowohl 1632/33 als auch in Zukunft einige Professuren nicht besetzt. Im ersten Studienjahr waren 10 Professoren angestellt. - In der ersten Sitzung des Senats war der zweite Theologieprofessor Georg Mancelius abwesend.

³ Ark (das Schloß) - den Universitätsprofessoren wurde es gestattet, in der Residenz des Statthalters von Dorpat ihre Versammlungen abzuhalten.

⁴ In den Jahren 1619-1633: 1 Reichstaler = 6½ Mark in Silber.

⁵ Prorex - es wird darunter der Generalgouverneur von Livland, Ingermanland und Kexholm als Vertreter des Königs in der Provinz gedacht.

⁶ Ad mensam pro ad mensam - es handelt sich wahrscheinlich um einen Buchstabenfehler. Es ist nicht glaubwürdig, daß die Inspektoren für Freitisch nur auf einen Monat gewählt wurden.

⁷ Der Kläger war die Witwe des Fiskals des Dorpater Hofgerichts Christopher Meibildt, in deren Vollmacht Valerius Tranceus, der am 15. Juli 1632 den Posten des Fiskals bekleidet hatte, vor Gericht erschien (vgl. ENSV RAKA, F. 278, Verz. 1, Arch. XXII-3, Bl. 5, 78; F. 995, Verz. 1, Arch. 253, S. 102).

⁸ Damals waren mehrere Wohnhäuser als Erbschaft oder als Kauf in den Besitz der Dorpater Johanniskirche gekommen, die wiederverkauft oder in Pacht gegeben wurden (ENSV RAKA, F. 995, Verz. 1, Arch. 21865, Bl. 62, 69, 121, 122v, 123).

⁹ Der Kirchenvater - einer der Bürgermeister, der vor der Stadtkirche für die Erfüllung der organisatorischen Verpflichtungen die Verantwortung trug. Für die Erfüllung der wirtschaftlichen Verpflichtungen (die Renovierung der Kirche, die Verwaltung des Vermögens) verantworteten die Kirchenvorsteher, die unter den Mitgliedern der Großen und Kleinen Gilde gewählt wurden (vgl. ENSV RAKA, F. 995, Verz. 1, Arch. 253, S. 196, 396; Arch. 254, S. 515). - Die Bürgermeister von Dorpat waren zu dieser Zeit Franz Johannsen und Nicolaus Teschen (Fr. K. Gadebusch. Livländische Jahrbücher, Th. 3, Abschn. 1. Riga, 1781, S. 21).

¹⁰ "Relatio von Inauguration der Universität zu Dörpat, geschehen den 15. Octobris, Im Jahre 1632" von Fr. Menius schildert die Eröffnungszeremonie der Universität und enthält Johann Skyttes öffentliche Anschläge vom 18. 8. 1630 und 21. 9. 1632, Gründungsurkunde und Verzeichnis der Professuren. Wahrscheinlich wurde es zur Bekanntmachung der Universität publiziert (vgl. R. Liljedahl. Svensk förvaltning i Livland 1617-1634. Uppsals, 1933, S. 401).

¹¹ Hier und weiterhin hat man unter dem General den Generalgouverneur Livlands und den Kanzler der Universität Johan Skytte gedacht.

12 Die "Relatio" hat einen Gesamtumfang von 2 Druckbogen (32 S.).

13 Offensichtlich handelt es sich um den Stiefbruder von Gustav II Adolf Carl Carlsson Gyll(d)enhielm (1574-1650), der der Staatsrat und der Staatsadmiral von Schweden und 1633-1644 das Mitglied der Vormundschaftsregierung der minderjährigen Königin Christina war.

14 Poeta (der Poet) - wahrscheinlich der Professor der Eloquenz und Dichtkunst H. Oldenburg.

15 Laut Eides war es den Assessoren des Senats verboten, das in den Sitzungen Erörterte Außenstehenden mitzuteilen (Quellen zur Geschichte, S. 42).

16 Georg Mancelius wurde am 19. Dezember 1632 zum Lizentiat der Theologie promoviert.

17 Man hat an das Fallen des schwedischen Königs Gustav II. Adolf in der Schlacht bei Lützen am 6. November 1632 gedacht. Die Mitglieder des schwedischen Reichstages erhielten die amtliche Mitteilung vom Tode des Königs am 8. Dezember 1632 (Svenska riksrådets protokoll. 2. 1630-1632. Stockholm, 1880, S. 251). In Dorpat kam die Nachricht wahrscheinlich nach 2-3 Wochen an.

18 15 Autoren veröffentlichten ihre Trauergedichte in der Ausgabe: Academicorum Dorpatensium Poemata in Excessum Gvstavi Adolphi Suecorum ... Regis ... Fvsa. Dorpati, Jacobi Pistorius, 1633.

19 Das Haus von Andreas Virginus lag am Großen Markt neben der Apotheke aus der Zeit des Bischofs unweit des deutschen Tores. Als er sich im Jahre 1633 mit der Tochter des Dorpater Ratsherrn Nicolaus Teschen verheiratete, bekam er das Haus zur Mitgift. (ENSV RAKA, F. 995, Verz. 1, Arch. 21865, Bl. 8; Robert Arthur v. Lemm. Dorpater Ratslinie 1319-1889 und das Dorpater Stadtamt 1878-1918. Marburg/Lehn, 1960, S. 144.) Es ist unbekannt, ob die obenerwähnte Sitzung des Senats schon in diesem Hause stattfand.

20 Petrus Gotschenius wurde am 2. Januar 1633 zum Lizentiat der Theologie promoviert.

21 Auf Grund der Privilegien, derer die Universität teilhaftig geworden war, wurde um die Übergabe der Ländereien in Ingermanland ersucht, damit die Bauern juristisch nur der Academia Gustaviana unterständen und von allen staatlichen Kontributionen und sonstigen Verpflichtungen befreit würden, wie man schon in Hinsicht auf Bauern der Universität Upsala gehandelt hatte. Johan Skytte bestimmte der Universität am 4. März 1633 die Dörfer in Ingermanland, doch wurden sie erst 1638 zu voller Verwaltung der Academia Gustaviana übergeben. (Quellen zur Geschichte, S. 74-76, 85-86; H. Piirimäe. Tartu Ülikooli finantsidest XVII sajandil. - Tartu Riikliku Ülikooli Toimetised, 1974, H. 340, S. 49-50.)

22 A. Virginius fuhr nicht nach Schweden. In welchem Auftrag und auf welche Zeit H. Hein nach Schweden entsandt wurde, ist unbekannt. Jedenfalls war er im September 1633 nach Tartu zurückgekehrt. Später weilte H. Hein als Vertreter der Universität wiederholt in Schweden.

23 Der Quästor - ein Universitätsbeamter, der für Wirtschafts- und Finanzangelegenheiten zuständig war (Verwaltung der Universitätshabe, die Beförderung der Gehälter und Stipendien aus Ingermanland nach Dorpat und deren Auszahlung u. a.). Die Quästoren waren: Sept. 1632 - Jan. 1639, Mai 1640 - Sommer 1644: Oluff Bengtson Gadd; Mai 1639 - Mai 1640: Claes Nottbeck; 1644-1647 (stellvertretender Quästor), 1647-1650: Johannes Erici (Stiernstråle); Jan. 1650-1654: Sven Brustorff (Brüse); 1654-1656: Gudmundus Lidenius (TRÜ TR KHD, F. 7, Arch. 9, Bl. 7v, 9; Arch. 11, Bl. 7v; Arch. 18, Bl. 4, 11v; Arch. 46, Bl. 28; Arch. 50, Bl. 4, 6, 33; ENSV RAKA, F. 278, Verz. 1, Arch. XXII-23, Bl. 21v-22; Quellen zur Geschichte, S. 163, 179, 204).

24 In den ersten sechs Jahren wurden die Rektoren der Academia Gustaviana alle sechs Monate gewählt. Laut Verfügung, die die Vormundschaftsregierung der schwedischen Königin Christina am 10. Januar 1638 erlassen hatte, wurden die Wahlen einmal jährlich abgehalten (Quellen zur Geschichte, S. 91, 93).

25 Weil der Professor der Mathematik Joschim Warneke als Sekretär das Protokoll führte, vermerkte er gewöhnlich nicht seinen Namen.

26 In den Konstitutionen der Universität war die Reihenfolge der Fakultäten für die Wahlen des Rektors festgesetzt. Als erster wurde ein ordentlicher Theologieprofessor zum Rektor gewählt, ihm folgten ein Professor der Jurisprudenz, ein Medizinprofessor und als letzter ein Professor der philosophischen Fakultät (Quellen zur Geschichte, S. 43). In Wirklichkeit war es nicht immer möglich, die Reihenfolge einzuhalten.

27 S. Ackerbaums Klageschrift und die Erläuterungsschreiben der Zeugen haben sich erhalten (siehe TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 37, Bl. 1-4v).

28 Gosens Diener - der Diener Goswin Clausens (TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 37, Bl. 2).

29 Silentium perpetuum (ewiges Stillschweigen) - ein juridisches Prinzip, dementsprechend der Person, die die eingereichte Klage oder die Aussage nicht beweisen konnte, auferlegt wird, nach der Untersuchung und dem Erkenntnis der Sache künftig, zur Vermeidung einer Strafe, davon zu schweigen. (J. H. Zedler. Grosses vollständiges Universalexicon. Bd. 40. Halle-Leipzig, 1744, Sp. 99.)

30 Die Summe von 3 Reichstaler entsprach den monatlichen Verpflegungskosten eines Studenten, dem ein Freitisch gewährt worden war (vgl. Quellen zur Geschichte, S. 162; H. Piirimäe. Tartu ülikooli finantsidest XVII sajandil, S. 45; ENSV RAKA, F. 278, Verz. 1, Arch. XXII-3, Bl. 86v).

31 Laut den Konstitutionen wurden an den Bewerber des Magistergrades ziemlich strenge Anforderungen gestellt. Um den Magistergrad in der Philosophie zu erwerben, mußte man 6 Jahre an der philosophischen Fakultät studiert haben (in Dorpat oder in Uppsala). Der Gradbewerber mußte eine private Prüfung (er wurde zwei Stunden von dem Dekan und den 5 Professoren der philosophischen Fakultät abgefragt) und eine öffentliche Prüfung ablegen, die aus einer siebenstündigen Disputation (mit einer Pause) und einer Vorlesung bestand. (Quellen zur Geschichte, S. 55-56.)

Die Ausgaben des Kandidaten waren recht groß: Bewirtungskosten und die Summe, die dem promovierenden Professor und Dekan bezahlt wurde, beliefen sich beinahe auf ein Professoren-

rengelt von zwei Monaten (vgl. Quellen zur Geschichte, S. 59, 161). Offensichtlich wurden diese Kosten teils vom Staat bestritten - im Jahre 1633 war unter den außerordentlichen Ausgaben der Universität eine für drei Magisterkandidaten bereitgestellte Summe (ENSV RAKA, F. 278, Verz. 1, Arch. XXII-3, Bl. 140v).

Alle drei - Petrus Andreae, Jonas Lannerus und Petrus Turdinus - hatten früher in Uppsala studiert und wurden 1633 in Dorpat Magister. Jonas Lannerus hatte wahrscheinlich im Mai 1633 seine Magisterexamina abgelegt, war aber noch nicht promoviert worden. (Uppsala universitets matrikel 1595-1817. Register. Uppsala, 1971, S. 423, 425, 278; ENSV RAKA, F. 278, Verz. 1, Arch. XXII-3, Bl. 85-85v; TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 42, Bl. 8v).

³² Die folgende Streitsache J. Weidlings nahm ihren Anfang von der Unzufriedenheit der Studenten mit dem Lehrstande im Elementarkursus der hebräischen Sprache. Dem allgemeinen Studienplan entsprechend sollte man auf Grund des Lehrbuches grammatische Regeln (praecepta) kennenlernen, die durch Textbeispiele (exempla) illustriert wurden (Fr. Paulsen. Geschichte des gelehrten Unterrichts. 1. Leipzig, 1919, S. 345). Laut den Konstitutionen sollte man sich der Grammatik des Hebräischen von Johannes Buxtorphius als Lehrbuch bedienen. Die Anwendung der grammatischen Regeln (usum praeceptorum) wurde anhand der Textabschnitte aus dem Alten Testament demonstriert (Quellen zur Geschichte, S. 65). Anstatt das Hebräisch nach dem Vorlesungsplan auf obenerwähnte Weise zu lehren, verlangte Weidling von den Studenten gleich das Lesen und Übersetzen, ohne die hebräischen Buchstaben zu kennen.

³³ In den letzten Monaten seines Aufenthaltes in Livland residierte J. Skytte in Riga, Ende Mai 1633 zog er endgültig nach Schweden. Im Herbst 1634 legte er offiziell das Amt des Generalgouverneurs von Livland, Ingermanland und Kexholm nieder. (R. Liljedahl. Svensk förvaltning i Livland, S. 490, 537)

³⁴ Mag. Nicolaus - Nicolaus Laurentii Aritander, wurde 1629 in Uppsala, am 24. April 1632 in Dorpat immatrikuliert, 1633 wurde er Magister (Uppsala universitets matrikel 1595-1817. Register. Uppsala, 1971, S. 389; TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 32, Bl. 3v; Arch. 42, Bl. 8v).

35 Vgl. S. 40, 42 (das Protokoll vom 22. Mai).

36 Gegen Studenten erhoben Klage Major Niels Dobler und die Kapitäne Otto Örtten und Johan Nielsson - die Vorgesetzten der dem Oberstleutnant der Dorpater Garnison Jost Taube unterstehenden Kompanien - und ein Kapitän aus der dem Oberstleutnant Renholt Wrangel unterstellten Kompanie (vgl. ENSV RAKA, F. 278, Verz. 1, Arch. XXII-3, Bl. 49v-5lv).

37 Laut den Konstitutionen der Universität (8. Kapitel 5. Abschnitt § 3) wurde der Eigensinn (contumacia) durch die Entsetzung des Amtes bestraft (Quellen zur Geschichte, S. 50).

38 Bis heute ist es nicht gelungen, den Fragebogen zu finden, damit die Antworten vom Standpunkt der Geschichte der Pädagogik und der Sprechlehre aus an Wert gewinnen.

39 In der hebräischen Sprache werden Punkte als Ersatzmittel der Vokalschreibung verwendet.

40 Man hat hier an die Vereinigung mehrerer Professuren in einer Hand gedacht. Ein Teil von den Professoren mußte für ein Gehalt in mehreren Fächern Vorlesungen halten (H. Piirimäe. Tartu ülikooli finentsidest XVII sajandil, S. 44).

41 Laut den Konstitutionen sollte jeder Professor wenigstens einmal jährlich disputieren (Quellen zur Geschichte, S. 50).

42 Die Art der Präsumtion, in der so lange die Wahrscheinlichkeit einer juristischen Tatsache vorausgesetzt wird, bis nicht das Entgegengesetzte bewiesen ist, wird in der Gerichtspraxis weitgehend angewandt.

43 Die Strafsumme von 6 Reichstaler entspricht dem zehntäglichen Gehalt eines Professors, dessen Jahresgehalt 600 Kupfertaler beträgt.

44 Cornua deponere (die Hörner niederlegen) - ein Ritual, das symbolisch darstellt, daß ein Student gewordener Jüngling alles Übel und alle Dummheiten von sich wirft. Das sich im 17. Jh. an den Universitäten weitgehend verbreitete Depositionsritual mußten alle Neuenkömmlinge, die früher an einer Hochschule nicht studiert hatten, durchmachen. Die Depositionszeremonie wurde von einem älteren Studenten mit dem Magistergrade geleitet, gewöhnlich in Anwesenheit des Dekans

der philosophischen Fakultät (Quellen zur Geschichte, S. 54-55).

Der Rigenser namens Baumann ist zu dieser Zeit an der Universität Königsberg nicht immatrikuliert worden (vgl. G. Erler. Die Matrikel der Albertus-Universität zu Königsberg 1. Pr. Bd. 3. Leipzig, 1917, S. 16-17).

⁴⁵ In den dreißiger Jahren des 17. Jh. verdrängten die Stiefel mit hohen nach unten gebogenen Schäften die noch Ende der zwanziger Jahre getragenen Kniestrümpfe. Die neue Mode dauerte bis zum Ende des Dreißigjährigen Krieges. Der Spott, der den Trägern der Kniestrümpfe zuteil wurde, läßt annehmen, daß sich die neue Mode Anfang der dreißiger Jahre auch in Livland durchgesetzt hatte. Weil sie aber recht kostspielig war, mußte sich ein armer Student mit der altmodischen Bekleidung zufriedengeben.

⁴⁶ Der Terminus "Blaumüser" wurde in der ersten Hälfte des 16. Jh. in den Niederlanden als volkstümliche Benennung einer minderwertigen Münze in Gebrauch genommen. Seit Anfang des 17. Jh. wurde er in den deutschen Gebieten als Bezeichnung eines zahlreich geprägten Achteltalers angewandt (Transpress Lexikon. Numismatik. Berlin, 1976, S. 43-44). Der Blaumüser war im Baltikum schon 1576 bekannt - er kam im Wackebuch von Degö (Hiiumaa) vor. Demals war ein Blaumüser gleichwertig mit einem Viertelöre oder mit vier neuen Tallinner Schillingen. 1 Tallinner Mark = 8 Blaumüser. (Es handelt sich um eine neue Tallinner Mark, die aus 32 neuen Schillingen bestand; die alte Mark enthielt 36 alte Schillinge). (Nach L. Tiik 26.11.1977.) Wahrscheinlich handelt es sich um einen Achteltaler. In diesem Falle 3 Blaumüser = 36 Kupferöre.

⁴⁷ 1 Rundstück oder das Kupferöre = $\frac{1}{32}$ Kupfertaler.

⁴⁸ Pugil/.../ - offensichtlich hat man an den Schreiber der Gouvernementsverwaltung Johan Hunerjeger gedacht (vgl. ENSV RAKA, F. 278, Verz. 1, Arch. XXII-2, Bl. 47). "Pugil/larius ?/" (Schreiber) wird aus dem Wort "pugillar(es)" abgeleitet. Das bezeichnet eine mit Wachs überzogene Tafel, auf die mit einem Stilus geschrieben wurde. Das Wort "pugil(ator)" wurde im Mittellatein in der Bedeutung von "Fechter" gebraucht. Wenn es sich im vorliegenden Kontext um einen Fechtmeister handelt, wäre es die einzige Mitteilung davon, daß man in den dreißiger Jahren des 17. Jh. in Dorpat des Fechten gelehrt

hat. Man darf auch nicht die Bedeutung "Bote" des Wortes "pugillator" außer acht lassen. Im Jahre 1633 standen 3 Boten bei dem Dorpater Hofgericht in Dienst (ENSV RAKA, F. 278, Verz. 1, Arch. XXII-2, Bl. 47).

49 Mit dem Schreiben vom 8. Juni 1633 ernannt der Generalgouverneur von Livland J. Skytte Petrus Schomerus zum Professor der Astronomie der Academia Gustaviana (Quellen zur Geschichte, S. 206).

50 Vermutlich sind die Männer etwa 1625-1626 in Königsberg in Zwist geraten, wo A. Virginus damals Adjunkt der philosophischen Fakultät war. J. Weidling konnte sich da während einer Reise aus Deutschland nach Estland aufhalten (vgl. J. Fr. v. Recke, K. E. Napiersky. Allgemeines Schriftsteller- und Gelehrten-Lexikon der Provinzen Livland, Ehstland und Kurland. Bd. 4. Mitau, 1832, S. 439, 482).

51 Petrus Turdinus war Depositor (Zeremonienleiter, siehe Anm. 44) in den Jahren 1633-1637 (TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 33, Bl. 5-7; Th. Beise. Fortgesetzter Beitrag zur Geschichte der Ältesten Universität Dorpat. - Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands. Bd. 8. Riga, 1857, S. 516-520).

52 Articuli positionales (Positionalartikel) - Ausgangspunkte, welche der Kläger zur Erläuterung seiner Klage übergibt und die dem Vernehmen der Zeugen zugrunde liegen (J. H. Zedler. Grosses vollständiges Universallexicon. Bd. 28. Leipzig-Halle, 1741, Sp. 1728-1731).

53 Aller Wahrscheinlichkeit nach handelt es sich um das Examinieren der Schüler der Trivialschule (vgl. Quellen zur Geschichte, S. 88). Im Jahre 1630 wurde in Dorpat bei dem neulich eröffneten Gymnasium eine Trivialschule gegründet, die als Vorschule Schüler, darunter auch estnische, lettische und ingrische Kinder, für das Lernen am Gymnasium vorbereiten sollte. Nach der Umgestaltung des Gymnasiums zur Universität wurden die Unterhaltungskosten der bis 1638 arbeitenden Trivialschule aus dem Universitätsetat bestritten (Fr. Puksov. Episoder ur skolväsändets historia i Tartu, S. 20).

54 Es handelt sich um die Semesterexamina der Studenten, denen der Freitisch gewährt worden war (seit 1638 Stipendium).

Laut den Konstitutionen sollte man die Examina vor dem Rektorenwechsel ablegen (Quellen zur Geschichte, S. 67).

55 Joachimicus (Joachimstaler) - eine Silbermünze deutscher Herkunft, die seit 1518 in Joachimstal in Böhmen geschlagen wurde. Im 17. Jh. war diese in den deutschen Gebieten den Reichstaler benannte Münze das beständigste Zahlungsmittel in Europa. In Schweden wurde der Reichstaler (riksdaler) im Jahre 1619 offiziell in Umlauf gesetzt.

56 Der Ökonom - ein Universitätsbeamter, der für den Freitisch der Studenten Sorge trug. Die Ökonomen waren: 1632: Hans Raspe; 1.9.1633-1634: Onumpher Kyri; 1634-1636: Hermann Raverding (Rauding); Sept. 1636-1638: Hans Dreff (TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 42, Bl. 2, 3, 8, 9, 11; Arch. 46, Bl. 12, 25).

57 Im Wintersemester 1632/33 war die Anzahl der Plätze am Freitisch noch nicht bestimmt worden. Nötigenfalls nahm sie zu, entsprechend der Zunahme der Studentenzahl (ENSV RAKA, F. 278, Verz. 1, Arch. XVII-3, Bl. 85-86). Seit Herbst 1633 war aber die Anzahl der Plätze am Freitisch auf 47-48 bestimmt. So konnte ein Neuankömmling erst dann an gemeinsamer Tafel Platz nehmen, wenn ein Student, der die Universität verließ, seinen Platz freigab (vgl. TRÜ TR KHO, F. 7, Arch. 42, Bl. 8v-9, 20-20v). Unter diesen Verhältnissen hoffte man darin einen Ausweg zu finden, daß die Neuankömmlinge auf Kosten der Studenten, denen der Freitisch gewährt worden war, in Bürgerfamilien zur Beköstigung untergebracht wurden.

58 2 Mark (weniger als 1 Kupfertaler) ist eine ziemlich geringe Summe für die einwöchige Beköstigung im Vergleich zu 2 Kupfertaler, die wöchentlich für einen Studenten am Freitisch vorgesehen waren.

59 Im Jahre 1634 begannen die Ostern am 6. April (O. Grotefend. Taschenbuch der Zeitrechnung. Hannover, 1941, S. 168).

60 Juris utriusque Doctor (der Doktor beider Rechte) - im Mittelalter wurde dieser Titel einem zum Doktor promovierten Rechtswissenschaftler als einem Kenner des römischen und kanonischen Rechtes verliehen. Im 17. Jh. bezeichnete er in protestantischen Ländern eher den Grad eines Doktors des römischen und örtlichen Rechtes.

61 Am 11. November 1633 wurden die beiden Druckergesellen in die Matrikel eingetragen (TRÜ TR KHO, F. 7. Arch. 42, Bl. 5v; Th. Beise. Beitrag zur Geschichte der ältesten Universität. - Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands. Bd. 8, Riga, 1857, S. 155).

62 Camerarius (der Kämmerer) - der Beamte, der über Einnahmen und Ausgaben des Staates Rechnung führt. Rechenschaftsberichte über Kredit und Debet aller Institutionen von Livland, darunter auch der Universität, wurden in seine Hand in das Schatzamt Livlands zusammengezogen (R. Liljedahl. Svensk förvaltning i Livland, S. 491).

63 Supremum Consistorium (das Oberkonsistorium Livlands) - die am 24. Juni 1633 gestiftete höchste kirchliche Zentralbehörde, die aus dem weltlichen Direktor, Superintendenten und Assessoren bestand. Das Oberkonsistorium sollte sich alljährlich Mitte Juni bis Mitte Juli in Dorpat versammeln (Ernst H. J. Lundström. Bidrag till Livlands kyrkohistoria under den svenska tidens första skede frän Rigas intagande 1621 till freden i Oliva 1660. Uppsala-Stockholm, 1914, S. 84-87).

64 In dem am 18. November 1633 dem Kämmerer nach Riga gesandten Briefe wurde Klage über den Quästor erhoben, der die Gehälter des Halbjahrs schon im September auszahlen sollte, bis zu dieser Zeit das aber noch nicht gemacht hatte. Zugleich wurde gebeten, daß der Quästor beeinflusst würde, einen Zuschuß anderswoher im Län Kaporje zu beschaffen, wenn die Ernte in den der Universität ausgesonderten Gütern für die Gehälter nicht ausreicht. (ENSV RAKA, F. 278, Verz. 2, Arch. 170, S. 3-6.)

65 Das dem Professor der Mathematik Warneke versprochene Reisegeld entsprach seinem viermonatlichen Gehalt. (1633 wurde den Lehrkräften und Beamten 9446 Kupfertaler ausgezahlt, das Jahresgehalt eines Mathematikers betrug 700 Kupfertaler. - H. Piirimäe. Tartu ülikooli finantsidest XVII sajendil, S. 45; Quellen zur Geschichte, S. 162.)

66 Der Statthalter - ein höherer Machthaber Schwedens, der in seiner Statthalterschaft (im Generalgouvernement von Livland, Ingermanland und Kexholm gab es insgesamt 6 Statthalterschaften) für den Unterhalt der Garnisonen und für das

Einkommen der Staatssteuern (die Statie u. a.) verantwortlich war (R. Liljedahl. Svensk förvaltning i Livland, S. 254-256, 500-501). Der Statthalter des Dorpater Landkreises war Jost Taube, der als Oberstleutnant zugleich einer der Vorgesetzten der Dorpater Garnison war.

67 Mit der Resolution der Vormundschaftsregierung der schwedischen Königin Christina vom 8. Mai 1635 wird der Statthalter (Landeshauptmann) mit der Beschaffung des Brennholzes für die Universität beauftragt (Quellen zur Geschichte, S. 83).

68 Das Wirtschaftsjahr der Universität begann am 1. September, in der Gouvernementsverwaltung - am 1. Januar (H. Piirimäe. Tartu ülikooli finantsidest XVII sajandil, S. 42).

69 An der Trivialschule gab es drei Lehrer: der Rektor, der den Elementarkursus der lateinischen Sprache und wahrscheinlich den Katechismus lehrte; der Konrektor - der Gesangslehrer und der Subkonrektor, der das Schreiben, die lettische Sprache und aller Wahrscheinlichkeit nach auch das Rechnen unterrichtete. Im Jahre 1633 bekleidete den Posten des Rektors Petrus Gotschenius, des Konrektors Jacob Langstadius und des Subkonrektors Adam Fridericus (Friderici). (R. Liljedahl. Svensk förvaltning i Livland, S. 405-406.)

70 Promotoriales (die Promotorialschrift) - ein Schreiben, in dem die unterstehenden Behörden oder Personen um die beschleunigte Erledigung irgendeiner Angelegenheit gebeten werden. In gegebenem Fall wurde dem Quästor befohlen, die Auszahlung der Gehälter zu beschleunigen.

71 Im Jahre 1632, als der Drucker J. Becker noch nicht der Jurisdiktion der Universität unterstand, ersuchte er den Dorpater Rat um eine Geldbeihilfe für den Unterhalt der Druckerei und für den Postdienst (ENSV RAKA, F. 995, Verz. 1, Arch. 253, S. 75-76). Ob es ihm gestattet wurde, ist aus Ratsprotokollen nicht zu ersehen.

72 Officium judicis nobile (mildrichterliches Amt) - das außerordentliche Recht des Richters aus eigener Erfahrung und Intuition ein Urteil zu fällen, wenn keine dem Ausnahmefall entsprechende Rechtsnorm besteht (J. H. Zedler. Grosses vollständiges Universallexicon. Bd. 21. Leipzig-Halle, 1739, Sp. 183).

73 Ericus Bergius ist als Student am 14. September 1633 in Dorpat gestorben (P. Wilstadius. Studerande smålänningar vid svenska akademien i Dorpat-Pernau 1632-1710.- Natio Smolandica. Lund, 1957, S. 3).

74 Laurentius Fördelius hatte die Universität am 25. Juli 1633 verlassen (ENSV RAKA, F. 278, Verz. 1, Arch. XXII-3, Bl. 141). Das ist bisher das einzige dem Verfasser bekannte Faktum, daß die Studenten der Academia Gustaviana in den Militärdienst eintraten, obwohl man in der Geschichtsliteratur diese Fälle, wo die Studenten während des Dreißigjährigen Krieges sommers ihre Lehrbücher gegen Waffen umtauschten, für typisch gehalten hat (vgl. P. Treiberg. Tartu linn Rootsi ajal (as. 1625-1704) - Tartu. Tartu, 1927, S. 77).

75 H. Oldenburg war am 19. Januar 1634, nach anderen Angaben Ende 1633 gestorben (J. Bergman. Universitetet i Dorpat under svenska tiden. Gustav II Adolfs sista kulturakapelse. Uppsala-Stockholm, 1932, S. 55).

Annus gratiae (das Gnadenjahr) - die Zeit, in der nach dem Tode eines Beamten die Erben, insbesondere seine Witwe und Kinder, dessen Gehalt weiterbeziehen. Offiziell wurde den Professorenwitwen ein Gnadenjahr erst mit der Resolution der Vormundschaftsregierung der Schwedischen Königin Christina vom 8. Mai 1635 bestimmt (Quellen zur Geschichte, S. 83).

76 Offizielle Berufungen an L. Ludenius und J. Movius hat J. Skytte am 10. Mai 1634 gesandt. Gleichzeitig wurde davon auch die Universität informiert (Die Universitätsbibliothek Upsala, Nordinsche Sammlung, Bd. 66, Bl. 13v. - Der Mikrofilm in TRÜ TR KHO). L. Ludenius, der seit 1618 Professor an der Universität Greifswald war, arbeitete da noch im Herbst 1635 als Professor der praktischen Philosophie und der Geschichte und als Dekan der philosophischen Fakultät. Am 25. September 1635 gab er feierlich den Dienst an der Universität Greifswald auf (E. Friedlaender. Aeltere Universitäts-Matrikeln. II. Universität Greifswald. Bd. 1. Leipzig, 1893, S. 553, 555). In Dorpat trat er wahrscheinlich Ende 1635 anstatt H. Oldenburgs das Amt des Professors der Eloquenz und der Dichtkunst an, außerdem bekam er die Stelle des zweiten Professors der Jurisprudenz.

J. Movius sollte anstatt J. Weidlings das Amt des Professors der hebräischen Sprache bekleiden (J. Bergman. Universitetet i Dorpat under svenska tiden, S. 56-57), es gibt aber keine Nachricht von ihm.

77 Laut den Konstitutionen sollte der Dekan der entsprechenden Fakultät im Laufe von 30 Tagen für die Wahlen eines Professors zur Besetzung der vakanten Professur den Senat einberufen. Der Dekan zeigte den Namen (die Namen) dem Rektor, der letztere seinerseits dem Kanzler, der die Berufung an den König zur Konfirmation vorlegte (Quellen zur Geschichte, S. 48-49). Der Rektor H. Hein war selber als einziger Professor der Jurisprudenz auch Dekan der juristischen Fakultät.

78 Die Zeit des Waffenstillstandes von Altmark, der zwischen Polen und Schweden am 16. September 1629 für 6 Jahre geschlossen wurde, mußte bald ablaufen. Aus Angst vor dem Ausbruch eines neuen Krieges nahm auch in der Professorenschaft von Dorpat eine Stimmung der Aussichtslosigkeit zu. Im Jahre 1635 zog sogar ein Teil der Professoren und Studenten nach Tallinn. Erst nach der Verlängerung des Waffenstillstandes am 2. September 1635 in Stumsdorf auf 26 Jahre konnte man in Livland wieder aufatmen. Allmählich wurde der Lehrbetrieb in Dorpat stabil.

ISIKUREGISTER - PERSONENREGISTER

Registris pole näidatud sensti istungitest osavõttu - Die Hinweise auf Teilnahme der Professoren an den Konsistoriums-sitzungen sind ausgelassen.

- ACKERBAUM, Samuel, Liivimaa kindralkubermanguvalitsuse sekretär ja Tartu õuekohtu notar - Sekretär der Generalgouvernementverwaltung und Notar im Hofgericht 32/33-34/35, 107/120
- ARITANDER, Nicolaus, üliõpilane - Student 44/45, 109/121
- BAAZIUS (Baacius), Benedictus, üliõpilane - Student 44/45, 70/71-72/73
- BAUMANN, Riia nooruk - ein rigaischer Bursche 52/53, 64/65-66/67, 96/97, 110/123
- BECKER, Jacob, AG raamatutrükkel ja kirjastaja - Buchdrucker und Verleger der AG 24/25, 74/75, 82/83-84/85, 86/87, 94/95-96/97, 114/127
- BELOW (Belovius), Johannes, professor - Professor 30/31, 32/33, 82/83
- BERGIUS, Ericus, üliõpilane - Student 36/37, 38/39, 50/51, 52/53, 56/57, 98/99-100/101, 114/128
- BRÖMS, Ingemund, Academia Gustavo-Carolina professor - Professor der Academia Gustavo-Carolina 5/13
- BRUSTORFF (Brüse), Sven, AG kvestor - Quästor der AG 107/119
- CARL (Carol) CARLSON 28/29, 105/118
- CARSTENIUS, Johannes, Tartu õuekohtu sekretäri P. Helmsi teener - Diener des Hofgerichtssekretärs P. Helms 66/67
- CLAUSEN, Goswin (Gosen), habemeajaja - Barbier 34/35, 107/120
- CLEMENS, Jürgen, linnakodanik - Stadtbürger (alates - seit

3.12.1634) 36/37

Cöllen vt. - siehe Köllen, Jacob von

DOBLER, Niels, major - Major 50/51, 109/122

DREFF, Hans, AG ökonoom - Ökonom der AG 112/125

EBERHARD, Christian, AG sekretär - Universitätssekretär 8/15

Eberus vt. - siehe Löfingius, Eberus

FALANDER, Nicolaus Andreae, üliõpilane - Student 38/39, 56/57

FÖRDELIUS, Laurentius, üliõpilane - Student 50/51, 98/99,
114/128

FRAMHOLD, Liivimaa kindralkuberneri teener - Diener des Generalgouverneurs von Livland 28/29

FRIDERICI, Adam, triviaalkooli õpetaja - Lehrer der Trivialschule 93/94-95/96, 114/127

FRIDZBERG, Andreas, AG sekretär - Universitätssekretär 9/15

GADD, Oluff Bengtson (Olof Bengdson, Claus Benedicti), AG kvestor - Quästor der AG 70/71, 72/73, 80/81, 84/85, 86/87, 88/89-92/93, 96/97, 107/119

GERLACH, Joachim, AG sekretär - Universitätssekretär 8/15

GILAEUS, Martin, üliõpilane - Student 66/67

Gosen vt. - siehe Clausen, Goswin

GOTSCHENIUS (Götschen, Göttschenius, Goetschenius), Petrus, AG professor ja triviaalkooli rektor - Professor der AG sowie Rektor der Trivialschule 22/23, 92/93-94/95, 102/103, 106/118, 114/127

GREENBECCIUS, Israel Arvidi, üliõpilane - Student 38/39, 50/51, 60/61

GREGORI, talupoeg Ingerimaal - Bauer in Ingermanland 84/85

GÜLICHE (Gülicken), Christian, trükkalisell - Buchdrucker-geselle 86/87, 112/126

GUSTAV II ADOLF, Rootsi kuninga - König von Schweden 28/29, 106/118

Gyll(d)enhielm, Carl Carlsson vt. - siehe Carl Carlson

- HARAL BENGTON, Liivimaa kindralkubermanguvalitsuse kammeriir
 - Kämmerer von Generalgouvernementsverwaltung 86/87,
 88/89, 96/97
- HEIN (Heinius), Heinrich, professor - Professor 8/15, 30/31,
 115/129
- HERBERS, Hermann, Narva raeäär - Ratsherr in Narva 88/89-
 90/91
- HERMELIN, Olof, Academia Gustavo-Carolina professor - Profes-
 sor der Academia Gustavo-Carolina 6/13
- HUNERJEGER (Honerjeger), Johannes, Tartu õuekohtu kirjutaja
 - Hofgerichtsschreiber 66/67, 110/123
- Israel Arvidi vt. - siehe Greenbeccius
- JOHANNES ANDREAE, üliõpilane - Student 38/39, 40/41, 54/55,
 60/61
- JOHANSEN, Franz, Tartu raeäär - Dorpater Bürgermeister
 105/117
- Jonas Erici vt. - siehe Stabeccius
- KÖLLEN (Cöllen), Jacob von, Narva raeäär - Ratsherr in Narva
 100/101
- KYRI (Kijri, Kyrij), Onumpher, AG ökonom - Ökonom der AG
 76/77, 94/95, 112/125
- LANGSTADIUS, Jacob, triviaalkooli konrektor - Konrektor der
 Trivialschule 94/95, 114/127
- LANNERUS (Lenerus), Jones, üliõpilane - Student 38/39, 108/121
- LAURENIUS, Andreas, üliõpilane - Student 32/33-34/35
- LIDENIUS, Gudmundus, professor, kvestor - Professor, Quästor
 107/119
- LÖFINGIUS, Eberus, üliõpilane - Student 36/37
- LUDENIUS, Laurentius, professor - Professor 8/15, 100/101-
 102/103, 115/128
- MANCELIUS, Georg, professor - Professor 82/83, 84/85, 90/91,
 106/118

- MARTINUS JUSTINI, üliõpilane - Student 100/101
- MEIBILDT, Catharina, ülemfiiskeeli lesk - Witwe des Oberfiskals
24/25, 105/117
- MENIUS, Friedrich, professor - Professor 22/23, 24/25-28/29,
90/91, 105/117
- MOVIUS, Joachim, vabale professorikohale kandideerija - Kan-
didat an die Professorstelle 100/101, 115/128
- Nicolaus vt. - siehe Aritander, Nicolaus
- Nicolaus Andreae vt. - siehe Falander, Nicolaus Andreae
- NIGOLAUS OLAI, üliõpilane - Student 38/39, 58/59
- NIELSSON, Johann, kapten - Kapitän 50/51, 109/122
- NOBLENIUS, Essias, üliõpilane - Student 98/99-100/101
- NOTTBECK, Claes, AG kvestor - Quästor der AG 107/119
- OLDENBURG, (Oldenburgius), Heinrich, professor - Professor
30/31, 32/33, 96/97, 100/101, 114/128, 115/128
- OLOFF JÖNSSON 50/51
- Oluff Bengtson vt. - siehe Gædd, Oluff Bengtson
- ÖRTTEN (Öriken), Otto, kapten - Kapitän 50/51, 109/122
- PALMBAUM (e Palma), Ambrosius von, üliõpilane - Student 100/101
- PETRUS ANDREAE, üliõpilane - Student 36/37-38/39, 108/121
- PHOENIX, Petrus, üliõpilane - Student 98/99
- PLÖNTZKI (Plunski), Michael, üliõpilane - Student 66/67,
98/99-100/101
- PRINZ (Princ), Johannes, üliõpilane - Student 50/51
- PRÜTZ (Prytz), Nicolaus, üliõpilane - Student 98/99
- RASPE (Räspe), Hans, lossifoogt, AG ökonom - Schloßvogt,
Ökonom der AG 50/51, 112/125
- RAULINIUS, Johannes, üliõpilane - Student 52/53, 100/101
- RAVERDING (Rauding), Hermann, AG ökonom - Ökonom der AG
112/125
- REDER, Daniel, Tartu Suurgildi oldermann - Ältermann der

Großen Gilde in Dorpat 90/91

- SAMSON, Hermann, Liivimaa superintendent, Riia gümnaasiumi professor - Superintendent von Livland, Professor des Gümnaasiums in Riga 76/77-78/79, 80/81, 96/97
- SANDHAGEN, Andreas, AG sekretär - Universitätssekretär 8/15
- SANNERUS, Sueno (Sunno), üliõpilane - Student 50/51
- SAVONIUS, Michael, professor - Professor 22/23
- SCHNEIDER, Dietrich 70/71-74/75
- SCHOMERUS (Scomerus), Petrus, professor - Professor 66/67, 70/71, 98/99, 111/124
- SCOPULANDER (Schopulander), Sueno Olai, üliõpilane - Student 24/25, 98/99-100/101
- SKYTTE, Jacob, AG rektor - Rektor der AG 20/21, 104/116
- SKYTTE, Johan, Liivimaa, Ingerimaa ja Käkisalml kindralkuberner, AG kantsler - Generalgouverneur von Livland, Ingermanland und Kexholm, Universitätskanzler 22/23, 26/27, 28/29, 38/39, 40/41, 44/45, 70/71, 82/83, 104/116, 105/117, 109/121
- STABECCIUS, Jonas Erici, üliõpilane, pedell - Student, Pedell 50/51, 98/99-100/101
- STIERNSTRÄLE, Johannes Erici, professor, AG kvestor - Professor, Quästor der AG 107/119
- Sueno Olai vt. - siehe Scopulander, Sueno Olai
- TAUBE, Jost, Tartu maakonna asehaldur - Landeshauptmann des Dorpater Kreises 90/91, 109/122, 113/127
- TESCHEN, Nicolaus, Tartu raehärra - Dorpater Ratsherr 105/117, 106/118
- TÖRLITZ, Michael, trükkalisell - Buchdruckergeselle 26/27, 86/87, 112/126
- TRANCEUS, Valerius, ülemfiskaal - Oberfiskal 24/25, 105/117
- TURDINUS, Petrus Johannis, üliõpilane - Student 38/39, 68/69, 108/121, 111/124

- VALLANDER, Johannes, üliõpilane - Student 66/67, 98/99-
100/101
- VIRGINIUS, Andreas, professor - Professor 20/21, 26/27,
30/31, 32/33, 106/118, 106/119, 111/124
- WARNEKE (Warnichius), Joachim, professor, ülikoolisekretär -
Professor, Universitätssekretär 8/14, 78/79, 86/87-88/89,
107/119, 113/126
- WEIDLING (Weidlingus), Johannes, professor - Professor 30/31,
38/39-48/49, 54/55-64/65, 68/69-74/75, 80/81, 108/121,
111/124, 115/128
- WILHELM, Liivimaa kindralkubernerite teenet - Diener des Gene-
ralgouverneurs von Livland 28/29
- WRANGEL, Renholt, ooberstleitnant - Oberstleutnant 109/122
- ZETHRAEUS, Georg, üliõpilane - Student 36/37-38/39, 52/53

KOHANIMEREGISTER

Greifswald 115
Ingerimaa 106
Königsberg 67, 110, 111
Liivimaa 110
Luckenwald 87
Narva 87, 89, 91, 95, 97, 101
Riia 31, 41, 53, 67, 77, 89, 109, 113
Rootsi 31, 106
Saksemaa 33
Stokholm 67
Tallinn 115
Treptow 87
Upsala 21, 31, 106, 108

ORTSREGISTER

Deutschland 32
Greifswald 128
Ingermanland 119
Königsberg 66, 123, 124
Livland 123
Luckenwald 86
Narva 86, 88, 90, 94, 96, 100
Reval 129
Riga 30, 40, 52, 66, 76, 88, 121, 126
Schweden 30, 119
Stockholm 66
Treptow 86
Upsala 20, 30, 119, 121

Protocolum Generale

Sub Rectoratu Magarici.

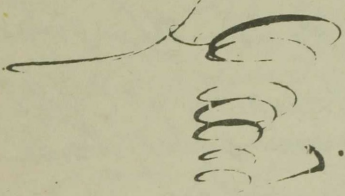
Classis e. Generis Tri. H. H. H.

FRYTTA L. Baronis in Ducroff. s.

Pro-rectore reverencio immanus, stilib?
et Carolino viro dno. L. V. A. V. R.
GINIO SS. T. B. Doctore, cu dendi
in Academia sac. S. p. p. t. e.
Professore Primario.

A die 20. ~~Julis~~ Julii
MDCXXXII.

inscribitur,

1. 1632/33. 8.-a. sügisserestri protokollide algusleht. -
Anfangsblatt der Protokolle vom Herbstsemester 1632/33.

SESSIO Prima.

Datum 20 die Octobris MDCXXXII
Hor. 1. pomeridiana,

Convocante à Magnifico Dño Rectore in
consistorio omnes Professores, et aderant
Sequentes:

D. Andreas Virgilius. p. f. Pro-rector. d. ss. B.
Professor primarius.

J. Hieronimus Heinicus, Juris Professor. 2.

J. Pelovius. Medicina Professor. 1.

F. Fridericus Henius. Histor. d. Antiq. 3.

M. Michael. Joannis Davonius. Logica. P. P.

M. Hieronimus Oldenburgius. Orat. d. Lat. 1. P. P.

M. Petrus Göttericus. Graec. Ling. 2.

J. Franciscus Warneke. Mathematic. 1.

J. Joannes Weidling. Ling. Oriental. P.

Proponebat Rector Magnificus;

Utrum Consistorium, sic ut Officina in duas
et minus commodè posset dividi. querendo.

Concludent vota quod non, sed unum Consistorium

6. ~~... charta contingeret, et nisi scriptam veliam, quare.~~

7. ~~... charta contingeret, et nisi scriptam veliam, quare.~~

8. ~~... charta contingeret, et nisi scriptam veliam, quare.~~

9. ~~... charta contingeret, et nisi scriptam veliam, quare.~~

~~... charta contingeret, et nisi scriptam veliam, quare.~~

~~... charta contingeret, et nisi scriptam veliam, quare.~~

~~... charta contingeret, et nisi scriptam veliam, quare.~~

~~... charta contingeret, et nisi scriptam veliam, quare.~~

4. 22. 5. 1633

SISUKORD

Kessõna	5
Eestikeelses tekstis kasutatavad lühendid	19
Protokollid	21
Kommentaariid	104
Isikuregister	130
Koanimeregister	136
Illustratsioonid	137

INHALTSVERZEICHNIS

Vorwort	11
Abkürzungen	18
Protokolle	20
Anmerkungen	116
Personenregister	130
Ortsregister	136
Abbildungen	137

ПРОТОКОЛЫ ЗАСЕДАНИЙ СЕНАТА ТАРТУСКОГО УНИВЕРСИТЕТА.
(ACADEMIA GUSTAVIANA). На немецком, латинском и эстонском языках. Тартуский государственный университет. ЭССР, г. Тарту, ул. Юликооли, 18.
Vastutavad toimetajad K.Noodla ja H.Piirimäe. Korrektor A.Norberg. Paljundamisele antud 29.09.1978.
Trükipaber 30 x 45 1/4. Trükipoognaid 9,0. Arvestuspoognaid 7,9. Trükiarv 750. MB 07298. TRÜ trükikoda, ENSV, Tartu, Pälsoni t. 14. Tell. nr. 1271.
Hind 1 rbl. 20 kop.

Rbl. 1.20